

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«_____» _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 056 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Економічне співробітництво України та КНР»

Виконавець: Фан Нао Нао Шуоївна,
група МЕ-401

_____
(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Панікар Герман Юрійович

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Побоченко Леся Миколаївна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ - 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 056 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Степанов О.П.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ на виконання дипломної роботи Фан Нао Нао Шуївна

1. Тема роботи «Економічне співробітництво України та КНР» затверджена наказом ректора від «29» квітня 2020 р. №542/ст.
2. Термін виконання роботи: з 04 травня 2020 року по 21 червня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання торговельно-економічного співробітництва України та КНР, статистична звітність Національного бюро статистики КНР, Державної служби статистики України, посольства України в Китаї, посольства Китаю в Україні, Державної митної служби України; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій: Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ), World Investment Report, Deloitte, World Trade Statistical Review, публікації вітчизняних, китайських видань (Україна-Китай, Китаєзнавчі дослідження тощо).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи дослідження економічного співробітництва між Україною та КНР, українсько-китайське економічне співробітництво в глобальному середовищі, шляхи поглиблення українсько-китайських економічних відносин в умовах глобальної конкуренції.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 10 таблиць та 23 рисунки.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 26 слайдів.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	23.03.2020	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	30.03.2020	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи дослідження економічного співробітництва між Україною та КНР	04.05.2020 – 10.05.2020	Виконано
4.	Оцінити українсько-китайське економічне співробітництво в глобальному середовищі	11.05.2020 – 17.05.2020	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати шляхи поглиблення українсько-китайських економічних відносин в умовах глобальної конкуренції	18.05.2020 – 24.05.2020	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2020 – 27.05.2020	Виконано
7.	Оформити дипломну роботу	28.05.2020	Виконано
8.	Попередній захист дипломної роботи	29.05.2020	Виконано
9.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	08.06.2020	Виконано
10.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	11.06.2020	Виконано

8. Дата видачі завдання: «28» жовтня 2019 р.

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис керівника)

Панікар Г.Ю.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис випускника)

Фан Нао Нао Шуоївна

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Економічне співробітництво України та КНР»: 117 сторінок, 10 таблиць, 23 рисунки, 102 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): УКРАЇНА-КНР, ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ГЛОБАЛЬНА КОНКУРЕНЦІЯ, ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ.

Об'єкт дослідження: процес розвитку українсько-китайських економічних відносин в глобальному середовищі.

Предмет дослідження: теоретичні основи обґрунтування стратегічних пріоритетів та рекомендацій щодо розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР.

Мета дипломної роботи: дослідження економічного співробітництва України та КНР в умовах глобальної конкуренції.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльних та експертних оцінок, методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо поглиблення українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин, а також дослідження стратегій раціоналізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України для Китаю та перспектив створення зони вільної торгівлі між КНР та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях».

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо економічного співробітництва України та КНР, співпраці України з КНР в інвестиційній та науково-технічній сферах.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР	10
1.1. Економічне співробітництво як основа формування сучасного світового господарства.....	10
1.2. Місце КНР в сучасній світовій економіці.....	20
1.3. Договірно-правова база економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою.....	32
РОЗДІЛ 2	
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	44
2.1. Сучасний стан та тенденції розвитку українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин	44
2.2. Співробітництво України з КНР в інвестиційній сфері.....	58
2.3. Основні напрями науково-технічного співробітництва між Україною та КНР.....	71
РОЗДІЛ 3	
ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	90
3.1. Стратегія раціоналізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України.....	90
3.2. Проблемні аспекти та перспективи розвитку економічних відносин України та КНР.....	99
ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зовнішньоторговельне співробітництво, як риса притаманна економіці будь-якої держави, є однією з найважливіших складових зовнішньоекономічних відносин України, особливо в умовах швидкого розвитку процесів глобалізації, що ставить актуальні завдання, пов'язані з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, а також партнерів, у співпраці з якими можна було б прискорити процеси модернізації та розвитку економіки. Підвищення рівня залежності національної економіки від зовнішніх впливів актуалізує питання створення гео економічної стратегії розвитку держави як повноцінного суб'єкта світових господарських процесів, для підвищення ефективності здійснення багатостороннього співробітництва та ширшої участі у міжнародних та регіональних інтеграційних проектах. На сучасному етапі одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є КНР.

Китайська Народна Республіка є найбільшим у світі виробником товарів та експортером, вплив якого на світову торгівлю постійно збільшується. Протягом останніх років Китай завершив модернізацію виробництва та продовжує процес переорієнтації своїх експортних потоків з дешевих споживчих товарів та напівфабрикатів на готову продукцію з високою технологічною складовою, що спричиняє посилення конкуренції з боку китайських виробників на традиційних для України зовнішніх ринках.

Сьогодні Китай – це не тільки разючі кількісні показники економічного розвитку, а й щораз вищі якісні індикатори, зокрема – якість життя, освіти, людського розвитку, інфраструктури тощо. КНР знайшла «блакитні океани» для здійснення інноваційного та технологічного прориву: штучний інтелект, дослідження космосу, альтернативна енергетика, новітні матеріали й робототехніка. Про це свідчать лідерські позиції в глобальних рейтингах.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Україна – важливий вузол уздовж «Одного поясу, одного шляху», її участь у побудові ініціативи має значні переваги у розгортанні торговельно-економічного співробітництва між двома країнами: низька ринкова собівартість, низька собівартість оплати праці, гарні умови для розташування об'єктів, а також сильна науково-технічна, промислова та сільськогосподарська база. Велика кількість компаній за участі китайського капіталу демонструють значний інтерес та ентузіазм щодо торговельно-економічного співробітництва з Україною.

За час своєї незалежності Україна стала повноправним учасником глобалізаційного процесу. Водночас виклики відкритого, глобалізованого світу формують перед Україною низку актуальних завдань, пов'язаних як з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, так і з поглибленням та створенням нових партнерств з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

Проблемам зовнішньоторговельної політик Китаю в умовах економічної глобалізації присвячені роботи таких видатних вітчизняних та іноземних дослідників, як О. Олійник, О. Яценко, М. Амайті, Н. Гончарук, В. Новик, В. Поляков, Е. Преседа, О. Приходько, К. Френда, О. Шкарпова, Р. Щенина, Чень Цзюнь та інших.

Зовнішня торгівля КНР була предметом досліджень китайських вчених Ван Пена, Чена Хунцзе, Чжана Юаня та Лі Чжоу. Дослідження українсько-китайського співробітництва здійснювали вітчизняні науковці О. Борзенко, В. Величко, Л. Власенко, А. Гончарук, Р. Зварич, В. Левківський, І. Литвин, М. Матула, А. Мокій, А. Мокрецький, Ю. Макогон, С. Нікіщенко, А. Оніщенко, І. Погорелова, С. Пронь, В. Сєднєв, О. Скрипник, В. Тарасова, М. Флейчук, О. Шевчук, Л. Яремко та інші.

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої економічної співпраці КНР і України, з врахуванням реалізації китайської ініціативи регіонального співробітництва «Один пояс, один шлях».

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження економічного співробітництва України та КНР в умовах глобальної конкуренції.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких завдань:

- висвітлити економічне співробітництво як основу формування сучасного світового господарства;
- визначити місце КНР в сучасній світовій економіці;
- розглянути договірно-правову базу економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою;
- дослідити сучасний стан та тенденції розвитку українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин;
- проаналізувати співробітництво України з КНР в інвестиційній сфері;
- оцінити основні напрями науково-технічного співробітництва між Україною та КНР;
- дослідити стратегію раціоналізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України;
- визначити проблемні аспекти та перспективи розвитку економічних відносин України та КНР.

Предметом дослідження є теоретичні основи обґрунтування стратегічних пріоритетів та рекомендацій щодо розвитку економічного співробітництва між Україною та КНР.

Об'єктом дослідження є процес розвитку українсько-китайських економічних відносин в глобальному середовищі.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну та статистичну базу дипломної роботи становлять: наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців; інституціональний базис (законодавчі акти, стратегічні програми та нормативно-розпорядчі документи); дані Державної служби статистики України, Національного бюро статистики КНР; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій); матеріали позаурядових торговельних організацій (Торгово-промислової палати України, Міжнародної торгової палати «Шовкового шляху»); публікації періодичних та спеціалізованих вітчизняних, китайських та інших світових видань (Урядовий портал, Україна-Китай та інші); офіційні Інтернет-ресурси.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дипломного дослідження висвітлено у науковій публікації, яку опубліковано в міжнародній науково-практичній конференції ФМВ НАУ.

Фан Нао Нао Шуоївна. КНР у глобальних рейтингах// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, 21 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.90–93.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку бібліографічних посилань використаних джерел та додатків. В роботі розміщено 10 таблиць та 23 рисунки. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 102 найменування на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР

1.1. Економічне співробітництво як основа формування сучасного світового господарства

Одним з головних факторів, що впливають сьогодні на рівень світового прогресу та розвиток економіки всіх країн, є міжнародне економічне співробітництво. На земній кулі існує більше 200 самостійних держав. Кожне з них реалізує власну політику, створює свою економіку, водночас вступаючи в різні міжнародні відносини, у тому числі й економічного характеру. І це природно, тому що ми живемо в умовах, коли посилюється інтернаціоналізація світового господарства і взаємозалежність розвитку економіки окремих країн і господарських регіонів. Тому кожна країна має зіставляти свої дії з діями інших держав, а при необхідності також узгоджувати їх шляхом прийняття спільних оптимальних рішень. Тільки так можна прийти до світової економіки, яка слугувала б насамперед людині, її інтересам і потребам [29, с.45].

Активний розвиток міжнародних економічних зв'язків не тільки сприяє економічному зростанню держав світового співтовариства, але й дозволяє підтримувати і зміцнювати мирні взаємовідносини, знімати міжнародну напруженість, створювати систему міжнародної економічної безпеки. Іншими словами, міжнародне економічне співробітництво є реальною матеріальною основою зміцнення миру на землі.

Одним з ефективних шляхів побудови багатостороннього економічного співробітництва є створення міжнародних економічних організацій, покликаних сприяти підписання багатосторонніх договорів, створювати міжнародні механізми

спостереження і контролю за їх виконанням, розробляти та встановлювати норми, спрямовані на правове регулювання міжнародних економічних відносин, і пр.

За час своєї незалежності Україна стала повноправним учасником глобалізаційного процесу. Водночас виклики відкритого, глобалізованого світу формують перед Україною низку актуальних завдань, пов'язаних як з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, так і з поглибленням та створенням нових партнерств з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки.

Сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності України вимагає здійснення пошуку нових сегментів на світових ринках і перш за все на східно-азійському напрямку, де величезний ринок та джерела інвестицій. Крім того, на цьому ринку Україна має певні конкурентні переваги у відомих галузях промисловості та сільського господарства.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

Китайська Народна Республіка в 2019 році відзначила сімдесятиріччя з моменту заснування. За цей період Китай закріпився на світовій геополітичній і геоекономічній арені як потужний та виважений гравець, що має довгострокові цілі та здійснює системні тактичні кроки для їхнього досягнення. Стрімкий поштовх до високих економічних та соціальних результатів обумовили структурні реформи, розпочаті сорок років тому [28, с.21].

За останні декілька років українсько-китайські економічні відносини помітно активізувалися. Регулярним став обмін державними візитами, зокрема з участю перших осіб обох країн, було ухвалено Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, визначено сфери економічних інтересів, що мають пріоритетне значення у двосторонніх

стосунках. Як результат, зовнішньоторговельний оборот обох країн демонструє позитивну динаміку: від 6,14 млрд. дол. США до майже 13 млрд. дол. США [63].

Належний розвиток китайського (і взагалі східного) вектору зовнішньоекономічної політики дозволить Україні не лише залучити додаткові інвестиції, зберегти та підвищити економічний, оборонний та науково-технічний потенціал, але й скористатися вигодами диверсифікації зовнішньоекономічної співпраці, оскільки саме країни Азійсько-Тихоокеанського регіону зараз стають «локомотивами» світового економічного розвитку та набувають значної ваги в глобальній політиці.

В умовах російської агресії, незадовільних темпів здійснення реформ, фінансово-економічних проблем та пов'язаним із цим загостренням соціального напруження в суспільстві перед Україною постає нагальне завдання пошуку додаткових можливостей на міжнародній арені. Такі можливості можуть створити правильний українсько-китайський політичний діалог на найвищому рівні, використання Китаю як джерела інвестицій та технологій, а також обережне військово-технічне співробітництво з цією країною. Привабливість цього напряму зовнішньої політики нашої держави, як і для багатьох інших держав, визначають багато чинників, серед яких не останнє місце посідає політична та економічна роль Китаю у світі, яка постійно зростає [35, с.42].

Особлива значущість діяльності української економіки буде зростати найближчим часом та на перспективу у рамках нової парадигми Китаю і світової спільноти відносно нового «Шовкового шляху» - один пояс - один шлях. Одна із можливостей для економіки України це розвиток торговоекономічної співпраці з Китайською народною республікою не тільки у вже відомих напрямках та галузях, але і створення принципово нових, таких, наприклад, як ІТ-технологій, авіа-космічно, судобудівної галузях та інше. Поряд з суто економічними напрямками співпраці Україну та Китай об'єднує багато гуманітарних проектів, таких як освіта, наука, культура і т.п. [44, с.125].

Україна і Китай надають важливого значення взаємодії в рамках міжнародних організацій, насамперед ООН. Існує чимало питань, згідно з якими позиції сторін близькі або збігаються: протидія гегемонізму і політичній силі в міжнародних відносинах; ядерне роззброєння; реформа системи ООН; боротьба з міжнародною злочинністю і тероризмом і т. ін. [79].

Посилення діалогу в політичній сфері, активна діяльність Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва створили передумови для нарощування двосторонньої торгівлі, обсяги якої відрізняються рекордними, за сучасну історію двосторонніх зв'язків, показниками і динамікою зростання. Завдяки цьому Китай стабільно входить в десятку найбільших зовнішньоторговельних партнерів України і першої п'ятірки за обсягом споживання українського експорту. Для КНР Україна - третій зовнішньоторговельний партнер серед країн СНД.

Співробітництво між Україною та Китаєм в сфері зовнішньоекономічної діяльності почалося з 90-х років ХХ століття. Адже Україна як безпосередній та незалежний суб'єкт світового господарства з'явилася серед потенційних партнерів КНР лише у 1992 році. Та навіть за такий короткий термін відносини між цими країнами розвивалися досить стрімко та ефективно. Та причина такого пізнього початку двостороннього співробітництва не лише в Україні. З кінця 70-х років в КНР почали проводити курс відкритості зовнішньому світові, а економічне будівництво вступило в новий етап переходу до ринкової економіки [42, с. 17].

На середину ХХ ст. для розвитку КНР не була характерна ринкова економіка у тому вигляді, в якому вона вже існувала, а саме синтез двох систем – командно-планової та ринкової. Так, система зовнішньоекономічного співробітництва, яка склалася в КНР в 1978 році складалася з таких основних компонентів: план; бюджетне фінансування; адміністративно-управлінський механізм; специфіка ціноутворення; система розподілу; валютне регулювання та валютний контроль.

Така система зовнішньоекономічного співробітництва, заснована на адміністративному управлінні збоку державних органів призвела до розриву між

внутрішніми та зовнішніми ринками, що були відділені один від одного. На кшталт СРСР, існувала велика прірва між цінами на ідентичну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому, така ситуація призвела до того, що в кінці 70-х років виготовляти продукцію на експорт стало не вигідно та власне структура зовнішньої торгівлі стала нераціональною [46, с. 99].

Все вищезгадане і змусило керівництво КНР приступити до розробки та впровадження реформ, які би допомогли перетворити економіку країни на ту, що відповідала би лозунгові «відкритості зовнішньому світові». Китайські вчені виділяють чотири етапи у реформуванні системи зовнішньоекономічного співробітництва країни [46, с. 100]:

1. Передача обмежених прав на господарське самоуправління суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (1979 – 1987 роки).

2. Перехід підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею, на систему виробничої відповідальності (1987 – 1993 роки).

3. Перехід підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю на принципи роботи, які відповідають вимогам ринкової економіки і міжнародним правилам торгівлі (1994 – 2001 роки).

4. Перехід вищезгаданих підприємств на вимоги СОТ (з 2001 року).

У середині 1980-х років значно посилилась роль держави в регулюванні іноземних інвестицій, були зроблені кроки по вибіркового обмеженню і заохоченню стосовно галузевої, територіальної та технологічної структури, йшов процес адаптації національного законодавства до світових норм. В результаті, починаючи з другої половини 80-х років у КНР намітився перехід від кількісного нарощування зовнішніх ресурсів внаслідок лібералізації інвестиційного клімату до багатобічної системи заохочення іноземних капіталовкладень з врахуванням їх якісних характеристик.

Початок 90-х років став для Китаю «золотим періодом» у залученні зарубіжного підприємницького капіталу. В результаті ще в 1993 році КНР вийшла на перше місце в світі серед країн, що розвиваються і на друге після США по

об'ємах іноземного капіталу, що привертається. Таке різке збільшення об'ємів інвестицій в країну пояснюється тим, що в країні панувала стабільність, наявністю великого внутрішнього ринку, поступальним економічним зростанням та реформам.

Останній етап реформування зовнішньоекономічного співробітництва можна охарактеризувати через призму вступу Китаю до СОТ. Адже в такому разі відбувалося перебудова діяльності суб'єктів ЗЕД у відповідність до вимог СОТ. Варто зазначити, що саме в цей період Китай отримав значних поступок від організації з огляду на статус країни, що розвивається та складності, пов'язані з переходом від командно-планової до ринкової економіки. Та вже в грудні 2001 року Китай разом з Тайванем стали членами СОТ [62, с. 216].

Після вступу до СОТ Китай почав втілювати в життя іншу стратегію, яка має назву «вихід назовні». Це зумовило значне зростання експорту та імпорту в країні за останні 10 років. Таким чином, на практиці вийшло, що стрімке нарощування виробництва всередині країни привело до нарощування експорту китайських товарів та вивело країну на передові позиції в світі за цим показником. КНР через низьку собівартість товарів, в силу кліматичних факторів та нижчої вартості робочої сили поступово перетворювався на «світовий виробничий цех» [46, с. 98].

За роки членства у СОТ Китай знизив середні митні тарифи з 15,3% до 9,8%. За даними Міністерства комерції КНР, країна відкрила для зовнішнього світу 104 сегмента ринку послуг, наблизившись за цим показником до рівня розвинутих країн (108). За період з 2001 по 2019 рік частка Китаю у світовому експорті товарів збільшилася з 2,4% до 12,8%, і за цим показником Китай з 12-го місця вийшов на 1-е у світі [64]. Рівень ВВП у континентальній частині Китаю на душу населення за останні двадцять років збільшився з 800 доларів до понад 10 тисяч дол. США. Вихід цієї країни на лідируючі позиції в регіоні та світі означає подальше і значне розширення сфери дії цінової конкуренції на світовому ринку. Вона тепер розповсюджується не лише на трудомісткі товари традиційних галузей промисловості, але й на побутову та промислову електроніку, споживчі товари довгострокового використання та виробниче обладнання.

Отже, в світі поступово з'являється новий конкурентний суб'єкт міжнародних економічних відносин, будувати взаємовигідні відносини з яким є важливим завданням в контексті стратегічного розвитку будь-якої країни.

Щодо генезису процесу зовнішньоекономічної діяльності України, як самостійної та незалежної одиниці міжнародних відносин, то слід зазначити, що починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. З'ясування причин виникнення такої ситуації є необхідною умовою подальшого ефективного розвитку економічної взаємодії між двома країнами. Це вимагає дослідження історії розвитку торговельно-економічних відносин між ними (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Етапи розвитку торговельно-економічних відносин
між Україною та КНР

Етапи	Період (роки)	Форма співробітництва	Сфери співробітництва
Етап 1	1992-1997	Бартерна торгівля	Легка промисловість, верстатобудування
Етап 2	1998-1999	Човникова торгівля	Легка промисловість
Етап 3	2000-2003	Торгівля, СП	Легка промисловість, виробництво пластмаси і каучуку, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, поліграфія, теле-комунікації, харчова промисловість, медицина
Етап 4	2004-2007	Торгівля, СП, пряме інвестування	Металургія, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, харчова промисловість, медицина, легка промисловість
Етап 5	2008 по сьогодні	Торгівля, СП, пряме інвестування	Хімічна промисловість, туризм, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, освіта, харчова промисловість, медицина, металургія, наука, авіація, космос, оборона тощо

Примітка. Складено автором за даними Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай. Дискусійна записка. / А. Гончарук // Інститут світової політики. – К.: 2016. – С.13-20.

Перший етап охоплює 1992–1997 роки. Після розпаду СРСР це був період встановлення безпосередніх двосторонніх дипломатичних зв'язків між Китаєм і Україною як незалежною державою, та оформлення відповідних нормативно-правових актів у рамках прямих торговельно-економічних відносин. Торгівля в ці роки між країнами, у зв'язку з низьким рівнем платоспроможності української сторони, носила бартерний характер. Основними товарами, які імпортували українські підприємства, були продукція легкої промисловості та предмети широкого вжитку. Слід зазначити, що в цей період КНР мала значне від'ємне сальдо торговельного балансу в торгівлі з Україною, а Україна, навпаки, більше експортувала до Китаю, ніж імпортувала з нього.

4 січня 1992 року Китай та Україна встановили дипломатичні відносини, від самого початку яких торговельно-економічна сфера окреслювалася як пріоритетний напрямок. Керівництво обох держав безперервно обмінювалося візитами, один за одним підписуючи угоди про співпрацю між урядами та іншими органами, що заклало міцну правову базу для розгортання торговельно-економічного співробітництва.

У січні 1992 року Китай та Україна обопільно відкрили торговельні представництва, а 31 жовтня підписали угоду про створення механізму функціонування торговельно-економічного співробітництва – Комісію з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

4 квітня 1994 року у Києві відбулося перше засідання Комісії з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

Другий етап (1998–1999 роки) характеризувався різким спадом обсягів торгівлі між КНР та Україною, що було викликано Азійською фінансовою кризою. В цей період товарообмін між підприємствами двох країн майже зупинився. А масштабного розвитку набула так звана «човникова торгівля». Численні потоки дрібних бізнесменів їздили в обидва кінці з валізами і сумками, наповненими різними товарами, які характеризувалися низьким рівнем якості і відсутністю сертифікатів і брендів.

Третій етап охоплює період з 2000 до 2003 року. У торгівлі між Китаєм та Україною в цей час спостерігалось стабільне зростання, завдяки пожвавленню української економіки та підвищенню платоспроможності населення. Торговельно-економічні відносини між Китаєм та Україною нормалізуються і від'ємне торговельне сальдо зменшується.

Четвертий етап триває з 2004 року до 2007 року. У цей період економічне співробітництво між Китаєм та Україною всебічно розгортається. Крім стрімкого зростання об'єму експорту та імпорту, одержують розвиток науково-технічна співпраця, створення спільних підприємств, розширення економічної взаємодії у багатьох напрямках [36, с.130].

П'ятий етап з 2008 року по сьогоднішній день, крім стрімкого зростання обсягу торгівлі, значно розширився асортимент взаємодоповнюючих товарів та послуг. Крім зростання до України експорту традиційних китайських товарів, таких як товари народного споживання, вироби легкої та текстильної промисловості, останнім часом збільшується частка товарів з високою науково-технічною місткістю, зокрема, телекомунікаційного обладнання, побутової техніки та автомобілів. Експорт з України до Китаю складається в основному з хімічних продуктів, металу, деревини, молочних продуктів тощо.

2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,120 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився.

17 січня 2017 року Глави обох держав провели першу після Майдану зустріч у Давосі, що стало символом нової сторінки в двосторонніх відносинах між Китаєм та Україною. 5 грудня 2017 року, з запізненням на два роки, все ж було проведене третє засідання Комісії зі співробітництва між урядом Китаю та урядом України. Є

надія, що двостороннє торговельно-економічне співробітництво буде ґрунтовно реалізовано, а також вступить до нового етапу.

У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції та завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР вітало підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та розглядає залучення України до розбудови «Нового економічного поясу — Великий шовковий шлях», що є особистою ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна. У разі успішної реалізації амбітного китайського плану - Україна матиме принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху».

Отже, Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі, не звертаючи увагу на її важливість і значущість, що буквально відображено у зовнішньополітичній доктрині КНР. Єдиною умовою тут є послідовність і передбачуваність таких партнерських відносин, що заохочується Китаєм не тільки у формі економічних відносин, а й фінансування тих чи інших соціальних проєктів. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і гео економічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

У сучасному світі, де від рівня розвиненості економіки країни залежить її місце на світовому рівні, одну із ключових ролей відіграє ефективне здійснення зовнішньоторговельної політики. В залежності від того, як саме побудована стратегія зовнішньої торгівлі, який курс країна обирає, такими будуть і її зовнішньоекономічні результати, такий вона буде мати вплив на світову торгівлю. А це в свою чергу буде впливати на її внутрішньо-економічний стан. Історія розвитку китайської стратегії зовнішньої торгівлі заслуговує на увагу, адже майже за останні 40 років, завдяки простій зміні курсу своєї зовнішньоторговельної політики, країна, чия трансформація триває і донині, змогла досягнути вражаючих результатів і посісти ключове місце у світовій економіці.

1.2. Місце КНР в сучасній світовій економіці

Китайська Народна Республіка зустрічає своє 70-річчя в якості ядерної держави, другої економіки світу, найбільшого експортера товарів, постійного члена Ради Безпеки ООН, найбільшого контрибутора миротворчих операцій ООН, активного та поважного члена світової спільноти і фактичного локомотива міжнародного розвитку. Китай займає територію площею 9,6 млн кв. км та має понад 1,3 млрд осіб населення. Безперервна історія Піднебесної налічує більш ніж 5 000 років, упродовж яких китайським народом створена одна з найбагатших у світі духовних культур. Історію світової цивілізації неможливо уявити без китайської спадщини, а майбутнє людства – без китайського внеску [28, с. 20].

У доповіді Генерального секретаря ЦК Компартії Китаю Сі Цзіньпіна на XIX Всекитайському з'їзді КПК 18 жовтня 2017 р. зазначалося, що китайська нація зробила видатний внесок у розвиток людства й стала величною світовою нацією, яка в період нової історії здійснила великий стрибок від тривалого занепаду до корінної зміни власної долі, послідовного руху до процвітання [27, с. 25].

У результаті 40-річного періоду політики реформ та відкритості, започаткованої у 1978 р., Китай перетворився на одного зі світових економічних та науково-технічних лідерів, зміцнив свою оборонну міць, що піднесло міжнародний статус КНР на небувалу висоту.

Сучасні здобутки Піднебесної не повинні відсувати на другий план історичну важливість створення 1 жовтня 1949 р. Китайської Народної Республіки. Ця подія ознаменувала початок нового етапу розвитку країн Азії, стала наочним прикладом для багатьох народів у національно-визвольних змаганнях, сприяла остаточному краху світової колоніальної системи [27, с. 26].

18 грудня 2018 р. в КНР відзначили 40-річчя політики реформ та відкритості. Завдяки системним та структурним трансформаціям економіки, за ці роки Китай став одним з ключових гравців на глобальній політичній та економічній арені, перетворився на найбільшого експортера товарів та донора інвестицій для країн

світу, а також стрімко нарощує технологічну та інноваційну конкурентоздатність. У 2019 році Китай входить до ТОП-30 країн за глобальними індексами інноваційного розвитку, а китайські компанії є глобальними інноваційними лідерами, серед яких: Huawei, ZTE, BOE Technology Group [33, с. 42], (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

КНР у глобальних рейтингах в 2017-2019рр.

Рейтинг	Позиції КНР		
	2017	2018	2019
Глобальні економічні рейтинги			
Індекс економічної свободи / Index of Economy Freedom	111 (180)	110 (186)	100 (180)
Індекс глобальної конкурентоздатності / The Global Competitiveness Index (WEF)	28 (135)	28 (140)	28 (141)
Індекс світової конкурентоздатності IMD / IMD World Competitiveness Index	18 (63)	13 (63)	14 (63)
Індекс легкості ведення бізнесу / Easy of Doing Business	78 (190)	46 (190)	31 (190)
Рейтинг податкового навантаження / Paying taxes ranking	114 (190)	114 (189)	105 (212)
Індекс глобалізації / Index of Globalization	71 (207)	79 (203)	80 (203)
Глобальні рейтинги інноваційної здатності			
Глобальний індекс інновацій / The Global Innovation Index	22 (127)	17 (126)	14 (129)
Індекс світової цифрової конкурентоздатності / IMD World Digital Competitiveness Index	31 (63)	30 (63)	22 (63)
Індекс інновацій Bloomberg / Bloomberg innovation index	21 (50)	19 (50)	16 (60)
Глобальні рейтинги розвитку суспільства			
Індекс людського розвитку / Human Development Index (UNDP)	87 (189)	86 (189)	85 (189)
Індекс процвітання / The Legatum prosperity Index	90 (149)	82 (149)	57 (167)
Індекс соціального прогресу / Social Progress Index	87 (122)	87 (128)	89 (149)
Глобальний показник миру / Global Peace Index	112 (163)	116 (163)	110 (163)

Примітка. Складено автором за даними Index of Economy Freedom, Global Competitiveness Index, Global IMD World Competitiveness Index, Doing business, Paying taxes ranking, Index of Globalization, The Global Innovation Index, IMD World Digital Competitiveness Index, Bloomberg Innovation Index, Human Development Index, The Legatum prosperity Index, Social Progress, Global Peace Index.

У розрізі глобальних рейтингів економічного розвитку, суттєвих результатів було досягнуто за легкістю ведення бізнесу Easy of Doing Business 2019 та Easy of Doing Business 2020: Китай піднявся на 32 пункти в 2019 році, а в 2020 році ще на 15 та обійняв 31 позицію з показником 77.9. Це обумовлено спрощенням умов для реєстрації бізнесу та власності, отримання дозволів на будівництво, доступу до

електрифікації, здійснення міжнародної торгівлі. Варто підкреслити, що разом із стимулюванням внутрішнього споживання, урядом КНР взято курс на новий етап «відкритості», зокрема, у 2019 році дозволили іноземними інвесторам володіти часткою державних промислових компаній [89, 90].

Також, за рейтингом Індексу економічної свободи в 2019 році, в якому брали участь 180 країн світу, КНР поліпшив свою позицію на 10 пунктів та зайняв 100 сходинку рейтингу з показником 58,4 [78]. За рейтингом Індексу світової цифрової конкурентоздатності (IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019) Китай посів 22 місце серед 63 країн світу, що на 8 позицій краще за показник 2018 року [88].

За глобальними рейтингами інноваційної здатності Китай також поліпшив свої позиції, так за The Global Innovation Index 2019 КНР покращив свій показник ще на 3 сходинки і обійняв 14 місце серед 129 країн світу з показником 54.82 [94]. За Індексом інновацій Bloomberg (Bloomberg Innovation Index 2019) серед 60 країн КНР посів 16 сходинку, що на три позиції вище минулорічного показника [82].

За глобальними рейтингами соціального розвитку, Китай продовжує покращувати свої позиції. Так, позитивною є динаміка за Індексом процвітання (The Legatum Prosperity Index 2019) та за Індексом людського розвитку ООН (Human Development Index). За Індексом процвітання в 2019 році КНР покращив свої позиції аж на 25 сходинок та посів 57 місце (в 2018 році 82 місце) серед 167 країн світу [95]. А за Індексом людського розвитку (Human Development Index 2019) лише на 1 позицію та обійняв 85 місце серед 189 країн світу [98]. За рейтингом Глобальний показник миру (Global Peace Index 2019) Китай посів 110 сходинку серед 163 країн світу, піднявшись на 6 позицій [92].

Однак разом з цим залишається суттєвою проблема регіональних соціально-економічних диспропорцій розвитку Китаю: високорозвинений південний Схід та низько розвинений Захід Group.

За даними Головного митного управління КНР, зовнішній товарообіг Китаю в 2018 році становив 4,623 трлн. дол. США, що на 12,6% більше в порівнянні з 2017 роком, при цьому експорт виріс на 9,9% до 2,487 трлн. дол. США, а імпорт на

15,8% до 2,136 трлн. дол. США. Позитивне сальдо у зовнішній торгівлі склало 351,8 млрд. дол. США, що на 31% менше 2017 року (509,7 млрд. дол. США), [64].

За даними Головного митного управління КНР, у 2019 році обсяг зовнішньої торгівлі Китаю знизився на 1% до 4,575 трлн дол. США. При цьому експорт зріс на 0,5% до 2,498 трлн. дол. США, а імпорт знизився на 2,8% до 2,077 трлн. дол. США в порівнянні з 2018 роком, позитивне сальдо досягло приросту на 19,8% до 421,5 млрд. дол. США. Як показують дані управління, за підсумками всіх кварталів 2019 року в Китаї зберігалось стійке зростання зовнішньої торгівлі [64], (рис. 1.1.):

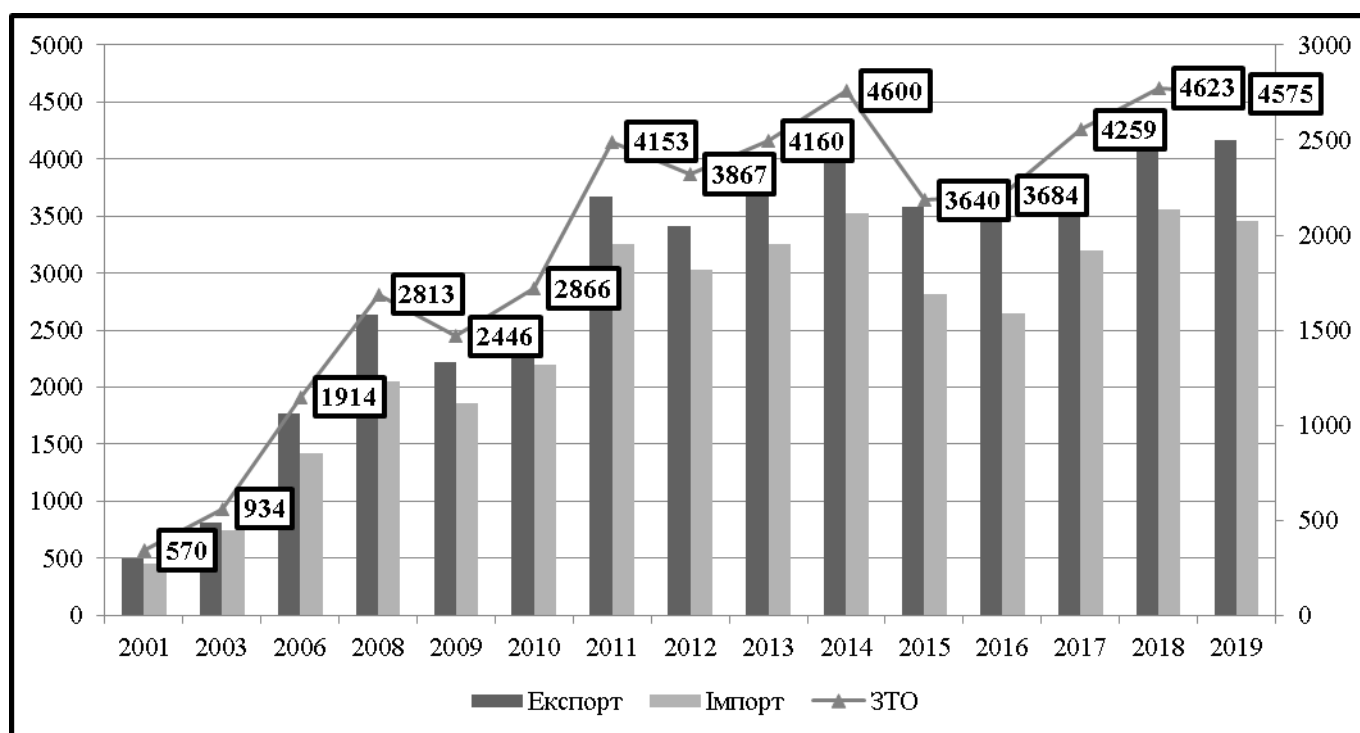

Рис. 1.1. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі КНР в 2001-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Зростання експорту, яке спостерігається в кінці року, обумовлений заходами по оптимізації зовнішньої торгівлі, які вживало китайський уряд. На темпи зростання зовнішньоторговельного обороту в перших трьох кварталах серйозно вплинула війна з США. У грудні 2019 року Китай відновив закупівлі американської свинини і соєвих бобів, що призвело до стрибка зростання імпорту [64].

Найбільшим торговим партнером Китаю в 2019 році став ЄС, з яким КНР наторгувала на 700 млрд. дол. США, що на 8% більше показника 2018 року. На другому місці АСЕАН з 640 млрд. дол. США (+ 14,1% до 2018 року). Очікувано, на тлі затяжної торгової війни між двома найбільшими економіками за підсумками 2019 року товарообіг з США впав - до 540 млрд. дол. США (мінус 10,7% до 2018 року). На четвертому місці розташувалася Японія з товарообігом 310 млрд. дол. США (+ 0,4%). Що стосується країн, які співпрацюють з КНР з ініціативи «Один пояс - один шлях», то сукупний оборот торгівлі з ними склав 1,34 трлн. дол. США (+ 10,8%). Товарообіг з Росією збільшився до 110,75 млрд. дол. США (+ 3,4%). Частка Китаю в загальному обороті зовнішньої торгівлі РФ за звітний період виросла до 15,7% з 14,9%, [64], (рис. 1.2.):

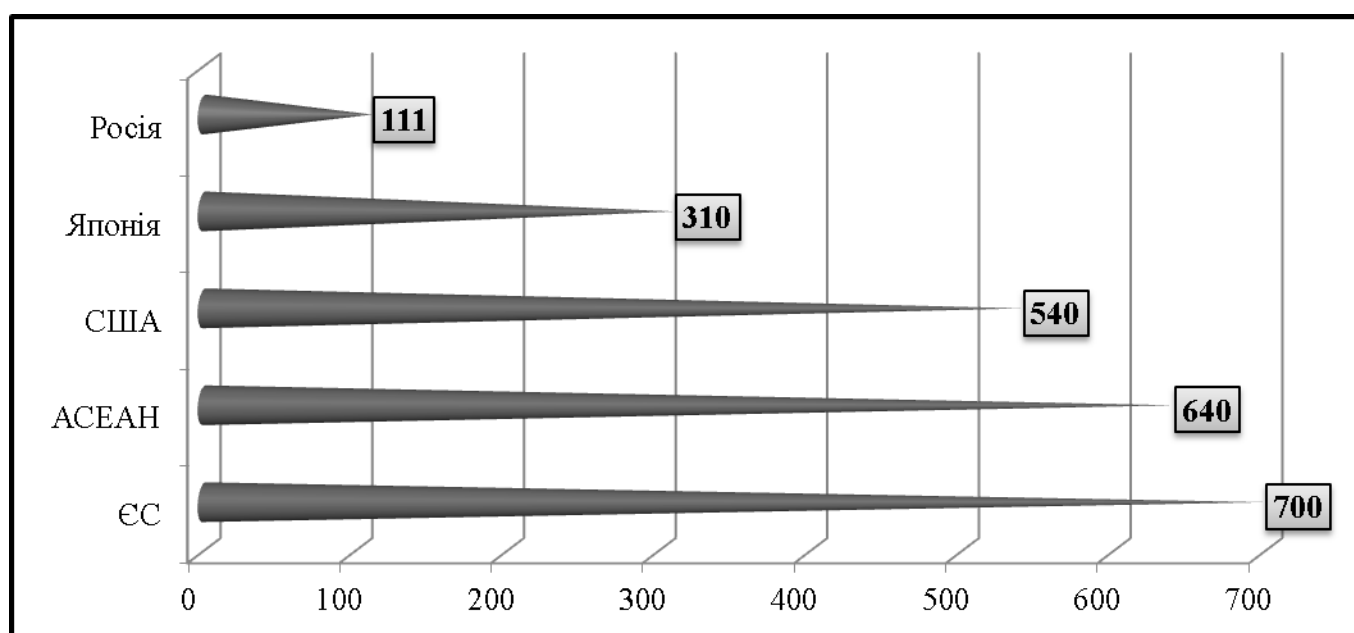

Рис. 1.2. Основні торговельні партнери КНР в 2019 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Головним експортом Китаю є механічна та електрична продукція, високотехнологічна продукція, одяг, текстиль, взуття, меблі, вироби з пластмаси, кераміка, двигуни і генератори та інтегральні схеми.

У 2018 році китайська економіка уповільнилася порівняно з 2017 роком. Фактичний показник зростання реального ВВП відповідає планові на 2018 рік та становить 6,6%, а це найнижчий показник з 1990 року, тобто за останні 30 років. У 2017 році темпи зростання китайської економіки досягали 6,9% [72], (рис. 1.3.):

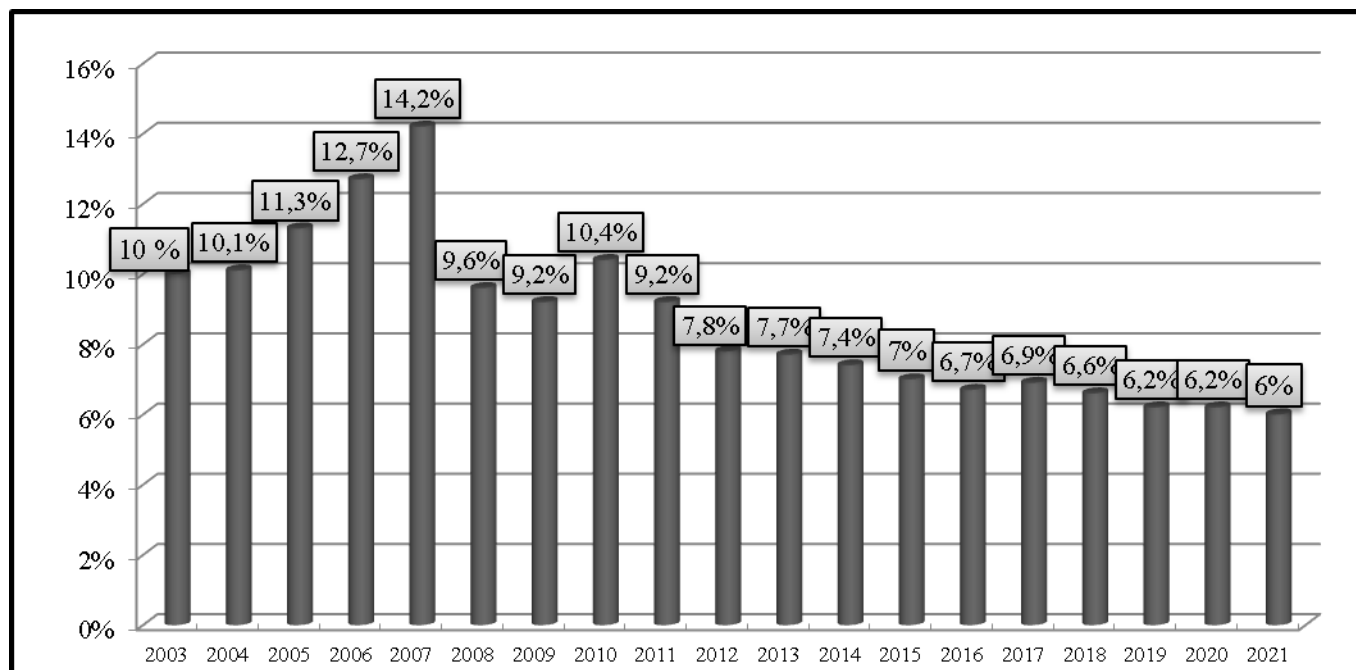

Рис. 1.3. Темпи росту ВВП КНР в період 2003-2019рр.
та прогноз на 2020-2021рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ).

Зниження темпів зростання економіки пояснюється процесом переходу від зростання за рахунок експорту та інвестицій до інклюзивного розвитку, в основі якого – внутрішнє споживання. Додатковим чинником уповільнення економічного зростання є торговельний конфлікт, розпочатий США.

За даними Світового банку падіння темпів зростання продовжиться, перш ніж почнеться поліпшення. У 2019-2020 роках очікується подальше уповільнення до 6,2%, а в 2021 році до 6%. У числі причин, пов'язаних зі зниженням темпів зростання КНР, фахівці називали торговельну війну з США, а також слабкий внутрішній попит та інвестиційну активність [72].

За прогнозними даними МВФ у 2019 році номінальний ВВП КНР становитиме 14,2 трлн. дол. США, що на 5,8% більше порівнянні з 2018 роком [73].

Варто відмітити, що зростання Китаю на шляху до домінування в міжнародній торгівлі почалося зовсім недавно, проте, в середньому, зростання обсягів торгівлі КНР подвоюється кожні чотири роки останні три десятиліття. І на сьогодні кожен десятий долар в міжнародному торговельному обороті проходить через Китай. У період з 1978 по 2018рр. середні темпи зростання економіки КНР становили близько 8,4 %, але останнім часом вони дещо знизилися [50, с. 36].

Варто зазначити, що разом з уповільненням економічного зростання у 2016 р. обсяг золотовалютних резервів зменшився на 495 млрд. дол. США. Тому для підтримки ЗВР Китай розпочав продаж цінних паперів США. За період 2016-2018 рр. обсяг продажу американських облігацій КНР становить 361,8 млрд. дол. США. Однак, зважаючи на це, Китай і досі залишається найбільшим утримувачем американських облігацій [33, с. 43].

Окрім скорочення профіциту торговельного балансу внаслідок зменшення обсягів експорту, на золотовалютні резерви вплинув чистий відплив інвестицій. У 2018 р. сукупні інвестиції зменшилися майже на 513 млрд. дол. (у т.ч. внутрішні та іноземні). Також важливим чинником є зростання державного боргу на 975 млрд. дол. США. Разом із державним боргом критичним є обсяг корпоративного боргу для КНР, який становить майже 190% ВВП у 2018 році [33, с. 44].

За даними Світового банку, протягом 2017-2019 років світова економіка зросте на 6,5 трлн дол. США (на даний момент вона становить близько 80 трлн дол. США). ВВП США - це приблизно 1/4 світової економіки (20,4 трлн дол. США), а ВВП Китаю - 14 трлн дол. США [72].

При цьому, внесок США у приріст світової економіки в цьому періоді складе близько 17,9%, внесок Китаю – 35,2%, країн Євразії – 7,9%, Індії – 8,6%, Індонезії – 2,5%, а Південної Кореї - 2%. Внесок інших країн у зростання світової економіки за цей період складе менше 2%. Наприклад, внесок Австралії становить 1,8%, Канади - 1,7%, Великої Британії - 1,6%, Росії - 1% [72].

Згідно «Звіту про досягнення соціально-економічного розвитку за 70 років з моменту утворення КНР», Державного статистичного управління, за 70 років національна економіка Китаю зберігає постійне зростання, і її сукупний обсяг безперервно збільшується. У 2018 році ВВП на душу населення Китаю досяг 9732 дол. США, що більше, ніж в країнах із середнім рівнем доходу. Але варто зазначити, що показник ВВП на душу населення виріс в понад 2 рази, з 4524 дол. США у 2010 році до 10100 у 2019 році [73], (рис. 1.4.):

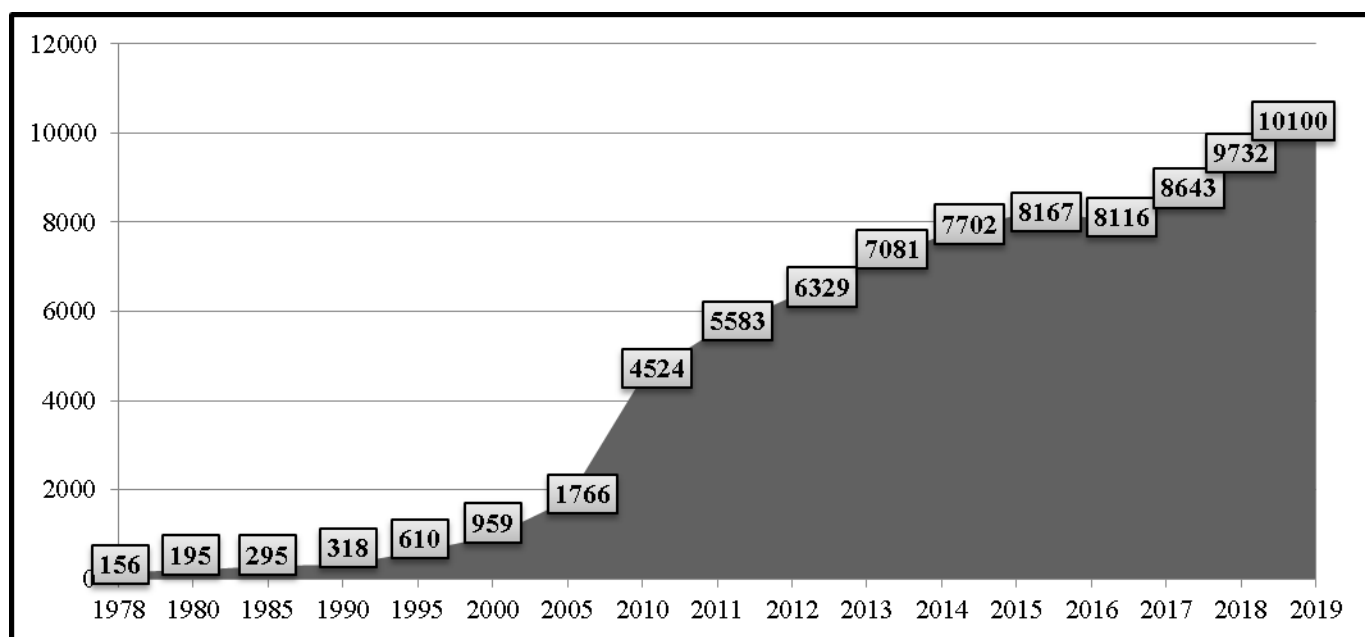

Рис. 1.4. Динаміка ВВП на душу населення в КНР в 1980-2019рр., (дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Китай є однією з найрозвиненіших і найбільш динамічних економік світу. За 40 років політика реформ і відкритості призвела до суттєвих успіхів. Для Китаю характерні високі темпи індустріалізації і урбанізації. В даний час країна вступила в період суттєвих перетворень в сфері економічної політики, спрямованих на зміну сформованої моделі зростання. Протягом останніх десятиліть керівництво країни приділяло увагу економічному зростанню, а на початку XXI ст. була сформульована необхідність пошуку рішення для наростаючих соціальних проблем. Соціально-

економічні показники, що характеризують рівень життя населення Китаю, почали стійко зростати [50, с. 36].

Питання подолання нерівності в регіональному розвитку є нагальним для китайського уряду. За 40 років Китай здійснив соціально-економічний прорив. З 1978-го по 2019 рік економіка Китаю зростає в середньому на 9 % щорічно. Показники номінального ВВП та ВВП на душу населення зросли в 56 та 38 разів відповідно. Такі високі темпи зростання економіки забезпечені позитивним торговельним сальдо та притоком іноземних інвестицій.

Сучасна економічна політика КНР спрямована на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту та ПШ. Стрімкий розвиток економіки зумовив зростання рівня урбанізації, зокрема в 2018 році показник сягнув 55 %. Також, скорочується рівень бідності в сільській місцевості – з 96 % у 1980 році до 3 % у 2018 році [72, 74], (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Соціально-економічний профіль КНР

Показники	1980	1990	2000	2010	2017	2018
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	215,6	305,3	398,6	1214,9	12015	13293
ВВП на душу населення, дол. США	195	318	959	4524	8643	8857
ПШ, млрд. дол. США		57	3487	40715	114734	125678
Експорт, млрд. дол. США	9,95	18,1	62,1	249,2	1577,8	2487
Імпорт, млрд. дол. США	11,1	19,9	53,3	225	1396,2	2136
Чисельність населення, осіб	966,0	993,9	1172,5	1283,2	1359,8	1395
Рівень урбанізації, %	17,9	19,4	26,4	35,9	49,2	55
Рівень бідності у сільській місцевості, %	96,2	73,5	49,8	17,2	4,5	3

Примітка. Складено автором за даними Світового банку та ЮНКТАД.

Стратегія інклюзивного розвитку (економічний розвиток, в рамках якого виникають можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні та нематеріальні блага в суспільстві для підвищення його добробуту), разом із політикою відкритості, стала невід’ємною частиною економічних реформ китайського уряду. Китай має наймасштабнішу за чисельністю та зростаючу в світі

категорію населення із середнім рівнем доходів. За підсумками 2018 року вона перевищила 400 млн. чоловік [55, с. 70].

Разом із політикою відкритості, стратегія інклюзивного розвитку стала невід’ємною частиною економічних реформ китайського уряду. Починаючи з 2004 року, Китай ухвалив концепцію “гармонійного суспільства”, яка базується на принципах інклюзивності: економічне зростання, рівність, сталий та стабільний розвиток.

Китайське гармонійне суспільство – це демократія та законність, рівність і справедливість, довіра, співіснування людини та природи. Стратегія інклюзивного економічного розвитку знайшла своє відображення у П’ятирічних національних планах економічного та соціального розвитку КНР (див. Табл. 1.4), а також у довгострокових стратегіях до 2030-го та 2050 років, де основною метою є глобальне інноваційне лідерство та інноваційна нація [55, с. 71].

Таблиця 1.4

Стратегія інклюзивного розвитку в П’ятирічних планах КНР

Період	Стратегічний документ	Особливості та цілі соціального розвитку
2006	11-й П’ятирічний національний план економічного та соціального розвитку 2006–2010	– розбудова гармонійного суспільства паралельно з інноваційним розвитком країни; – фокус на якості життя населення, екології та суспільному розвитку; – побудова “нового соціалізму” в сільській місцевості
2011	12-й П’ятирічний національний план економічного та соціального розвитку 2011–2015	– подолання нерівності та створення середовища для сталого розвитку; – стимулювання внутрішнього споживання та попиту; – покращення соціальної інфраструктури
2016	13-й П’ятирічний національний план економічного та соціального розвитку 2016–2020	– створення більш інклюзивного суспільства та підвищення якості життя, що забезпечить формування середнього класу, “безпечного” споживання та надання суспільних послуг

Примітка. Складено автором за даними Хоменко О.В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О.В. Хоменко // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 71.

Згідно із 13-м П’ятирічним планом, ключовими компонентами економічної стратегії КНР є інноваційна економічна структура, інтенсивна промисловість,

скоординовані регіональні системи, зелений розвиток, інклюзивне суспільство, відкритий світогляд та економічні інститути. Саме інклюзивне суспільство передбачає фокус на освіті, науці, культурі та охороні здоров'я, активізацію зусиль у подоланні бідності. Інклюзивна модель розвитку побудована на основі соціальної справедливості та стимулювання внутрішнього споживання [55, с. 71].

Разом із формуванням «суспільства середнього класу» до 2020 року, перед урядом КНР стоїть довгострокова мета «інноваційна нація». Тому Китай шукає «блакитні океани» на глобальному технологічному ринку. Однією з таких ніш є штучний інтелект, розробкою якого успішно займаються китайські компанії.

У 2017 році було прийнято План з розвитку нової генерації штучного інтелекту, а за оцінками PwC, вже у 2030 році Китай посідатиме 1 місце в світі та на його частку припадатиме 26,1% (4,1 трлн. дол. США), [75].

Інноваційна політика щодо інклюзивного розвитку спрямована на подолання бар'єрів, з якими стикаються певні соціальні групи, компанії, регіони, для участі в інноваційній діяльності. Китайська інноваційна політика щодо інклюзивного розвитку узгоджується з такими глобальними цілями ООН, як подолання бідності, особливо в сільській місцевості, забезпечення якісною освітою та підвищення рівня наукової грамотності, стимулювання підприємницької діяльності в сільській місцевості задля забезпечення достойними робочими місцями, розвиток інновацій у сільському господарстві та подолання нерівності [33, с. 46].

До 2035р. Китай має намір піднятися до рівня країн-лідерів інноваційного типу; скоротиться розрив у рівні доходів; планується ліквідувати затяжну екологічну кризу.

До 2050р. Китай за сукупною національною могутністю та міжнародним впливом увійде до числа країн-лідерів. Основні показники оцінки рівня модернізації Китаю в першій половині XXI ст. представлені в табл. 1.5. Стратегія і прогнози побудовані на логіці і розрахунках. Їх розробники прагнули врахувати всі чинники розвитку рушійних сил, визначення етапів, постановки проміжних завдань, що ведуть до визначеної мети [26, С. 42-54], (табл. 1.5):

Оцінка рівня модернізації Китаю в першій половині ХХІст.

Найменування показників	2000	2020	2030	2040	2050
Частка витрат на НДДКР в ВВП, %	1,0	2,0	2,4	3,0	3,6
Кількість науковців на 10 000 жителів	5,5	12	18	26	39
Кількість патентів на 1 млн. жителів	20	112	201	359	643
Охоплення середньою освітою, %	63	85	89	94	99
Охоплення вищою освітою, %	7,2	24	34	48	68
Охоплення ТВ, телевізорів на 1000 чоловік	293	583	644	711	786
Доступ до Інтернету, користувачів на 10 000 жителів	178	2000	3000	5000	8000
Урбанізація, %	36	53	61	71	81
Середня тривалість життя, років	70	74	77	79	81
Середньодушкове енергоспоживання, кг нафтового еквівалента на людину	868	1902	2556	3435	4616
ВВП на душу населення (2000), дол. США	840	2451	3992	6503	10 593
ВВП на душу населення (ПКС, 2000), дол. США	3920	11 435	15 368	20 653	27 756
Частка галузей матеріального виробництва у ВВП, %	67	45	37	30	24
Частка зайнятих у матеріальному виробництві, %	73	49	40	33	27

Примітка. Складено автором за даними Герасимчук В.Г., Лі Іму Реформування економіки Китаю: етапи, результати, перспективи/ В. Г. Герасимчук, Іму Лі // Економічний вісник НТУУ КПІ. - №15.- 2018. – С. 42-54.

Таким чином, у короткотривалій перспективі уповільнення китайської економіки обумовлене переходом від експортозалежної моделі до інклюзивного розвитку, що відповідає меті створення «суспільства середнього класу» до 2020 року, який базується на стимулюванні внутрішнього споживання, зменшення обсягів торгівлі унаслідок торгівельного конфлікту з США, впливу іноземного капіталу та високий рівень корпоративного боргу.

За 70 років КНР пройшла великий шлях від аграрної країни до глобального економічного, інноваційного й технологічного лідера. Продовження будівництва соціалізму з китайською специфікою в нову еру забезпечить створення інноваційної й середньозаможної нації, а також, починаючи з 2030 року, китайська економіка стане першою в світі, а у 2050 році у 1,5 раза буде перевищувати американську.

1.3. Договірно-правова база економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою

1 жовтня 2019 року Китайська Народна Республіка відзначила свій 70-річний ювілей. Сьогодні Китай – це потужний лідер на геополітичній та геоекономічній арені світу. За сімдесят років КНР здійснила прорив у соціальному, економічному та інноваційному розвитку, завдячуючи всеосяжним системним реформам та сумлінній і самовідданій праці свого народу. На шляху розбудови соціалізму з китайською специфікою в нову епоху Китай прагне створити суспільство середньої заможності та втілити в життя «Китайську мрію про велике відродження китайської нації».

За минулі десятиліття Китай перетворився на потужну державу, другу економіку планети, авторитетного члена Ради Безпеки ООН та найбільшого контрибутора її миротворчих операцій. Сьогодні КНР є визнаним лідером глобалізації й науково-технічного прогресу. Без перебільшення можна сказати, що «китайське диво» – досягнення всієї цивілізації. Під час вдалого здійснення в Китаї політики реформ та відкритості були проведені системні комплексні соціально-економічні перетворення, змінено на краще життя сотень мільйонів, відкрито широкий шлях у заможне майбутнє для третини людства.

Сьогодні КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток [27, с. 20].

В Україні з великою повагою ставляться до приголомшливих успіхів Китаю та прагнуть всебічно розвивати плідне широкомасштабне співробітництво на основі відносин стратегічного партнерства. Аналізуючи 28-річну історію співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою можна виділити важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

Після ухвалення Постанови українським парламентом 24 серпня 1991 р. «Акту проголошення незалежності України» Україна приступила до активного

формування правової бази, що визначала основні напрями і пріоритети розбудови українсько–китайських взаємин [64].

КНР була серед перших країн, що визнали незалежність України 27 грудня 1991 року, а вже 4 січня 1992 року було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» та «Меморандум взаєморозуміння до Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР», у яких зафіксовано наміри двох країн розбудовувати повномасштабне співробітництво. Вони і до сьогодні є базисом взаємин та дороговказом у майбутнє. Відтоді було укладено багато угод, які відкрили широкий горизонт і стали надійною платформою для контактів.

Реалізуючи досягнуті домовленості з весни 1992 р. у Києві діє Посольство Китайської Народної Республіки, а в березні 1993 р. у Пекіні розпочала свою діяльність дипломатична місія України в КНР [64].

Варто наголосити, що китайське стратегічне планування передбачає пристосування до умов, які склалися внаслідок агресії РФ проти України, анексії Криму, розгортання масштабної проксі–війни на території Донбасу. При цьому, Китай як новий глобальний гравець зайняв чітку позицію щодо російської агресії проти України підтримавши суверенітет та територіальну цілісність.

Разом з цим, Китай належить до тих країн, які свого часу надали Україні гарантії безпеки, і це було пов'язано з процесом добровільного ядерного роззброєння України. Наша держава отримала чіткі підтвердження цих гарантій з боку КНР (грудень 2013 року) і інших країн–учасників цих гарантій, окрім РФ.

Одним із перших Китай у середині березня 2014 року запропонував мирне врегулювання «кримського питання» у форматі міжнародного координаційного механізму, до якого б увійшли всі зацікавлені сторони.

Наявність стійких зовнішньоекономічних зв'язків між країнами світу дозволяє стабілізувати стан економіки та надає виняткові можливості розвитку різних галузей виробництва. Імпорт та експорт – це два основних елементи, на яких побудовано здорову економіку кожної країни. На сьогодні Китай є досить важливою фігурою на

міжнародному ринку, а тому Україна докладася максимум зусиль для налагодження економічних відносин з КНР. Доцільним буде зупинитися детальніше на основних аспектах цього міжнародного співробітництва [27, с. 21].

Протягом 28 років, із початку дипломатичних відносин між КНР та Україною, сфери стратегічної співпраці наших країн постійно розширюються. Сьогодні ми здійснюємо плідне співробітництво у сільському господарстві, енергетиці, вдосконаленні транспортної інфраструктури, фінансовій та банківській галузях. Україна та Китай тісно взаємодіють у вирішенні питань освіти, науки та технологій, культури, спорту й туризму. Подальше партнерство лише сприятиме соціально-економічному розвитку обох держав і посиленню позицій на світовій арені. Головною правовою особливістю економічних відносин між Україною та Китаєм є максимальне залучення саме державного, а не приватного сектору економіки обох країн. Тобто нормативно-правова база, що регулює ці питання, включає не лише загальні положення двосторонніх міжнародних угод, а й конкретніші підзаконні та підвідомчі нормативні акти між державними органами України і КНР [64].

Загалом, чинна договірно-правова база українсько-китайських відносин на сьогодні налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів та в цілому відповідає станові двосторонньої взаємодії нині.

Головними документами з тих, що регулюють політичні відносини між Україною та КНР, є Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992 р.), спільні українсько-китайські комюніке (31.10.1992 та 24.06.1995 рр.), Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94 р.), Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995 р.), Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в XXI столітті (21.07.2001 р.), Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002 р.), Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько-китайських відносин дружби та співробітництва (02.09.2010 р.), Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010–2012 рр. (02.09.2010 р.), Спільна декларація

про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011 р.), а також у грудні 2013 року укладено базовий Договір про дружбу і співробітництво між Україною та КНР, у якому закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях. Ухвалено Програму розвитку відносин стратегічного партнерства на 2014–2018 рр. [64].

Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення законодавчої та нормативної бази, яка відповідає б інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин [45, с. 99].

Базовими документами економічної сфери є:

- Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно–економічне співробітництво (08.08.1992 р.); [21].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій (30.05. 1993 р.); [17].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво (27.04.1992 р.), [16].

Проаналізувавши нормативно–правову базу, що регулює питання експорту та імпорту України – КНР, доцільним буде виділити Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво, яка була укладена в 1992 р. Це один з перших документів, що був укладений між Україною та КНР і покликаний регулювати економічні аспекти співпраці. Згідно з цією Угодою, між Україною та КНР встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпортні товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів. Також згодом було укладено Угоду між Урядом України та Урядом КНР про заохочення та взаємний захист інвестицій та

Угоду між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво для детальнішого зазначення засад співпраці у різних сферах економіки [21].

З метою подальшого розвитку торговельно–економічного співробітництва між Україною та КНР, яке ґрунтується на принципах дружби, рівноправності і взаємної вигоди 31 жовтня в 1992 року в м. Пекіні була підписана Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва [19].

В таблиці 1.6 представлено договірно–правові документи в співробітництві України та КНР в 2019 році [64]:

Таблиця 1.6

Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР,
підписаних в 2019 році

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
1.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Державної служби України з надзвичайних ситуацій спеціальних аварійно-рятувальних машин
2.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Міністерства охорони здоров'я України медичного обладнання для лікарень України
3.	11.04.2019 р.	Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про безоплатну економіко-технічну допомогу
4.	25.04.2019 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Мінкомерції КНР і Мінекономрозвитку України про початок підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття
5.	27.11.2019 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту ріпакового з України до КНР між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР
6.	27.11.2019 р.	Протокол між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР щодо інспекційних та карантинно-санітарних вимог для меду, що експортується з України до Китайської Народної Республіки

Примітка. Складено автором за даними Посольства України в КНР.

Одним з останніх міжнародних документів в цій сфері є Договір про валютний своп для валют китайський юань/українська гривня між Національним банком України та Народним банком Китаю, що був підписаний у 2018 р. і буде чинним впродовж трьох років. Валютний своп являє собою обмін валютами з наступним зворотнім обміном за курсами, узгодженими сторонами, і його використовують центральні банки при наданні ліквідності в національній валюті. Тобто цим договором утверджується обсяг коштів, що підлягають обміну між Україною та КНР за фіксованим курсом [45, с. 100].

Зовнішня торгівля, як будь-яка економічна діяльність, має свою правову базу, яка являє собою сукупність різного роду нормативних актів, на основі яких будується робота всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. В основі цієї правової бази, лежать як загальні міжнародно-правові документи, загальні нормативні акти Китаю і України, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність в цілому, так і спеціальні нормативно-правові документи, які безпосередньо регулюють зовнішньоторговельні відносини двох країн.

Нормативне регулювання зовнішньоторговельних зв'язків КНР і Україною базуються на тих загальних принципах, що й співпраця з іншими країнами. Ці основні принципи дістали своє закріплення у багатьох міжнародно-правових документах, і в першу чергу в документах Конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Розглядаючи систему законодавства, яке регулює зовнішньоторговельні відносини і складає їх правову основу, вона об'єднує закони та інші нормативно-правові акти, які безпосередньо розглядають питання щодо регулювання в цій сфері, а також ті юридичні акти, які регулюють відносини в інших сферах, але містять і правові норми, які стосуються питань зовнішньої торгівлі. Наприклад, спеціальним законом, який заклав основи зовнішньоекономічної діяльності України (з наступними змінами та доповненнями) в цілому, є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» прийнятий 16 квітня 1991 року № 959 – XII [3].

Головною подією українсько-китайських відносин (2017–2018 років) була зустріч Президента України Петра Порошенка з Головою КНР Сі Цзіньпіном у

Давосі, у ході якої глави двох держав висловили зацікавленість в активізації політичного діалогу на найвищому рівні та поглибленні економічної співпраці між Україною і КНР, а у другому кварталі 2017 року – участь української делегації на чолі з Першим віце-прем'єр-міністром С. Кубовим у форумі високого рівня «Один пояс, один шлях» у Пекіні [64].

25 травня 2018 року в Великому конференц-залі Національної академії наук України відбувся Українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях». Організаторами форуму виступили Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців та ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» [64].

Головним підсумком розвитку українсько-китайських відносин у 2018 році стало подальше поглиблення торговельно-економічного співробітництва на тлі активізації міждержавного політичного діалогу, а 2019 рік було оголошено роком Китаю в Україні.

21–22 січня 2019 р. в Пекіні відбулися політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та з тематики ООН [64].

24 січня 2019 р. на полях Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України П.Порошенко зустрівся з Заступником голови КНР Ван Цішанєм. Сторони домовилися продовжувати розвиток двостороннього торгово-економічного та інвестиційного співробітництва, чому має сприяти проведення в 2019 р. чергового засідання українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва. Ван Цішань також підтвердив повну підтримку незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України в рамках її міжнародно визнаних кордонів [64].

Також, існує міжпарламентська співпраця між Верховною Радою України та Всекитайськими зборами народних представників. У нинішньому складі Верховної Ради України функціонує група з міжпарламентських зв'язків з КНР на чолі з

депутатом А.В.Павелком. У ВЗНП КНР працює група дружби з Україною на чолі з Головою Комітету у закордонних справах Фу Їн.

У рамках міжпарламентських та міжпартійних контактів упродовж 2015 – 2018 рр. здійснено низку візитів до КНР груп народних депутатів та громадських діячів України. У грудні 2015 р. відбувся ознайомчий візит до України делегації Міжнародного відділу ЦК КПК [64].

Встановлення дружніх та побратимських зв'язків на рівні область–провінція, місто–місто, область–місто, місто–провінція регламентується двосторонніми угодами, меморандумами та протоколами про співробітництво, які є частиною договірної–правової бази українсько–китайського міжрегіонального співробітництва.

Протягом 2019 року українські міста Львів, Трускавець, Хмельницький, Харків, Ужгород, Одеса та Київ виявляли заінтересованість у співпраці з китайськими партнерами, зокрема щодо встановлення побратимських зв'язків на основі меморандумів, проведення двосторонніх зустрічей представників адміністрацій, ініціювання спільних проєктів, організації спільних культурно–іміджевих заходів тощо. Зокрема, 14 жовтня в м.Шицзячуані (провінція Хебей) відбулося підписання Меморандуму про встановлення побратимських зв'язків між м. Шицзячуан та м.Хмельницький, у серпні Харків відвідали офіційні представники м.Цзінань, а також китайські творчі колективи (делегация артистів театру «Опера Люй»). У контексті подальшого посилення економічних зв'язків регіонів двох країн надавалося сприяння у поширенні комерційних пропозицій підприємств регіонів України серед потенційних китайських компаній–партнерів та асоціацій бізнесу [64].

Співпраця України з КНР у сфері освіти є одним із пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Основним механізмом її реалізації на міждержавному рівні є Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та КНР, утворена у 2011 р. в рамках Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР.

12 червня 2019 р. в м. Наньчан, провінція Цзянсі, КНР, під головуванням Заступника Міністра освіти і науки України Р.Греби та Заступника Міністра освіти КНР Сунь Яо пройшло Третє засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та Китаєм.

За підсумками заходу підписано Протокол і затверджено План заходів Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти на 2019–2021 рр., яким визначено пріоритетні для обох країн сфери двостороннього освітнього співробітництва [64].

Зберігається високий рівень студентських обмінів між Україною та КНР: у 2018–2019 н.р. близько 3000 українських студентів навчались у Китаї та близько 2000 китайських студентів здобували вищу освіту в Україні. З огляду на це, особлива увага приділяється активізації співпраці між вищими навчальними закладами двох держав, чому сприяє регулярне проведення Форуму ректорів українських та китайських університетів.

Третє засідання Форум ректорів пройшло 12 червня 2019 р. в Наньчані за участю представників 12 вишів з України та 20 – з КНР. Під час заходу між ВНЗ України та Китаю укладено низку угод про співпрацю. Зокрема, між Національним аерокосмічним університетом «Харківський авіаційний інститут» та Наньчанським авіаційним університетом підписано угоду, згідно з якою уже з наступного навчального року розпочнеться обмін викладачами та студентами двох вишів, навчання китайських студентів в Україні, а також створення в китайському ВНЗ представництва українського університету [64].

Активно розвивається співпраця між державами у форматі створення центрів вивчення української та китайської мови та культури. Наразі, у КНР створені Центри вивчення української мови та культури в університетах міст Пекін, Шанхай, Тяньцзінь, Далянь, Ухань, Сіань і Харбін, а в Україні успішно функціонують п'ять Інститутів Конфуція, в яких вивчаються китайська мова та культура: в Київському національному університеті ім. Т.Шевченка, Київському національному лінгвістичному університеті, Національній музичній академії України ім.

П.І.Чайковського (Київ), Харківському національному університеті ім. В.Каразіна та Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К.Ушинського. Крім того, у Київській гімназії східних мов №1 створено Клас Конфуція.

Співпраця України з КНР у галузі науки і техніки є одним з пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Головним механізмом її реалізації є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР, створена у 2011 р., а також низка профільних Підкомісій.

У квітні 2019 року було затверджено Програму науково–технічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою на період 2019–2020 рр., в яку загалом увійшли 32 спільні проекти [64].

У листопаді 2019 року у м. Дніпро проведено зустріч Спільної робочої групи з підготовки Шостого засідання Підкомісії, в ході якої було узгоджено включення нових пунктів до Програми співробітництва в галузі космосу на 2016–2020 роки, а також підготовлено проект нової п'ятирічної Програми.

У травні 2019 року у Пекіні проведено зустріч високого рівня за участі заступника міністра охорони здоров'я України Романа Ілика, в ході якої було обговорено поточний стан і перспективи співпраці у сфері охорони здоров'я.

Українсько–китайська культурно–гуманітарна співпраця спрямована на реалізацію мистецьких проектів, інформативно–просвітницьких акцій та інших форм обмінів між Україною і Китаєм. Співпраця в гуманітарній сфері є одним із пріоритетних напрямів двосторонніх відносин.

Координації та поглибленню співпраці також сприяють Український дім, відкритий у Пекіні в 2014 році, Ділова рада між ТПП України і Китайським комітетом сприяння міжнародній торгівлі, Асоціація українсько–китайського співробітництва, платформа Silk Link, Китайська торговельна асоціація та низка інших організацій [64].

Дієвою платформою для виведення міждержавних відносин на якісно новий рівень і здійснення масштабної співпраці має стати імплементація Договору про

дружбу і співробітництво між Україною і КНР та реалізація Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР на 2014–2018 роки.

Важливою складовою відносин є контакти між законодавчими органами країн, які відбуваються у форматі двосторонніх груп співпраці, зокрема, на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з КНР. Проте існуючі діалогові майданчики, слід розширити, включивши до них такий важливий елемент як активну взаємодію медійних спільнот, експертних кіл, фахівців перспективних та важливих для української економіки напрямків співпраці.

В цілому в конструктивному дусі розвивається взаємодія з Пекіном із зовнішньополітичних питань. По низці актуальних міжнародних проблем позиції України і Китаю або збігаються, або є близькими. Розвивається українсько–китайське співробітництво в Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організаціях, взаємодія в рамках багатосторонніх форумів, поглиблення координації з актуальних міжнародних питань.

Великі можливості існують також для розширення двосторонньої співпраці у сферах культури, освіти і туризму. На сьогодні значна кількість українських і китайських вищих навчальних закладів співпрацюють, активізують студентські обміни та обміни науковими і викладацькими працівниками.

Незважаючи на зазначені приклади співпраці між Україною і Китайською Народною Республікою, потенціал двосторонніх відносин не є повністю розкритим.

Таким чином, двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Висновки до розділу 1

Таким чином, у короткотривалій перспективі уповільнення китайської економіки обумовлене переходом від експортозалежної моделі до інклюзивного розвитку, що відповідає меті створення «суспільства середнього класу» до 2020 року, який базується на стимулюванні внутрішнього споживання, зменшення обсягів торгівлі унаслідок торгівельного конфлікту з США, впливу іноземного капіталу та високий рівень корпоративного боргу.

За 70 років КНР пройшла великий шлях від аграрної країни до глобального економічного, інноваційного й технологічного лідера. Це шлях сповнений трансформацій та реформ, злетів і падінь у соціально-економічному розвитку, однак сьогодні бачимо вражаючі успіхи цієї країни, а також стійкість та здатність гнучко реагувати на зовнішні ризики. Продовження будівництва соціалізму з китайською специфікою в нову еру забезпечить створення інноваційної й середньозаможної нації, а також, починаючи з 2030 року, китайська економіка стане першою в світі, а у 2050 році у 1,5 раза буде перевищувати американську (за прогнозами PwC).

Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і геоекономічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Сучасний стан та тенденції розвитку українсько-китайських зовнішньоторговельних відносин

Зовнішньоторговельне співробітництво, як риса притаманна економіці будь-якої держави, є однією з найважливіших складових зовнішньоекономічних відносин України, особливо в умовах швидкого розвитку процесів глобалізації, що ставить актуальні завдання, пов'язані з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, а також партнерів, у співпраці з якими можна було б прискорити процеси модернізації та розвитку економіки. Підвищення рівня залежності національної економіки від зовнішніх впливів актуалізує питання створення гео економічної стратегії розвитку держави як повноцінного суб'єкта світових господарських процесів, для підвищення ефективності здійснення багатостороннього співробітництва та ширшої участі у міжнародних та регіональних інтеграційних проектах. На сучасному етапі одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є КНР.

Здійснюючи системно-структурні та соціально-економічні перетворення задля побудови соціалізму з китайською специфікою, КНР досягла величезних успіхів і створила висококонкурентну економіку. Китайська модель модернізації та розвитку за останні десятиліття не тільки довела свою життєздатність, а й продемонструвала альтернативний, відмінний від західного, спосіб вирішення проблем для країн, що розвиваються [51, с. 53].

Китайська Народна Республіка є найбільшим у світі виробником товарів та експортером, вплив якого на світову торгівлю постійно збільшується. Протягом останніх років Китай завершив модернізацію виробництва та продовжує процес переорієнтації своїх експортних потоків з дешевих споживчих товарів та

напівфабрикатів на готову продукцію з високою технологічною складовою, що спричиняє посилення конкуренції з боку китайських виробників на традиційних для України зовнішніх ринках [49, с. 106].

КНР розглядає Україну як авторитетну державу в Європі і на просторі СНД. Серед країн СНД Україна посідає 3 місце за обсягом двосторонньої торгівлі з Китаєм. Останні шість років Китай був другим, найбільшим після Росії, торговельним партнером України. Але в 2019 році ситуація змінилася і КНР став основним торговельним партнером України. Україна приділяє велику увагу масштабності ринку та інвестиційним можливостям Китаю, сподіваючись розширити двостороннє торговельно-економічне співробітництво [45, с. 98].

Українсько-китайська двостороння торгівля, за умови ефективної зовнішньоекономічної політики та раціонального використання ресурсного потенціалу двостороннього співробітництва, має значні перспективи розвитку.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 року), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. 2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,12 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився [57, с. 84].

За даними Державної служби статистики України в 2016 році двосторонній товарообіг відновив своє зростання, сягнувши в 2017 році 7,69 млрд. дол. США. При

цьому, експорт з України склав 2,04 млрд. дол. США, імпорт 5,65 млрд. дол. США. Сальдо двосторонньої торгівлі на користь КНР становило 3,61 млрд. дол. США [63].

В 2019 році зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР становив 12,888 млрд. дол. США та збільшився на 21,8% або 2,798 млрд. дол. США у порівнянні з 2018 роком. При цьому експорт товарів та послуг становив 3,613 млрд. дол. США, що на 63,8% більше попереднього року, а імпорт складав 9,2 млрд. дол. США, що на 16% більше попереднього року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі для України склало 5,662 млрд. дол. США [63], (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

.Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі
між Україною та КНР в 2001-2019рр.

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2001	0,48	0,2	0,68	0,29	2,48
2002	0,67	0,26	0,93	0,41	2,58
2003	1	0,52	1,52	0,48	1,93
2004	0,82	0,74	1,56	0,08	1,11
2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	0,39
2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	0,24
2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	0,13
2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	0,1
2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	0,52
2010	1,32	4,76	6,08	-3,38	0,28
2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2013	2,73	7,903	10,63	-5,18	0,35
2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2016	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2017	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
2018	2,305	7,788	10,09	-5,483	0,30
2019	3,613	9,275	12,888	-5662	0,39

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Водночас у торговельних відносинах спостерігається суттєвий дисбаланс між

обсягами експортних й імпортних поставок. Протягом 2001-2019рр. експорт українських товарів і послуг до Китаю перебував у межах 0,5-3,6 млрд. дол. США, тоді як відповідні обсяги китайського імпорту сягали 8 млрд. дол. США (7,903 млрд. дол. США в 2013 році та 7,788 млрд. дол. США в 2018 році). В 2019 році імпорт з КНР до України становив 9,275 млрд. дол. США, [63], (рис. 2.1.):

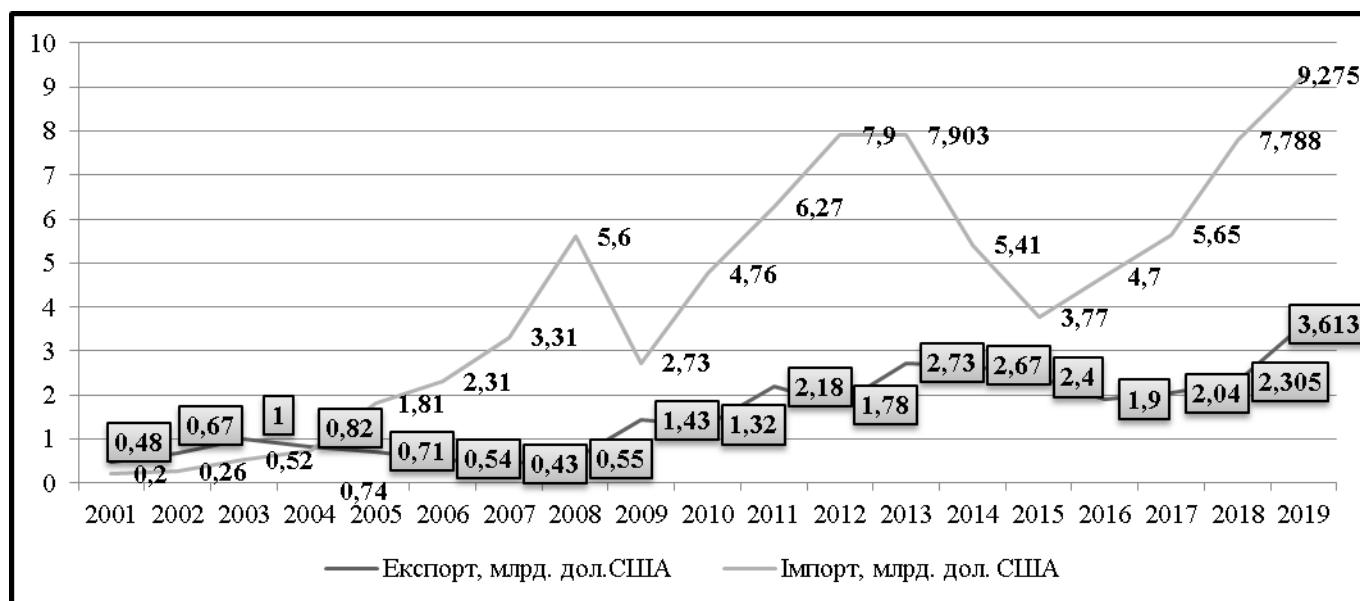

Рис. 2.1. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в 2001-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Між Китаєм та Україною встановилися рівноправні взаємовигідні партнерські стосунки. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн Азії. Темпи росту китайсько-української торгівлі з 2001 року демонструють щорічні позитивні зрушення у бік ефективного розвитку експортно-імпортних відносин. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 680 млн. дол. США, то в 2018 році вже 10,09 млрд. дол. США. Згідно зі статистичними даними України, а в 2019 році зовнішньоторговельний оборот склав 12,888 млрд. дол. США та зріс на 21,8%. А за прогнозними даними Держкомстату, у 2020 році товарообіг між Києвом і Пекіном може сягнути понад 13 млрд. дол. США. Для подальшого

збільшення товарообігу Україна має щонайменше дві переваги: вигідне географічне розташування та відносно дешева робоча сила [63], (рис. 2.2.):

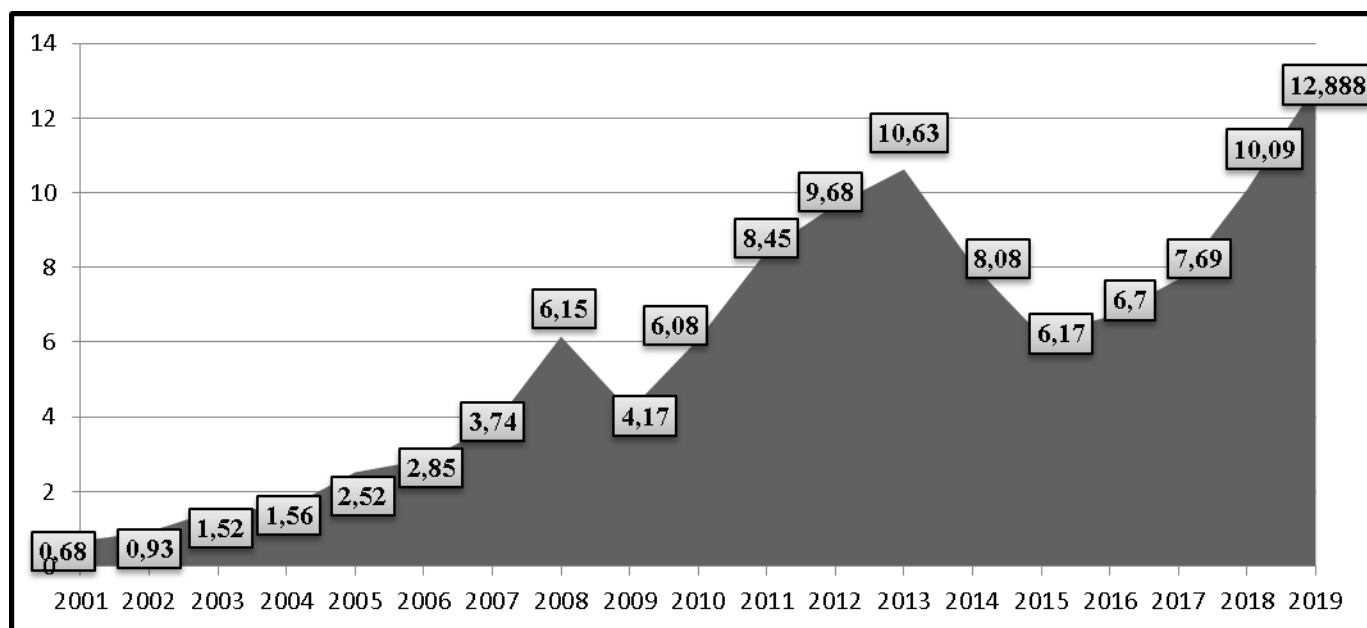

Рис. 2.2. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР в 2001-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Простежується чітка тенденція до постійного зростання обсягу товарообороту між країнами з 2009 року до 2013 року, а після подій на Майдані зовнішньоторговельний оборот почав стрімко знижуватися з 10,63 млрд. дол. США в 2013 році до 6,17 млрд. дол. США в 2015 році. Починаючи з 2016 року ситуація стабілізувалася і товарообіг між КНР та Україною почав відновлюватися, що свідчить про об'єктивний характер передумов і перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин [63].

Досліджуючи ретроспективу українсько-китайських торговельних відносин, слід зазначити, що в період з 1995 по 2004 рр. сальдо було позитивним. Однак, у структурі українського експорту в КНР переважала продукція з низькою доданою вартістю та низькотехнологічна, тобто сировинна продукція та металобрухт. І з 2005 року і до сьогодні сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР

носить негативний характер. Пік високотехнологічного експорту України в Китай припадав на 2007 рік – телекомунікаційне обладнання, продукція машинобудування, літаки та компоненти. Починаючи з 2013 року переважає експорт середньотехнологічної продукції [63].

Негативне максимальне сальдо в період 2001-2019рр. в торгівлі України з Китаєм було у 2012 році і становило 6,12 млрд. дол. США, а протягом 2005-2018 рр. воно перебувало в межах 1,1-6,12. Варто зазначити, що лише три роки (2005, 2009 та 2015) негативне сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР було менше 2 млрд. дол. США, а в 2008, 2013 та 2018, 2019 роках перевищило позначку 5 млрд. дол. США (5,05, 5,18 та 5,483, 5,662 відповідно), [63], (рис. 2.3.):

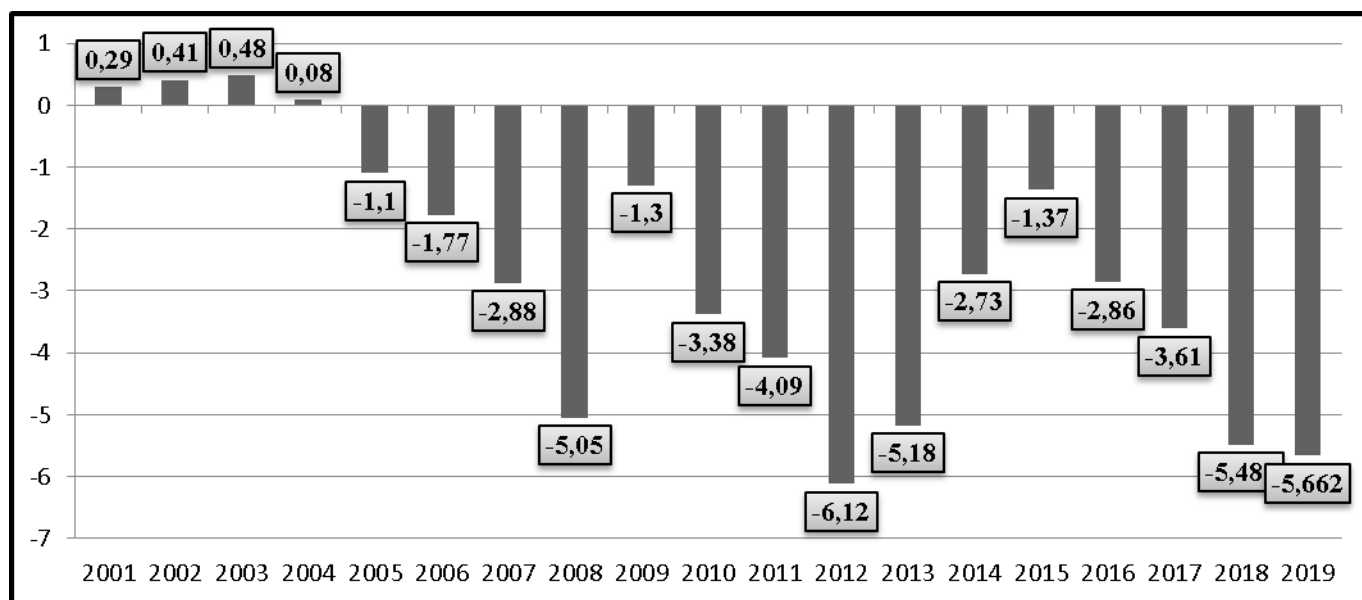

Рис. 2.3. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України та КНР в 2001-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 0,2% від зовнішньоторговельного обігу. Це і обумовлює від’ємне сальдо торговельного балансу між Україною та КНР. Китай є першим найбільшим торговельним партнером України в 2019 році, водночас Україна є 56-м торговельним партнером

Китаю, але існують перспективи збільшення товарообігу між країнами до 20 млрд. дол. США, яка досяжна вже в найближчі роки.

Аналіз динаміки основних показників двосторонньої торгівлі України з КНР (див. Табл. 2.1), зокрема: обсягів експорту-імпорту товарів та сальдо торгівлі; показника зовнішньоторговельного обороту; покриття експортом імпорту дозволяє констатувати нестабільність торгівлі, переважання обсягів імпорту над експортом.

Починаючи з 2005 року коефіцієнт покриття експортом імпорту нижчий одиниці (у 2018 році – 0,3, у 2019 році – 0,39) і лише в 2009 та 2015 роках перевищив позначку 0,5, тобто 0,52 та 0,64 відповідно, а сальдо зовнішньоторговельного обороту від’ємне (у 2019 році – 5,662 млрд. дол. США), що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави [63], (рис. 2.4.):

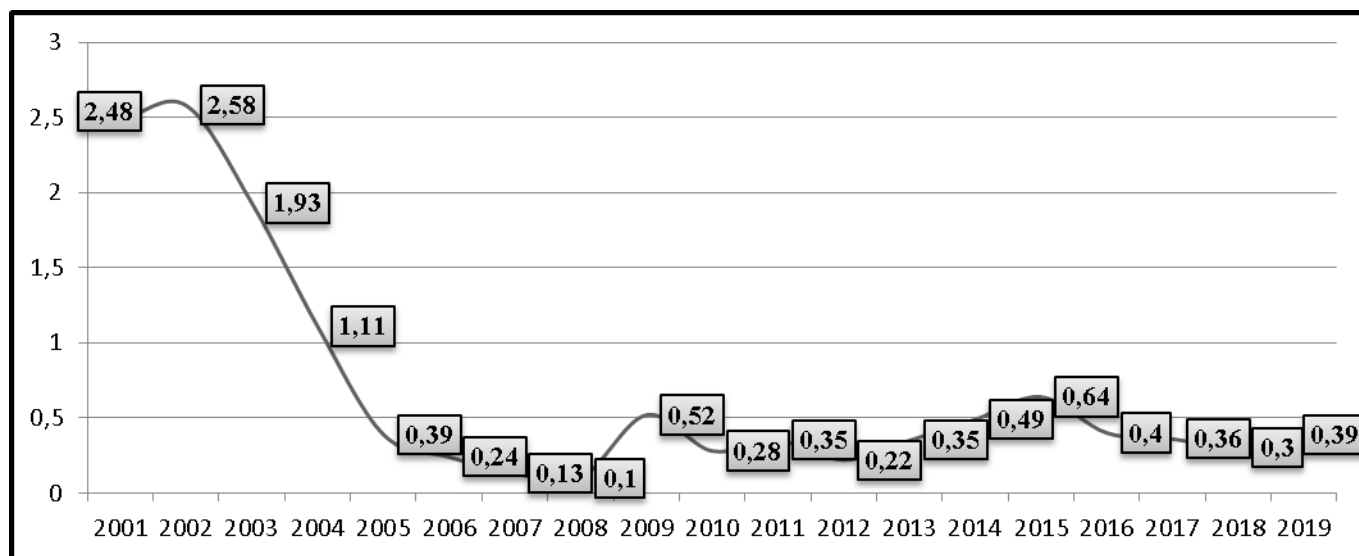

Рис. 2.4. Коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР в 2001-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Максимальне значення коефіцієнту покриття експортом імпорту України та КНР становило лише 2,48 та 2,58 у 2001 та 2002 роках відповідно, а мінімальне значення 0,13-0,1 у 2007 та 2008 роках відповідно. В 2019 році коефіцієнт покриття

експортом імпорту України та КНР склав 0,39, що відповідає показнику 2016 року [63].

Відповідно до «Експортної стратегії України на 2017-2021 роки» КНР посідає перше місце у ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Окрім того, в десятку провідних торговельних партнерів України 2019 році увійшли Росія, Німеччина, Польща, Білорусь, Туреччина, Італія, США, Угорщина та Нідерланди.

Експорт товарів з України до Китаю в 2019 році склав 3,593 млрд. дол. США та збільшився на 63,3%, імпорт китайських товарів в Україну склав 9,205 млрд. дол. США та зріс на 21%. Сальдо торгівлі товарами –5,612 млрд. дол. США. Торгівля послугами в 2019 році: експорт послуг з України до Китаю склав 19921,3 тис. дол. США та імпорт китайських послуг в Україну склав 70143,5 тис. дол. США. Сальдо торгівлі послугами – 50222,1 тис. дол. США [63].

У 2019 році у географії української торгівлі товарами відбулися значні зміни.

По-перше, Росія втратила лідерські позиції серед окремих країн – торговельних партнерів України.

По-друге, Китай став найбільшим торговельним партнером.

По-третє, торгівля товарами з ЄС значно сповільнилася.

Внаслідок цього у 2019 році Росія вперше втратила позиції найбільшого торговельного партнера України серед окремих країн. Це стосувалося як експорту, так й імпорту. В обох випадках Китай став основним партнером, випередивши Польщу в експорті та Німеччину в імпорті. І якщо зростання ролі Китаю в імпорті було очевидним протягом останніх кількох років, той факт, що Китай перевершив Польщу як головного індивідуального експортного партнера України став несподіванкою. Експорт до Китаю швидко зростав за рахунок постачання агропродукції та руди, тоді як експорт до Польщі почав сповільнюватися.

Загальний товарообіг України (експорт та імпорт товарів) в 2019 році склав 110,9 млрд. дол. США. За підсумками 2019 року найбільшим торговельним партнером залишається Китай часткою 15,1% від загального обсягу (9,2 млрд. дол.

США). Росія знаходиться на другому місці - 11,5% (6,99 млрд. дол. США), хоча ще за підсумками 2018 року була першою. Далі йдуть Німеччина - 9,9% (5,99 млрд. дол. США), Польща - 6,7% (4,1 млрд. дол. США) і Білорусь - 6,2% (3,75 млрд. дол. США), [63], (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Основні торговельні партнери України в 2019 році

№	Країна	Імпорт України, млрд. дол. США	Частка від загального обсягу, %	№	Країна	Експорт України, млрд. дол. США	Частка від загального обсягу, %
1.	Китай	9,2	15,1	1.	Китай	3,59	7,2
2.	Росія	6,99	11,5	2.	Польща	3,3	6,5
3.	Німеччина	5,99	9,9	3.	Росія	3,24	6,5
4.	Польща	4,1	6,7	4.	Туреччина	2,62	5,2
5.	Білорусь	3,75	6,2	5.	Італія	2,42	4,8
6.	США	3,28	5,4	6.	Німеччина	2,38	4,8
7.	Туреччина	2,35	3,9	7.	Єгипет	2,25	4,5
8.	Італія	2,07	3,4	8.	Індія	2,02	4
9.	Франція	1,65	2,7	9.	Нідерланди	1,85	3,7
10.	Швейцарія	1,6	2,6	10.	Венгрія	1,56	3.1
Всього		60,8	100	Всього		50,1	100

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Китай відтепер найбільший діловий партнер України. Торговельний оборот між Києвом і Пекіном за прогнозними даними Державної служби статистики України за підсумками 2019 року вийшов на історичний максимум - майже 11 млрд. дол. США [63].

За даними Державної служби статистики України, в 2019 році в структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руди, шлаки і зола (32,8%); зернові культури (23,9%); жири та олії тваринного або рослинного походження (20,6%); залишків і відходів харчової промисловості (7,6%); реакторів ядерних, котлів, машин (4,9%); деревина і вироби з деревини (3%); чорні метали (2,9%); молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед (1%); електричні машини (0,6%); продукції борошномельно-круп'яної промисловості (0,4 %) та інші товари (2,3%), [63], (рис. 2.5.):

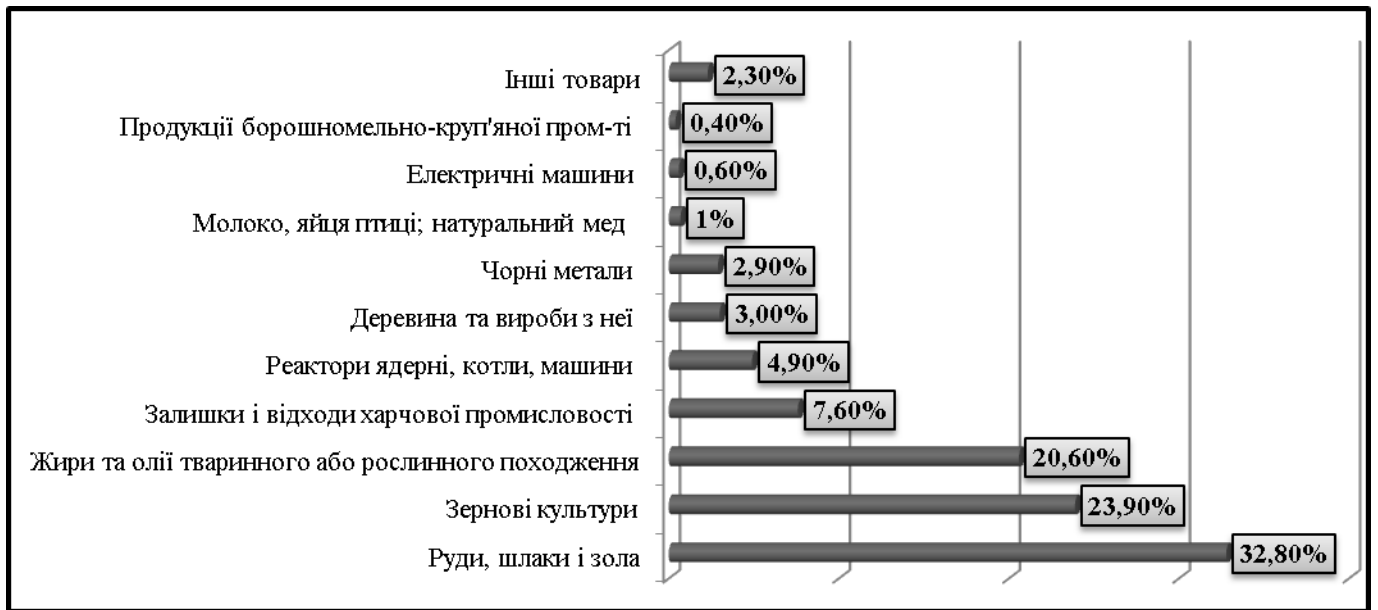

Рис. 2.5. Структура експорту українських товарів до КНР в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Для коректної оцінки негативних тенденцій у торгівлі між Україною та КНР визначимо: домінантні товарні групи; співвідношення сировинної та готової продукції у структурі експорту та імпорту; рівень технологічності товарообороту; загальні тенденції динаміки товарної торгівлі.

Зростання частки мінеральної сировини супроводжується зниженням зацікавленості партнерів із КНР у готовій та проміжній промисловій продукції вітчизняного виробника, що особливо помітно в торгівлі залізом та сталлю. У 2001 році ця товарна група домінувала в експортній номенклатурі українсько-китайської торгівлі (378,26 млн дол. США або 78% від загального обсягу вітчизняного експорту). В 2019 році цей показник зменшився до 2,9% загального обсягу експорту до КНР.

Найбільшу переваги китайський імпортер надає продукції гірничо-металургійного комплексу (ГМК) та АПК. Так, майже 90% експорту в КНР припадає на сировинні товари, а близько 10% – на готову продукцію. Зростаючий попит китайських партнерів зберігається на металомісткі руди та металобрухт, зернові культури, зокрема кукурудза та соя, рослинні олії, деревина та енергетичне обладнання (див. Рис. 2.5.).

За даними Національного наукового центру "Інституту аграрної економіки", потіснивши на третє місце Індію, яка три роки поспіль утримувала перше місце, лідерство у топ-10 найбільших імпортерів української агропродукції у 2019 році виборов Китай. Вартісні обсяги поставок вітчизняної сільгосппродукції до Китаю становили 2019 року 1,955 млрд. дол. США. При цьому частка Китаю у вітчизняному експорті агропродовольства становила торік 8,7%.

Основними споживачами української сільгосппродукції стали: Китай, Єгипет, Індія, Туреччина, Нідерланди, Іспанія, Німеччина, Польща, Італія та Білорусь. Китай, Єгипет і Туреччина в 2019 році збільшили обсяги закупівель українського агропродовольства більш як у півтора рази порівняно з 2018 роком. У 2019 році продукція АПК склала 44,6% у загальному експорті з України [51], (рис. 2.6.):

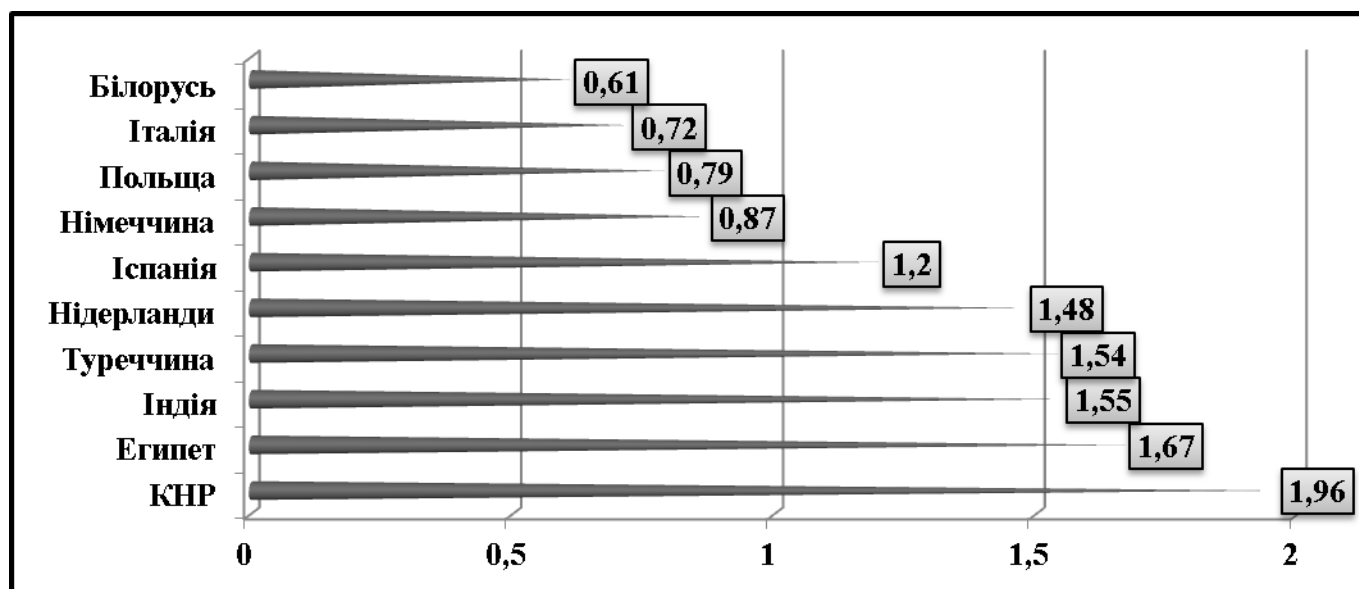

Рис. 2.6. ТОП-10 країн-імпортерів аграрної продукції України в 2019 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовно автором за даними Державної служби статистики України.

Імпорт китайських товарів в Україну в 2019 році був представлений такими групами: електричні машини (34,6%); котли, машини (16,8%); пластмаси, полімерні матеріали (3,8%); засоби наземного транспорту крім залізничного (3,4%); іграшки (3%); взуття (2,9%); органічні хімічні сполуки (2,5%); вироби з чорних

металів (2,5%); чорні метали (2,4%); каучук, гума (2,1%); меблі (2,1%); прилади та апарати оптичні, фотографічні (1,9%); одяг та додаткові речі до одягу, текстильні (1,7%); одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні (1,4%); нитки синтетичні або штучні (1,3%); алюміній і вироби з нього (1,1%); вироби із шкіри (0,9%); інструменти, ножові вироби (0,9%) та інші товари (11,6%), [63], (рис. 2.7.):

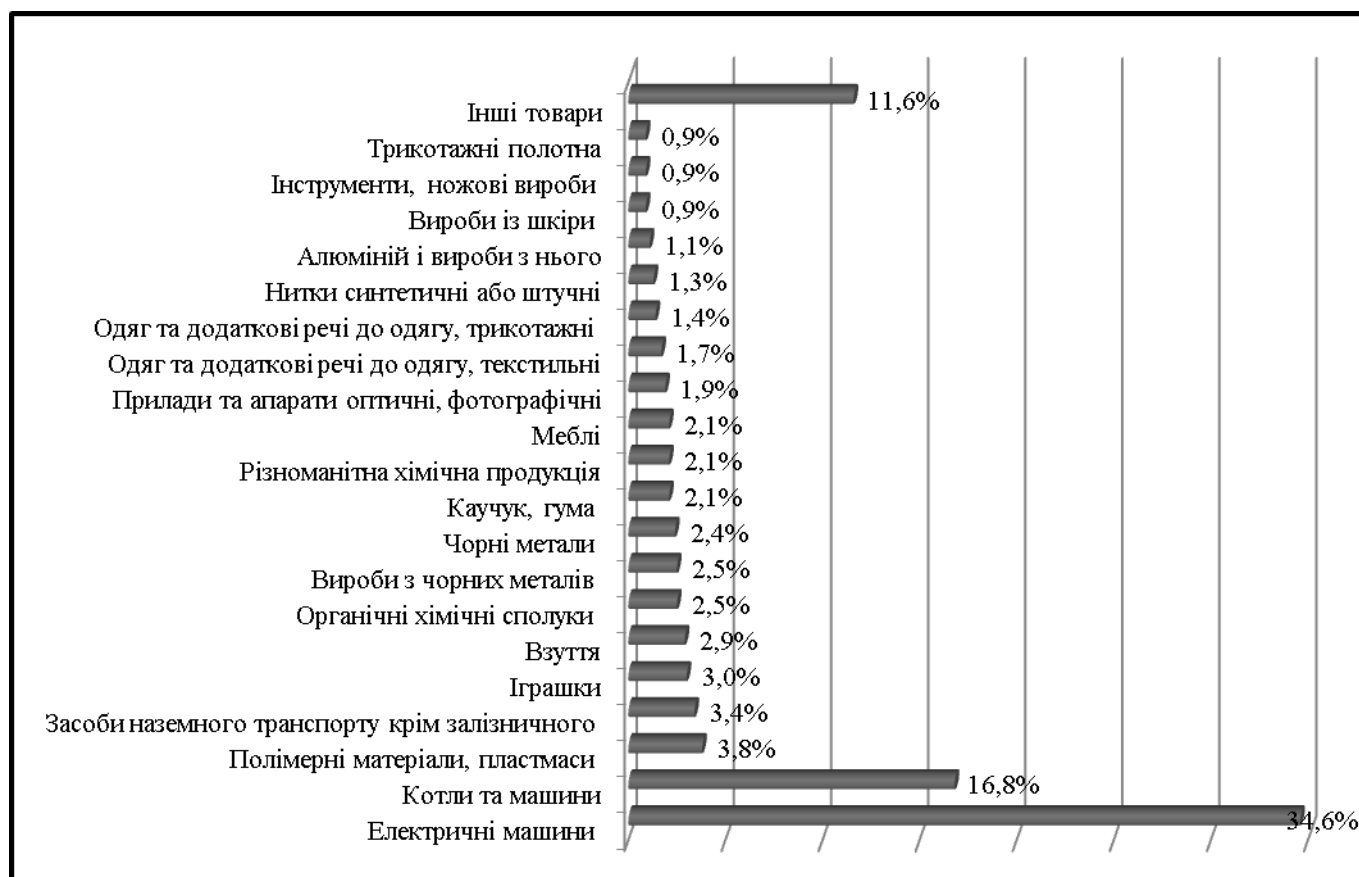

Рис. 2.7. Структура імпорту китайських товарів в Україну в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Торгівля послугами в 2019 році: **експорт послуг з України до Китаю** склав 19921,3 тис. дол. США та імпорт китайських послуг в Україну склав 70143,5 тис. дол. США. Негативне сальдо для України в торгівлі послугами склало – 50222,1 тис. дол. США [63]. У структурі українського експорту послуг до Китаю в 2019 році домінували: транспортні послуги (56,2%); ділові послуги (25,7%); послуги з будівництва (9,1%); послуги, пов'язані з подорожами (5%); послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (2,4%); (рис. 2.8.):

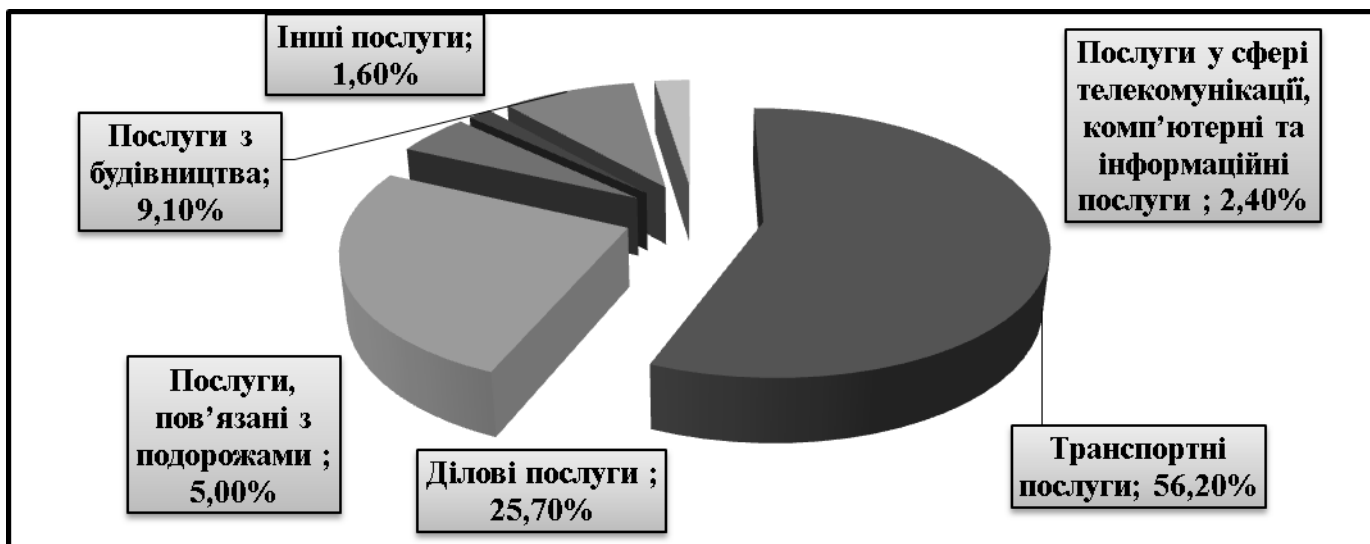

Рис. 2.8. Структура українського експорту послуг до КНР в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У структурі імпорту послуг з Китаю в 2019 році домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (49,5%); ділові послуги (24,2%); транспортні послуги (12,2%); послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (9,4%); послуги з будівництва (2,4%); послуги, пов'язані з подорожами (0,9%); (рис. 2.9.):

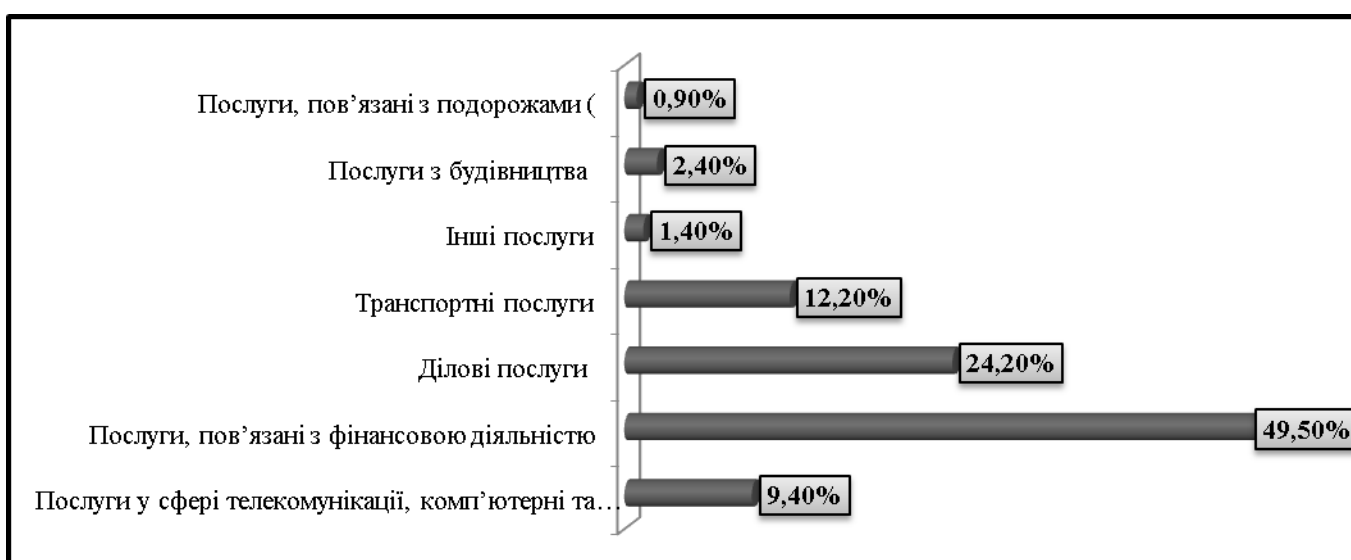

Рис. 2.9. Структура імпорту китайських послуг в Україну в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Дослідженням встановлено, що структура зовнішньої торгівлі КНР за досліджуваний період зазнала серйозних якісних змін. Визначальним досягненням останніх років стало доведення частки готових виробів в загальному експорті до 95%, передусім машин та устаткування до 50%. Країна перетворилася з маргінального гравця у світовій торгівлі на одну з найважливіших торговельних країн в абсолютних цифрах [59, с. 56]. Китай трансформувався у світового лідера з експорту машин та устаткування, включаючи високотехнологічне і передове. Показником високого рівня, досягнутого країною, служить і частка машинобудівної продукції в структурі імпорту – 43%.

Отже, у 2019 році Китай був найбільшим ринком для українського експорту товарів та головним джерелом українського товарного імпорту. Україна постачає в Китай руди, зерно, жири, олію, машинне обладнання, відходи харчової промисловості. Протягом останніх п'яти років частка сільськогосподарської та харчової продукції в українському експорті в Китай зростає. Київ імпортує електричні машини, обладнання, пластмаси, полімери, наземний транспорт, чорні метали. Імпорт з Китаю в кілька разів перевищує експорт України в Китай. У 2019 році експорт товарів становив 3,6 млрд. дол. США, імпорт - 9,2 млрд. дол. США. Зовнішньоекономічні стосунки України і КНР характеризуються деформованою структурою експорту та імпорту з низькою часткою високотехнологічної продукції в експорті та переважанням високотехнологічного імпорту над експортом.

В 2019 році зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР становив 12,888 млрд. дол. США та збільшився на 21,8% або 2,798 млрд. дол. США у порівнянні з 2018 роком. При цьому експорт товарів та послуг становив 3,613 млрд. дол. США, що на 63,8% більше попереднього року, а імпорт складав 9,2 млрд. дол. США, що на 16% більше попереднього року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі для України склало 5,662 млрд. дол. США.

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Водночас у торговельних відносинах спостерігається суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпортних поставок.

2.2. Співробітництво України з КНР в інвестиційній сфері

В умовах стрімкого поширення коронавірусу, падіння біржових індексів, втечі інвесторів з країн, що розвиваються, та зменшення попиту на світових ринках сировини, нафтові війни та інші кризові явища у світі загрожують українській економіці та фінансовій системі. Але нинішня непроста ситуація залишає можливості для виходу з кризи з мінімальними втратами, і дає шанси для продовження розвитку.

В умовах сьогодні Китай володіє одним з найбільших у світі інвестиційних потенціалів, а також є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі роки. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Успішні реформи і зростання інвестиційної привабливості нового економічного лідера – Китаю – створили якісно нову ситуацію в розвитку всієї світової системи. Але пандемія коронавірусу внесла деякі корективи та дала можливість компартії Китаю продемонструвати свою владу в країні. В умовах карантину, влада КНР закривала міста-мільйонники та обмежувала пересування людей всередині країни. На сьогодні існує серйозне побоювання, що Китай вийде з епідемії ще з більш суворою та авторитарною диктатурою. Лідери КНР можуть спробувати знищити те, що лишилося від обмеженого індивідуального простору в країні і розповсюдити систему "цифрової диктатури".

За даними Reuters, економіка Китаю демонструє деякі ознаки нормалізації після повномасштабного просідання, викликаного пандемією коронавірусу. Водночас нині зберігаються серйозні ризики для її подальшого відновлення. Пекін направив на протидію COVID-19 1,3 трильйона юанів, або 183,7 млрд. дол. США (1,2% ВВП).

Однак швидке відновлення Китаю (який надовго може стати єдиним локомотивом глобального зростання, якщо йому вдасться не допустити другої хвилі епідемії) може змінити ситуацію. Спалах нового коронавірусу загрожує не лише здоров'ю людей у всьому світі, а й глобальній економіці. Поширення коронавірусу світом неабияк налякало інвесторів.

Україна є повноправним учасником глобалізаційного процесу, виклики якого формують перед нею завдання щодо пошуку нових джерел конкурентоспроможності та створення нових відносин з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців – Китай [27, с.21].

За даними World Investment Report 2019 Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) у 2018 році світові потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) скоротилися на 13% до 1,297 трлн. дол. США в порівнянні з 1,497 трлн. дол. США в 2017 році.

Геополітичні фактори і напруженість в торгівлі можуть продовжити чинити тиск на ПІІ в 2019 році та в наступний період. Це триваюче три роки поспіль скорочення ПІІ пояснюється головним чином великомасштабною репатріацією багатонаціональними підприємствами (ТНК) США накопиченого за кордоном прибутку протягом перших двох кварталів 2018 року після податкових реформ, проведених в цій країні в кінці 2017 року.

Пов'язане з податками падіння в першій половині 2018 року (обсяг ПІІ за цей період був на 40% нижче, ніж за аналогічний період 2017 року) в другій половині року було пом'якшено збільшенням числа угод. Обсяг транскордонних злиттів і поглинань збільшився у вартісному вираженні на 18% завдяки використанню американськими БНП накопичених у їх зарубіжних філіях ліквідних коштів, які вже не обтяжені податковими зобов'язаннями [102], (див. Рис. 2.10.).

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку КНР постійно зростає: починаючи з 45,3 млрд. дол. США у 1995 році й до 139 млрд. дол. США у 2018 році

(не беручи до уваги незначний спад обсягів інвестицій у 2012 році, пов'язаний зі зміною влади та необхідністю проведення реформ).

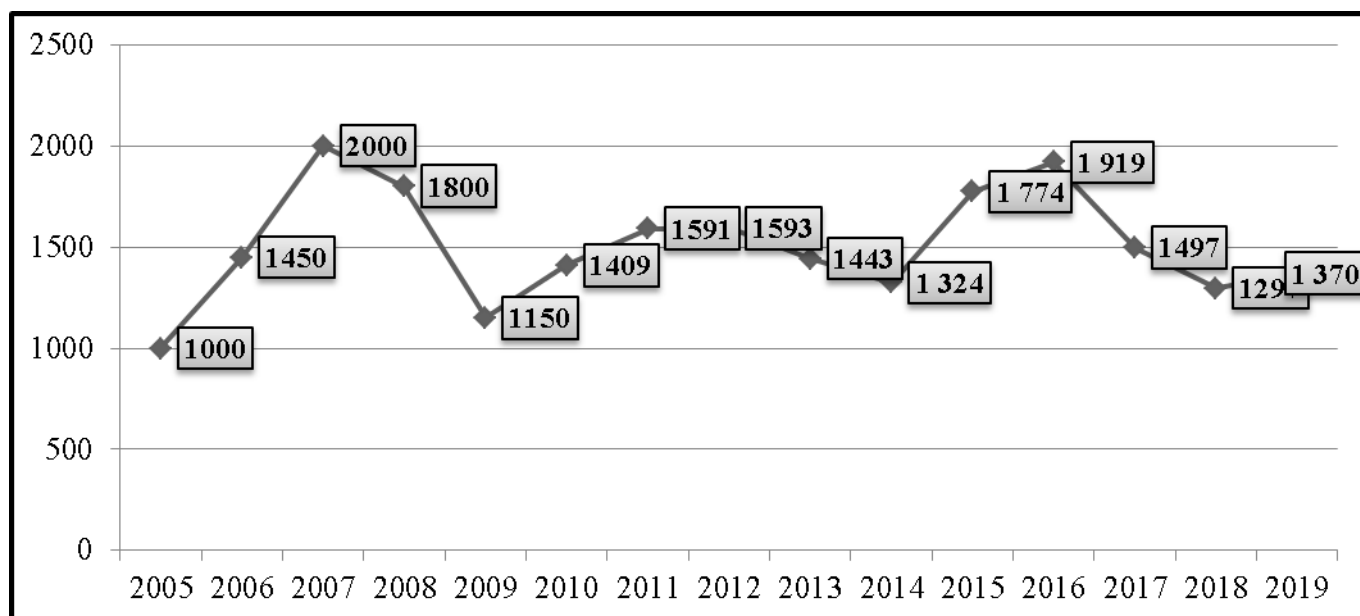

Рис. 2.10. Глобальні потоки прямих іноземних інвестицій у 2005-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2019.

Половину з 20 найбільших одержувачів ПІІ в 2018 році представляють країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою. Незважаючи на скорочення ПІІ, їх найбільшим одержувачем залишаються Сполучені Штати, за якими слідує Китай, Гонконг (Китай), Сінгапур і Нідерланди. Друге місце серед приймаючих ПІІ у світі в 2018 році посів Китай з обсягом інвестицій в 139 млрд. дол. США, піднявшись з 12 позиції у 2015 році [102].

За даними Міністерства комерції КНР у 2019 році обсяг фактично використаних іноземних інвестицій в Китаї склав 137,24 млрд. дол. США, збільшившись на 5,8% в річному вираженні, завдяки чому Китай залишився другим найбільшим в світі одержувачем прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Понад 40 тисяч нових підприємств за участю іноземного капіталу були зареєстровані в минулому році в КНР [102], (рис. 2.11.):

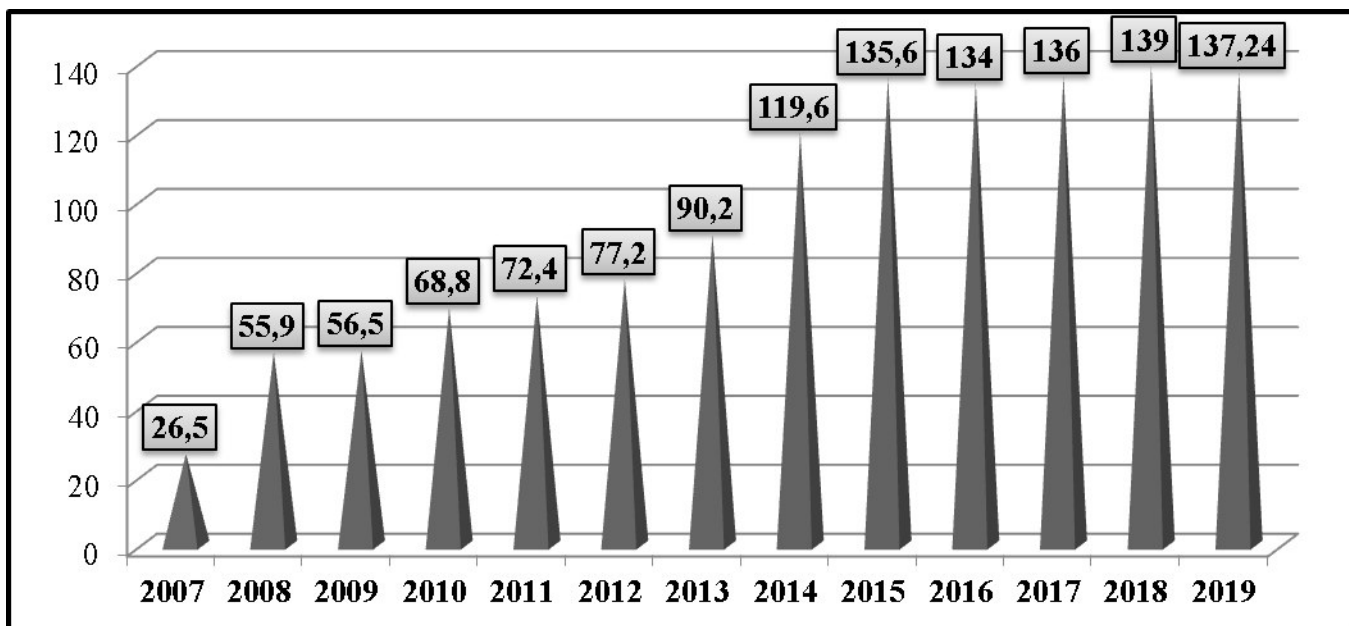

Рис. 2.11. Динаміка вхідних ПІІ в КНР в 2007-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2019.

У 2019 кількість великих проектів за участю іноземного капіталу вартістю більш ніж 100 млн. дол. США кожен досягло 834, що показало зростання на 15,8% в річному вираженні.

Структура іноземних інвестицій в Китаї продовжила оптимізуватися. В тому числі, обсяг іноземних інвестицій у високотехнологічне виробництво склав 266 млрд юанів, збільшившись на 25,6 % в річному вираженні, що склало 28,3 % від загального обсягу ПІІ.

У 2019 році інвестиції Сінгапуру, Голландії, Республіки Корея в Китай збільшилися на 51,1%, 43,1%. і 21,7% відповідно. При цьому пілотні зони вільної торгівлі відіграють все більш важливу роль в залученні інвестицій. У 18 зонах вільної торгівлі були зареєстровані 6242 нових підприємства за участю іноінвестицій, а також використані іноземні інвестиції обсягом в 143,6 млрд юанів. Ці два показники склали понад 15 % від загальнонаціональних рівнів.

У 2020 році Китай продовжить втілювати в життя прийняті заходи для стимулювання залучення іноземних інвестицій, скорочувати негативний список і

розширювати доступ до ринку, удосконалювати систему обслуговування для іноземних підприємств і захищати їх законні права та інтереси.

Такий темп надходження іноземного капіталу демонструє, що навіть світова фінансова криза не впливала на розвиток інвестиційного потенціалу країни, а обсяг залученого капіталу за останні чотирі роки досяг близько 500 млрд. дол. США, що визначає лідируючі позиції Китаю в даному напрямку серед країн, що розвиваються.

Починаючи з середини 90-х рр. минулого сторіччя, Китай є одним з найбільших у світі одержувачів іноземного капіталу. На сьогодні іноземні інвестиції є одним з найважливіших факторів економічного зростання КНР, причому країна є надзвичайно привабливою для інвесторів: уже 400 з 500 лідируючих ТНК мають свої представництва в КНР. Більше 170 країн світу інвестують свій капітал в економіку Китаю. Нині практично не існує регіону, в який Китай не залучав би свої кошти: Близький Схід, Латинська Америка, Європейський Союз, Африка [12, с.118].

Великомасштабна репатріація коштів американськими ТНК привела до негативного показника вивезення ПІІ, в результаті чого в 2019 році Сполучені Штати випали зі списку 20 найбільших країн-інвесторів. До основних країн-інвесторів в 2019 році входять: Японія, Китай, Франція, Гонконг, Німеччина, Нідерланди, Канада, Великобританія, Південна Корея та Сінгапур [102].

Китай став у 2019 році другим за величиною інвестором у світі та другою країною щодо залучення ПІІ в економіку. Статистичні дані ЮНКТАД показують, що Китай хоч і почав прямі закордонні інвестиції з запізненням, але швидко збільшує їх питому вагу в глобальному обсязі. Так, в 2000 році частка ПІІ Китаю становила 900 млн. дол. США, представляючи лише 0,1% в глобальному обсязі. До 2010 року вона зросла до 4,9%, а в 2015 році аж до 7,2% [102].

Варто зазначити, що питома вага КНР в глобальному обсязі ПІІ в 2016 році збільшилася до 10,5%, а в 2017 році становила лише 8,8%, що пов'язано з проведенням обмежувальної політики в Китаї у відповідь на значний відтік капіталу в 2015-2016 роках. В 2018 році частка КНР у глобальному потоці ПІІ становила 10,7%, а в 2019 – 10% [102], (рис. 2.12.):

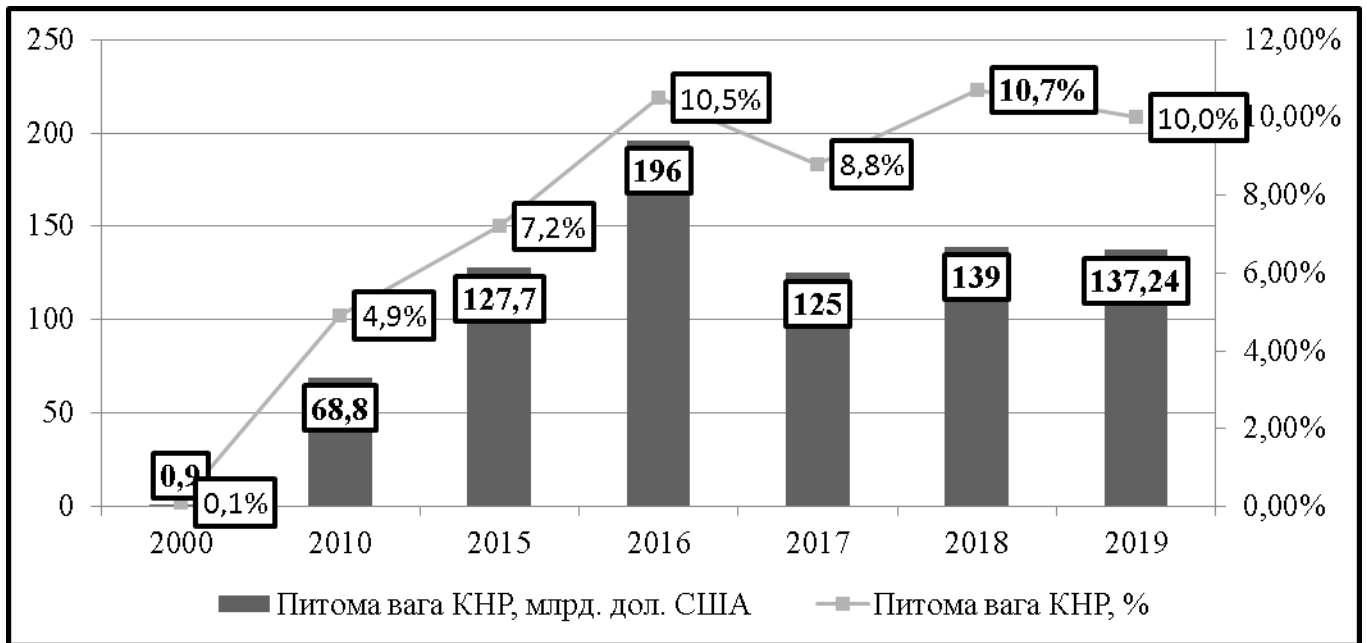

Рис. 2.12. Питома вага КНР в глобальному обсязі ПІІ в 2000-2019рр.,
(%; млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2019.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. Аналіз динаміки обсягу та потоку прямих іноземних інвестицій з КНР до інших країн світу свідчить про стає їх зростання впродовж останнього десятиліття, незважаючи на зменшення у 2017 році.

За даними Міністерства комерції КНР у 2019 році прями іноземні інвестиції Китаю в 2019 р скоротилися на 8,2% до 110,6 млрд. дол. США. Інвестиції в розмірі 15 млрд. дол. США, що становлять 13,6% від загального обсягу, були спрямовані до країн, розташовані уздовж "Одного пояса - одного шляху". Ця ініціатива, запущена Китаєм в 2013 році, покликана поєднати країни Азії, Європи, Африки та Близького Сходу мережею портів, доріг, аеропортів, трубопроводів та інших інфраструктурних проєктів. Інвестиції китайських компаній різко скоротилися, з тих пір як Пекін посилив контроль за рухом капіталу в 2016 році.

У числі найбільших експортерів інвестицій в 2019 році як і раніше переважають розвинені країни. До основних країн-інвесторів у 2019 році входять:

Японія, Китай, Франція, Гонконг, Німеччина, Нідерланди, Канада, Великобританія, Південна Корея та Сінгапур [102], (рис. 2.13.):

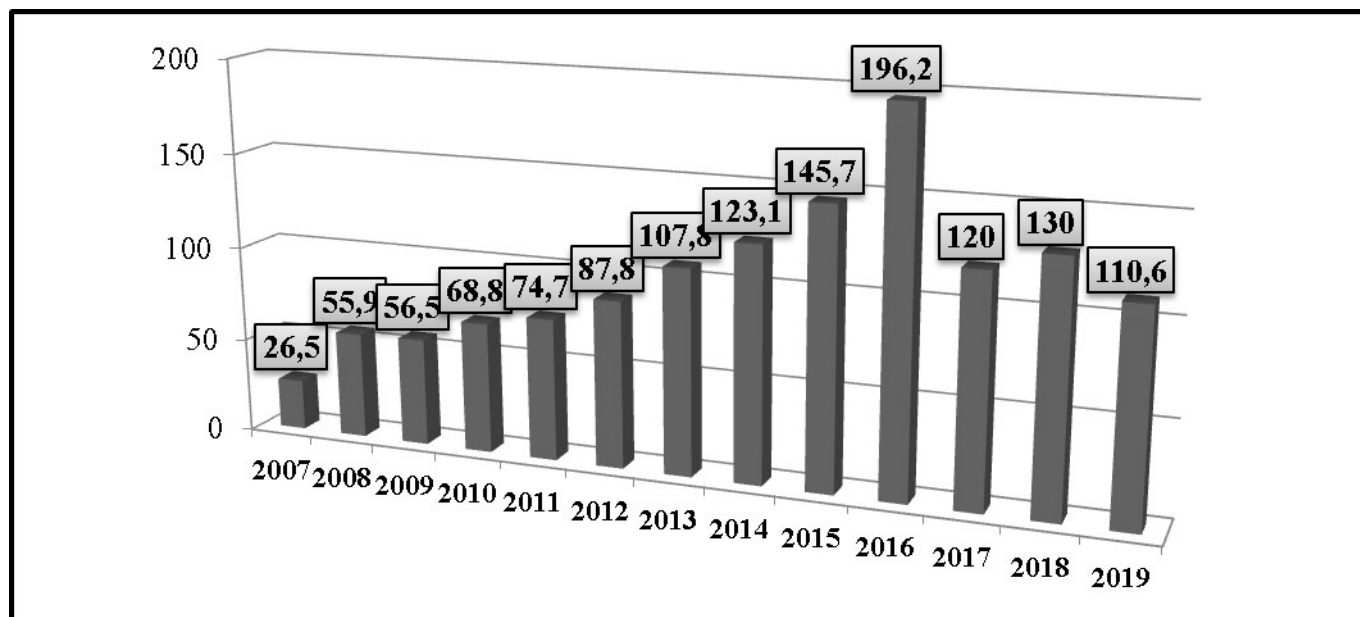

Рис. 2.13. Обсяг вихідних ПІ з КНР за кордоном в період 2007-2019рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2019.

Починаючи з 2007 року вкладення ПІ Китаю в економіки країн світу починають швидко зростати. Станом на кінець 2019 року загальний розмір накопичених інвестицій (сток) за кордоном склав 1323,4 млрд. дол. США [102]. Зростанню обсягів інвестицій з КНР сприяла зміна політики уряду і внутрішнього інституційного середовища в країні в останні десятиліття.

Так, у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business (2020), який складає Світовий банк, Україна посіла 64 місце серед 190 країн світу. Лідером за сумарним значенням сприятливих умов для підприємницької діяльності стала Нова Зеландія. Також, в першу десятку країн із найбільш сприятливими умовами для ведення бізнесу увійшли: Сінгапур, Гонконг, Данія, Південна Корея, США, Грузія, Великобританія, Норвегія та Швеція. Найбільш несприятливими для ведення бізнесу стали Венесуела (188 місце), Еритрея (189) та Сомалі (190), [89, 90].

Сусідні з Україною 63 місце посіла Індія, а 65 - Пуерто Ріко. При цьому усі географічні сусіди України мають кращі показники у цьому рейтингу. Так, Росія посіла 28 місце, Польща - 40, Білорусь - 49, Словаччина - 45, Молдова - 48, Румунія - 55, Угорщина - 52.

Україна за рік покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу на 7 позицій, піднявшись з 76 на 64 сходинку. За останній рік Україна суттєво покращила бізнес-клімат. Підвищення позиції України у рейтингу Світового банку «Doing Business» є одним з ключових стратегічних індикаторів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5 [89, 90].

Динаміку позицій України у рейтингу «Doing Business» за 2015-2020 роки представлено на рисунку 2.14.:

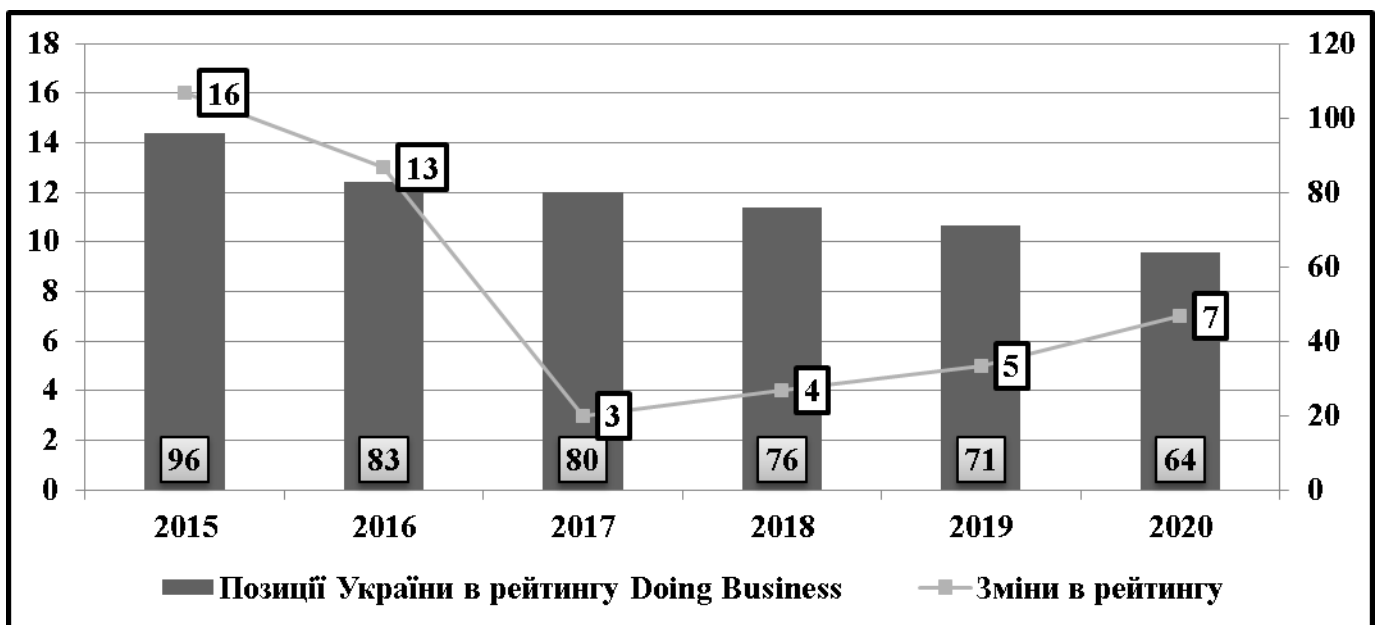

Рис. 2.14. Позиції України в рейтингу Doing Business за період 2015-2020рр., (місце).

Примітка. Побудовано автором за даними Index «Doing business-2020».

Таблиця 2.3 містить зведений рейтинг України за показником сприятливих умов ведення бізнесу, а також дані по десяти індикаторах регулювання підприємницької діяльності [90]:

Динаміка показників України в рейтингу «Ведення бізнесу» за 2015-2020рр.

Показник	Місце в рейтингу						Абсолютний приріст
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2019/2020
Легкість ведення бізнесу	96	83	80	76	71	64	7
Започаткування справи	69	24	20	52	56	61	-5
Отримання дозволів на будівництво	68	137	140	35	30	20	10
Доступ до електрики	182	140	130	128	135	128	7
Реєстрація власності	88	62	63	64	63	61	2
Захист інвесторів	107	101	70	81	72	65	7
Сплата податків	157	83	84	43	54	45	9
Одержання кредиту	14	19	20	29	32	37	-5
Зовнішня торгівля	153	110	115	119	78	74	4
Виконання контрактів	44	93	81	82	57	63	-6
Відшкодування через процедуру банкрутства	141	148	150	149	145	146	-1

Примітка. Складено автором за даними Index «Doing business 2015-2020».

За останній рік Україна суттєво покращила бізнес-клімат, але на її загальну позицію в Рейтингу вплинули й істотні позитивні зміни в інших країнах, адже багато з них у своїх внутрішніх регулюваннях орієнтуються на рейтинг «Doing Business» [89, 90].

Двостороннє інвестиційне співробітництво поки що не відповідає можливостям Китаю і потребам України. Нарощування обсягів імпорту з КНР не супроводжується активізацією інвестиційного співробітництва (0,48 % у загальному обсязі залучених ПІІ), українські інвестиції в КНР також практично відсутні.

За даними Державної служби статистики України в економіку України в 2019 році залучено 18,22 млн. дол. США інвестицій з Китаю. Найбільший обсяг ПІІ спрямований на сільське, лісове та рибне господарства; промисловість; оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів тощо. А обсяг інвестицій з України в економіку Китаю становив 0,61 млн. дол. США та спрямований до підприємств промисловості; сфер професійної, наукової та технічної діяльності; сільського, лісового та рибного господарства [63], (рис.2.15.):

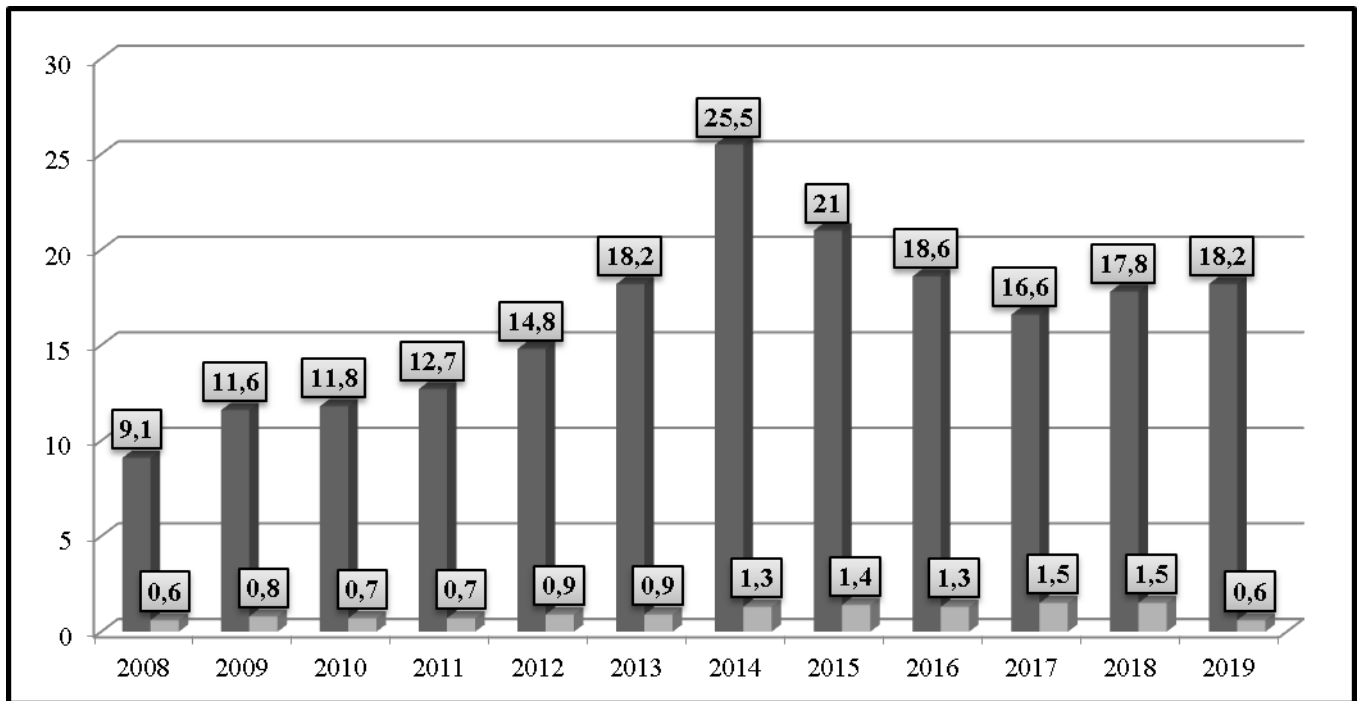

Рис.2.15. Динаміка інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм в 2008-2019рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Китай значно домінує у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Частка іноземних інвестицій у економіку України є порівняно незначною і за 2008-2019рр. коливається навколо позначки 0,03 - 0,1 %. Натомість частка українських інвестицій в економіку Китаю у 2008-2019рр. складала всього 0,01 %. Така динаміка обумовлюється нижчою інвестиційною активністю України порівняно з Китаєм. Також, інвестиції Китаю в Україні перевищували інвестиції України в Китаї в 15-16 разів (у 2011 році аж у 19 разів). Переважна кількість китайських інвестицій спрямовувалась на отримання контролю над родовищами українських природних ресурсів.

Китай не грає роль основної країни-джерела інвестицій в Україну, однак, українська сторона покладає великі надії на китайські інвестиції. Принцип «використовувати інвестиції як стимул для торгівлі» є новою ідеєю розвитку торговельно-економічного співробітництва з Китаєм, що має на меті зменшити від'ємне сальдо. Кошти не є проблемою для Китаю, ключове питання полягає у тому, що сторонам необхідно віднайти реальні проекти. Тодішній Віце-прем'єр

Державної ради КНР та Голова Китайської частини Комісії зі співробітництва між урядом Китаю та урядом України Ма Кай наголошує, що якщо Україна зможе запропонувати проекти, які відповідатимуть потребам ринку, то китайські інвестиції в Україну складатимуть 7 млрд. дол. США.

Аналіз показав існування сильних мотивів для БНП Китаю для входження у країни, добре забезпечені капіталом, кваліфікованою робочою силою і природними ресурсами. БНП Китаю також з більшою ймовірністю інвестуватимуть у країни, в яких є міцні політичні зв'язки з Китаєм, виміряні через проекти гуманітарної допомоги, які пропонує Китай країнам – потенційним реципієнтам інвестицій.

Ініціатива «Пояс і шлях» може мати значний вплив на світову торгівлю та глобальний економічний розвиток у найближчі роки, забезпечити стратегічні можливості для Китаю і країн-учасниць, зміцнити економічні відносини між азійським і європейським континентом і відкрити шляхи до Африки і Південної Америки. Очікується, що Ініціатива «Пояс і шлях» допоможе поліпшити транспортну, енергетичну та комунікаційну інфраструктуру в пов'язаних країнах у найближчі десятиліття, за умови втілення та фінансування державними та приватними інвестиційними ресурсами.

Серед реальних наслідків ініціативи, суттєвими є також міркування щодо регіонального розвитку та геостратегічні аспекти. За останні п'ять років залученість країн-учасниць зросла. Аналізуючи реакцію економічних показників Китаю на Ініціативу «Пояс і шлях», можна дійти висновку, що промислове виробництво та дані про зайнятість сигналізують про продовження помірною зростання ВВП. При цьому виокремлено низку країн, для яких участь в Ініціативі може мати певні негативні наслідки і викликати опір експансії КНР.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Серед небезпек, пов'язаних з інвестиціями з Китаю, слід, перш за все, відмітити підтримку деяких корупційних схем. Відповідно, подальша інвестиційна співпраця Китаю та України має спиратись на ефективну антикорупційну програму уряду.

Іншими необхідними заходами є активізація захисту прав інтелектуальної власності та посилення маркетингового супроводу для просування вітчизняної продукції на китайському ринку. Слід відзначити, що ефективним інструментом є не лише співпраця на урядовому рівні, але також на регіональному та місцевому.

Таким чином, варто виділити напрямки інвестиційної діяльності Україна – КНР:

Головні напрямки зацікавлення Китаю:

1. Участь України в китайській ініціативі «Один пояс, один шлях», яка покликана створити транзитні маршрути та посилити економічне співробітництво між Європою і Азією.
2. Збільшення обсягів запровадження високих технологій, а також закупівель високотехнологічної продукції.
3. Залучення українських науковців до реалізації китайських проектів у сфері розробки та впровадження високих технологій.
4. Використання китайських новітніх технологій.

Головні напрямки зацікавленості України:

1. Широкомасштабне залучення китайських прямих інвестицій для реалізації проектів в Україні.
2. Створення спільних підприємств та виробничих кластерів з випуску високотехнологічної продукції у різних сферах.
3. Створення на території Китаю українсько-китайського інноваційного центру або технопарку.
4. Проведення презентацій економічного, інвестиційного та інноваційного потенціалу регіонів України в КНР.

5. Отримання безоплатної допомоги від Уряду КНР на реалізацію соціальних проектів в Україні.

Співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках:

- співробітництво у галузях складного машинобудування (ОПК, авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо);
- залучення китайських інвестицій в український АПК (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проектів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції;
- розвиток туризму, надання освітніх послуг;
- розвиток співпраці у сфері транспортних послуг (розширення мережі повітряного сполучення між Києвом та китайськими містами);
- залучення китайських інвестицій до фінансування інфраструктурних проектів тощо.

Належний розвиток китайського вектору зовнішньої політики дозволить Україні не лише залучити додаткові інвестиції, зберегти та підвищити економічний, оборонний та науково-технічний потенціал, але й скористатися вигодами диверсифікації зовнішньоекономічної співпраці, оскільки саме Китайська Народна Республіка продовжує залишатися одним із «локомотивів» світового економічного розвитку. У цьому контексті доцільним є посилення ефективності дій органів виконавчої влади України щодо розвитку відносин з КНР, що передбачає:

- створення передбачуваних умов для залучення інвестицій з КНР у економіку України через удосконалення законодавства;
- посилення комунікаційної складової у двосторонніх стосунках, поширення інформації про Україну та створення позитивного іміджу України;
- налагодження гуманітарного, культурного, наукового та експертного співробітництва між громадськістю, професійними та діловими колами двох країн.

2.3. Основні напрями науково-технічного співробітництва між Україною та КНР

Зростання ролі міжнародного науково-технічного співробітництва характеризує сучасну епоху глобалізації та інформатизації, якій властиві інтенсифікація процесів переміщення на міждержавних рівнях як виробничих і технологічних ресурсів, так і фінансових та інтелектуальних активів. Такі трансфери та міграції можуть як збільшувати ресурс національних економік за рахунок більш ефективного перерозподілу активів у транснаціональних масштабах, так і приводити до нових типів міжнародних зв'язків. Останні починають ґрунтуватися не на товарному обміні, а на обміні інтелектуальним капіталом та наукоємними технологіями.

Постійне прискорення міжнародного інвестування в найновіші технології та в знання пов'язане передусім із пріоритетом нових типів інформаційних ресурсів суспільства, а також з появою глобального кіберпростору як наслідку інформаційної революції, котра суттєво вплинула на науку, інновацію та освіту. Наслідками даних процесів є, по-перше, створення нових типів наднаціональних взаємозв'язків, уможливлених появою динамічних способів передачі інформації, а, по-друге, динамічна науково-технічна інтернаціоналізація, яка вимагає поглиблення науково-технічного співробітництва та трансферу технологій на рівні міжурядових взаємодій та ділового партнерства, тобто – у найбільш значущих формах міжнародного співробітництва.

Означені процеси висувають важливі завдання перед країнами, що розвиваються: побудувати інноваційну економіку, конкурентоспроможність якої забезпечувалася б рівнем науково-технічної інфраструктури країни. Капіталомістка та складна по своїй сутності науково-технічна діяльність у сучасному світі не може існувати без кооперації, що особливо виразно виявилось в добу потрясінь світової фінансової кризи. Стан глобальної економіки зумовлює пріоритетність побудови

тривалих стратегій міжнародного співробітництва, які здатні дати потужний поштовх для розвитку інноваційних економік.

Україна не залишається осторонь побудови економіки, орієнтованої на знання – потужний науковий потенціал, яким володіє держава, є загально визнаним. Проте сучасний дискурс економічної теорії констатує наявність критеріїв та вимог, які виявляють нерівномірне співвідношення наукового потенціалу та інноваційних наслідків в українській економіці. Відтак необхідно розробити механізми організації інноваційної діяльності, які б дали змогу розгорнути міжнародне науково-технічне співробітництво у напрямках, які дали б найбільш плідні результати для країни. Важливими у даному контексті є пошук впливових партнерів, співпраця з якими мала б взаємовигідні умови.

Разом з тим, не слід уникати запозичення життєздатних моделей інноваційного розвитку, адаптація яких до українського економічного контексту могла б найбільш ефективно реалізувати закладені у науково-технічних ресурсах можливості. Міжнародне співробітництво України з Китайською Народною Республікою, економічний розвиток якої сьогодні є найбільш швидким у світі саме завдяки взятому Китаєм курсу на побудову «економіки знань» та відповідних реформ у сфері науки і техніки, становить інтерес для обох країн.

Тому актуальним є розгляд можливих механізмів спільної науково-технічної діяльності, обміну науковими та технологічними досягненнями на взаємовигідних умовах, на засадах довіри та партнерства [60].

Важливою складовою двосторонніх відносин в науково-технічній сфері є її забезпеченість міжнародними нормативно-правовими актами. Серед основних угод можна назвати:

1. Угоду про науково-технічне співробітництво між двома країнами (1992р.), згідно з якою, передбачалося проведення спільних досліджень і розробок, а також обмін результатами досліджень і розробок за взаємним інтересом; обмін науково-технічною інформацією та документацією, зразками виробів і матеріалів, а також обмін «ноу-хау» і ліцензіями на компенсаційній основі; організація науково-

технічних семінарів, симпозіумів і наукових конференцій; обмін науковими і технічними делегаціями, окремими вченими і фахівцями, підготовка і стажування наукових кадрів та інші взаємно погоджені форми науково-технічного співробітництва.

2. Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про взаємне визнання документів про освіту і наукові ступені(1998р.).

3. Угоду між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки (2002р.), яка передбачала обмін зразками підручників, посібників, навчальних програм, аудіо- і відеоматеріалами, тестами для середніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів; вивчення історії, мови і літератури, географії і фольклору обох держав; обмін студентами, аспірантами, докторантами, стажистами і викладачами; обмін науковими і науково-педагогічними співробітниками для проведення спільних наукових досліджень.

4. Угоду про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки (2004р.), згідно з якою були узгоджені питання, пов'язані з охороною інтелектуальної власності при здійсненні співробітництва в сфері економіки, торгівлі, науки, техніки і культури.

5. Угоду між Урядом України та Урядом КНР про створення Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки (2011р.), згідно з якою, була створена підкомісія з питань науково-технічного співробітництва.

6. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки Китайської Народної Республіки щодо надання підтримки у створенні українсько-китайського Інституту зварювання ім. Є.О.Патона (2011р.).

7. Угоду між Міністерством освіти, науки, молоді та спорту України і Міністерством освіти КНР про співробітництво у галузі освіти (28.03.2012р.).

8. Угоду між Урядом України та Урядом КНР про техніко-економічне співробітництво (27.01.2015 р.).

З поміж ряду договорів на урядовому та міжвідомчому рівні можна виділити «Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про науково-технічне співробітництво» від 27 квітня 1992 року, яка була однією з перших та є однією з основних Угод яка регулює двосторонні відносини у зазначеній сфері [11].

Відповідно до положень зазначеної Угоди між Україною та КНР у сфері науково-технічного співробітництва передбачаються такі форми співпраці як:

1. Проведення спільних досліджень і розробок, а також обмін результатами досліджень і розробок за взаємним інтересом.

2. Обмін науково-технічною інформацією та документацією, зразками виробів і матеріалів, а також обмін «ноу-хау» і ліцензіями на компенсаційній основі.

3. Організація науково-технічних семінарів, симпозіумів і наукових конференцій.

4. Обмін науковими і технічними делегаціями, окремими вченими і фахівцями, підготовка і стажування наукових кадрів.

5. Інші взаємно погоджені форми науково-технічного співробітництва.

Співпраця України з КНР у галузі науки і техніки є одним з пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Головним механізмом її реалізації є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР, створена у 2011 р., а також низка профільних Підкомісій, у тому числі:

1. З питань науково-технічного співробітництва.

Підкомісія створена на заміну Спільної українсько-китайської Комісії з науково-технічного співробітництва, яка існувала з 1997 по 2010 рр. та провела 8 засідань. За час функціонування попередньої Комісії спектр напрямків співробітництва був розширений, також спільно було профінансовано роботи у 98 проектах у рамках відповідних дворічних програм співробітництва.

Пріоритетними напрямками співробітництва у галузі НТС визначено: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих учених.

У ході першого засідання Підкомісії, яке відбулося у липні 2012 р. у м. Пекін, було затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2013-2014 рр., що передбачає реалізацію низки спільних конкретних проектів між науково-дослідними та освітніми установами обох країн.

23 червня 2016 р. у Києві відбулося друге засідання Підкомісії, під час якого обговорено стан та перспективи українсько-китайського співробітництва, а також затверджено Програму співпраці між Україною та КНР на 2017-2018 рр.

17 червня 2016 р. у м. Харбін у рамках 27-го Харбінського міжнародного торговельно-економічного ярмарку було проведено сесію: «Українсько-китайське співробітництво у науково-технічній сфері». На конференції з доповідями і презентаціями виступили українські науковці та представники виробничого і наукового секторів провінції Хейлунцзян і м. Харбін.

У листопаді 2017 року у м. Цзінань за участі масштабної української делегації було проведено Першу українсько-китайську науково-інноваційну конференцію, на якій було підписано Угоду про науково-технічне співробітництво між Національною академією наук України та Академією наук провінції Шаньдун.

21-24 листопада 2017 року у Київському міжнародному виставковому центрі за сприяння Посольства проведено Українсько-китайську інноваційну виставку, участь в якій взяли понад 80 китайських інститутів та компаній, які зацікавлені у співпраці з українськими науковцями.

6-7 червня 2018 року Посольством забезпечено проведення у Китаї третього засідання Підкомісії з питань НТС, на якому було узгоджено нову Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2019-2020 рр., що передбачає часткове фінансування українських установ за рахунок китайських фондів.

13 жовтня 2018 року відбулась Друга Харбінська українсько-китайська науково-інноваційна конференція.

24-26 жовтня 2018 року у м. Ціндао (пров. Шаньдун) проведено наукову конференцію "Розвиток українсько-китайської науково-технічної співпраці в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», присвячену 100-річчю Національної академії наук України, в якій взяли участь десять українських наукових центрів та понад 40 китайських компаній.

У квітні 2019 року було затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою на період 2019-2020 рр., в яку загалом увійшли 32 спільні проекти.

2.3 питань співробітництва в космічній галузі.

Підкомісія створена на заміну Українсько-китайської Підкомісії у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях, яка існувала з 1997 по 2010 рр. За цей період було виконано два спільні п'ятирічні плани співробітництва (на 2001-2005 рр. та 2006-2010 рр.), а також прийнято План співробітництва в космічній галузі на 2011-2015 роки.

У ході першого засідання нової Підкомісії, у квітні 2011 р. у Києві, було розглянуто стан виконання Програми на 2011-2015 рр. та узгоджено можливість її розширення. Нова редакція Програми була затверджена під час другого засідання Підкомісії, яке відбулося у жовтні 2012 р. у Пекіні.

Третє засідання Підкомісії проведено 7 квітня 2016 р., під час якого було затверджено четверту Програму співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки, до якої увійшли понад 70 перспективних напрямків співпраці.

У листопаді 2017 році було проведено четверте засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі космосу, що дозволило включити до Програми співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 роки додаткові 10 проектів.

У листопаді 2018 році було проведено п'яте засідання Підкомісії, в ході якого було розширено Програму співробітництва та визначено перспективні напрямки довгострокової співпраці, серед яких дослідження Місяця та дальнього космосу,

створення надважкої ракети-носія, розробка систем телеметрії, зв'язку та управління КА, моніторинг космічного сміття, прийом і застосування даних ДЗЗ тощо.

У листопаді 2019 року в м. Дніпро проведено зустріч Спільної робочої групи з підготовки Шостого засідання Підкомісії, в ході якої було узгоджено включення нових пунктів до Програми співробітництва в галузі космосу на 2016-2020 роки, а також підготовлено проект нової п'ятирічної Програми.

3.3 питань співробітництва в галузі медицини.

Перше засідання Підкомісії відбулося 11 травня 2012 р. у м. Київ. Під час засідання розглянуті питання шляхів подальшого розвитку співпраці в галузі охорони здоров'я. Друге засідання Підкомісії, яке відбулося в м. Гуанчжоу 19 листопада 2013 р., головним чином було присвячено співпраці у галузі традиційної китайської медицини.

Третє засідання Підкомісії відбулось у вересні 2016 р. в Україні. Під час засідання сторонами було узгоджено перспективні напрямки співробітництва, зокрема можливість створення в Україні спільного наукового технопарку медичного профілю. В рамках домовленостей, досягнутих під час третього засідання Міжурядової українсько-китайської комісії зі співробітництва, за сприяння Посольства започатковано переговорний процес щодо співпраці між академіями медичних наук України та Китаю.

У травні 2019 року у Пекіні проведено зустріч високого рівня за участі заступника міністра охорони здоров'я України Романа Ілика, в ході якої було обговорено поточний стан і перспективи співпраці у сфері охорони здоров'я.

Серед вагомих глобальних ризиків, звичайно, «лідують» стрімке економічне зростання Китаю і посилення протистоянь між США і Китаєм. Перспективне лідерство Китаю інституційно закріплено у новій стратегії розвитку країни «Зроблено у Китаї 2025» («Made in China 2025»), в якій представлено 10-річний план прискорення 4-ї індустріальної революції на базі новітніх комп'ютерних, комунікаційних, мережевих глобальних технологій, а результатом її (стратегії)

реалізації стане світове лідерство Китаю у глобальному високотехнологічному виробництві.

Стратегія «Зроблено у Китаї 2025», ухвалена у 2015 році, передбачає прискорений розвиток високо-технологічних виробництв, насамперед електричних та електронних машин (та інших енергетичних механізмів), інформаційних та телекомунікаційних технологій наступних поколінь, робототехніки та штучного інтелекту. Крім того, передбачається посилення національної економіки на основі оновлення технологічності в аграрному секторі, аерокосмічній та морській інженерії, біо-медицині, високошвидкісній інфраструктурі та інше. Звичайно, це потребуватиме новітніх технологій обробки та аналізу великих масивів інформації, вдосконалення мережевих структур, доступу до і активного застосування зарубіжних технологій [35, с. 40].

Самі по собі вказані напрями дійсно є складовими індустріальної революції 4-го покоління і так чи інакше присутні у перспективних накресленнях провідних розвинутих країн. Що різнить китайський підхід, так це стратегія реалізації. Китай для виконання 10-річного плану має намір широко залучати великі державні підприємства, надаючи їм значні фінансові пільги, податкові виключення, дешеві кредити, посилювати державно-приватне партнерство (через інституційні та фіскальні стимули для приватного сектору, залученого до виконання стратегії).

Поряд з цим, держава підтримуватиме інвестування і поглинання китайськими компаніями технологічних підприємств за кордоном, насамперед, виробників напівпровідників. Водночас, посилюватимуться зусилля по залученню до китайських компаній визнаних іноземних фахівців (особливо тих, з ким пов'язані права власності на найновіші знання і технології), прискореному (не завжди добровільному) поверненню до Китаю іноземців-етнічних китайців.

Китай не тільки вдало бореться з бідністю, а й прагне стати наддержавою у сфері розвитку штучного інтелекту до 2030 року, хоча це може відбутися навіть раніше визначеного терміну. Завдяки реалізації плану «Зроблено в Китаї – 2025» КНР нині є провідною країною в фінансово-технічному секторі, а також у галузі

розробки штучного інтелекту й робототехніки. Республікою теж передбачені кроки для підтримки таких стратегічних напрямків, як авіакосмічна промисловість і високі технології задля скорочення розриву з західними країнами.

Нова стадія реформ сприятиме внутрішньому споживанню, розвитку приватного сектора і функціонуванню іноземних компаній, щоб стимулювати зростання в короткостроковій перспективі. На момент 70-річчя утворення КНР найважливішою подією зовнішньої політики став другий форум ініціативи «Пояс і шлях», на якому були визначені цілі для подальшого освоєння глобального ринку.

В 2019 році високотехнологічний продукція склала 58,4 % всього китайського експорту. При цьому партнерство з країнами проекту "Один пояс - один шлях" (Росія і держави Центральної Азії) доросло вже до 29,3 % всієї торгівлі [91].

При будь-якому повороті подій більше 51 % ВВП Китаю до 2023 року буде пов'язано з інформаційною галуззю. Сьогодні ця країна орієнтується не стільки на виробництво товарів (в тому числі на експорт), скільки на оновлення всього мислимого за допомогою штучного інтелекту [35, с. 41].

Сьогодні Китай вважають економічною наддержавою, зважаючи на темпи та науковий прогрес, з яким країна розвивається. Більшість економістів та експертів зазначають, що двосторонні відносини України та КНР з цією високорозвиненою країною не реалізовані повною мірою, оскільки Україна не залучена до основних найперспективніших проектів, які сьогодні фінансує КНР. Насамперед це пов'язано з низькими фінансовими та економічними можливостями України.

Проте, що стосується міжнародного науковотехнічного співробітництва, то Китай проявляє зацікавленість до України. Тому є актуальною необхідність оцінки перспектив співробітництва України та Китаю в контексті перетворень Четвертої промислової революції Індустрія 4.0 та визначення пріоритетних напрямів для економіки України.

Зважаючи на те, що Китай сьогодні посідає одну з провідних позицій у світі та є однією з найрозвинутіших технологічно країн, а також націлений на те, щоб зайняти місце світового лідера, виникає об'єктивна необхідність враховувати

економічну та інноваційну політику та діяльність цієї країни. Водночас Україна тільки останнім часом почала активно приділяти увагу співробітництву з КНР, зокрема науково-технічному. У результаті активізації партнерства обсяги експорту України до Китаю дещо зросли, хоча експорт із Китаю до України перевищує більш ніж у 2 рази, що змушує більшість економістів замислитися, чи є для України таке співробітництво рівною мірою вигідним, як для Китаю, та які перспективи подальшої роботи у цьому напрямі для піднесення економіки України.

Дуже важливим для України стало те, що Китай продемонстрував підтримку територіальної цілісності України під час військових дій на Сході країни та анексії Криму Російською Федерацією. Це сприяло посиленню співробітництва між Україною та КНР [41, с. 39].

Для України науково-технічне співробітництво з Китаєм є дуже важливим кроком, що може дати поштовх до економічного зростання нашої країни. На сучасному етапі найпривабливішими для України є глобальні та регіональні проекти КНР: «Один пояс, один шлях» та «16+1».

З огляду на підписання у 2016 році Довгострокової програми українсько-китайської співпраці в космічній галузі на 2016–2020 роки, Україна приваблює Китай як науково-технічний партнер, завдяки чому можна розраховувати на майбутню більш плідну та вигідну для обох сторін співпрацю.

Важливим є те, що Китай зацікавлений в Україні як науково-технічному партнері, про що свідчить підписання у квітні 2016 року Довгострокової програми українсько-китайської співпраці в космічній галузі на 2016–2020 роки. Виходячи з цього документу, передбачається спільна реалізація понад 70 проектів, які спрямовані в основному на розроблення ракетно-космічної техніки, враховуючи реалізацію «Місячної програми з дослідження планет Сонячної системи». До цих проектів також входить співробітництво з метою створення нових матеріалів та дистанційного зондування Землі [41, с. 40].

Крім політичних та економічних контактів Китаю з Україною, КНР також надавав гуманітарну та технічну підтримку для України під час військових дій на

Сході. Китай відкрито демонструє свою підтримку територіальної цілісності України, до того ж Китайська Республіка забезпечувала Україну інженерною та автомобільною технікою на суму понад 185 млн. грн. [41, с. 41].

Важливе значення для розвитку інноваційної діяльності та характеристики національної інноваційної системи (НІС) у економіках країн відіграє частка витрат на НДДКР у ВВП.

Передові країни демонструють високі показники інноваційної діяльності, що є результатом ефективного фінансування НДДКР. Питома вага витрат на науково-дослідні розробки в державах-лідерах сягає 2–3%, а інколи 3–4% ВВП і зростає протягом двох десятиліть стрибкоподібно (щорічні розміри за останні роки перевищують 5 млрд. євро. Належне фінансування НДДКР є підґрунтям винайдення креативних знань, які відтворюються та втілюються у інноваційних рішеннях.

Серед топ-10 країн-лідерів щодо частки витрат на НДДКР до ВВП країн світу в 2019 році найбільша в Південній Кореї (4,32% до ВВП країни), Ізраїль (4,05%), Японія (3,5%), Фінляндія (3,5%), Швеція (3,33%), Данія та Австрія по 3%, Швейцарія (2,98%), Німеччина та США по 2,84%, [91], (рис. 2.16.):

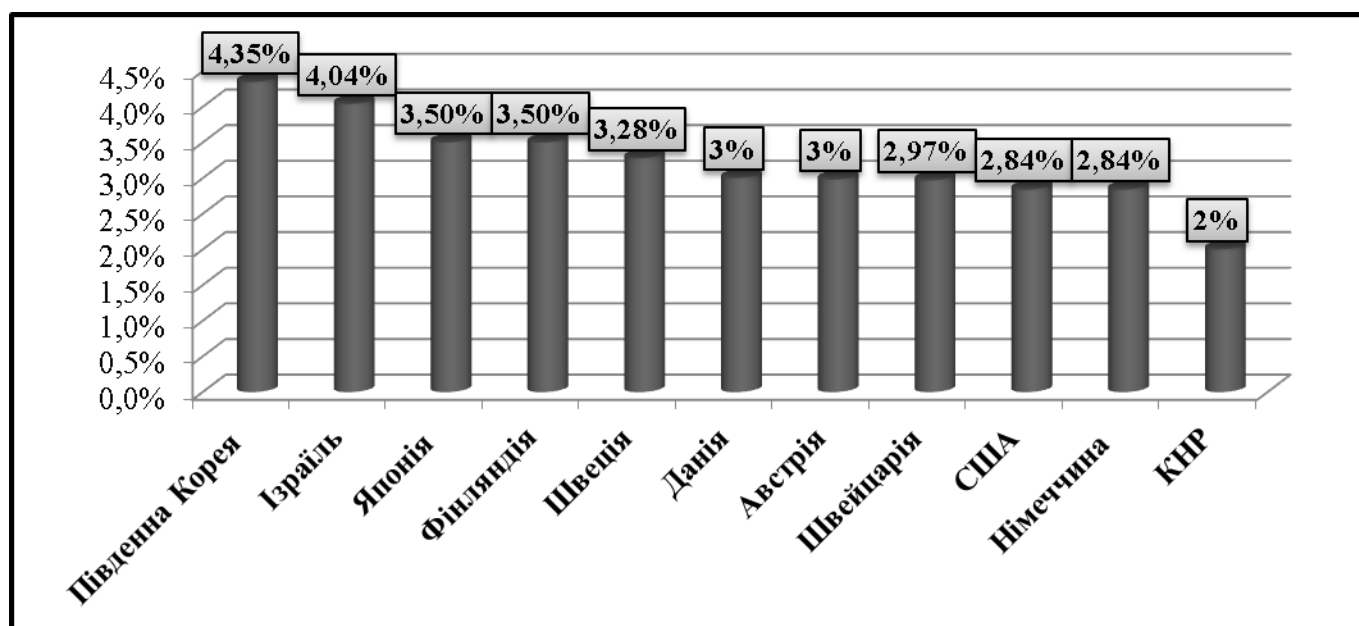

Рис. 2.16. Частка витрат на НДДКР до ВВП країн світу в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Global R&D funding forecast 2019.

До кінця першого десятиріччя ХХІ століття Китай тримав позиції високотехнологічної країни за рахунок імпорту іноземних технологій. Тобто замість того, щоб розробляти власні технології, КНР скуповувала вже готові та активно упроваджувала їх у виробництво. Проте з часом стало зрозуміло, що цього не досить, через що уряд почав збільшувати витрати на НДДКР та стимулювати бізнес до проведення наукових дослідних робіт, а також створювати спеціальні програми розвитку [91], (рис. 2.17.):

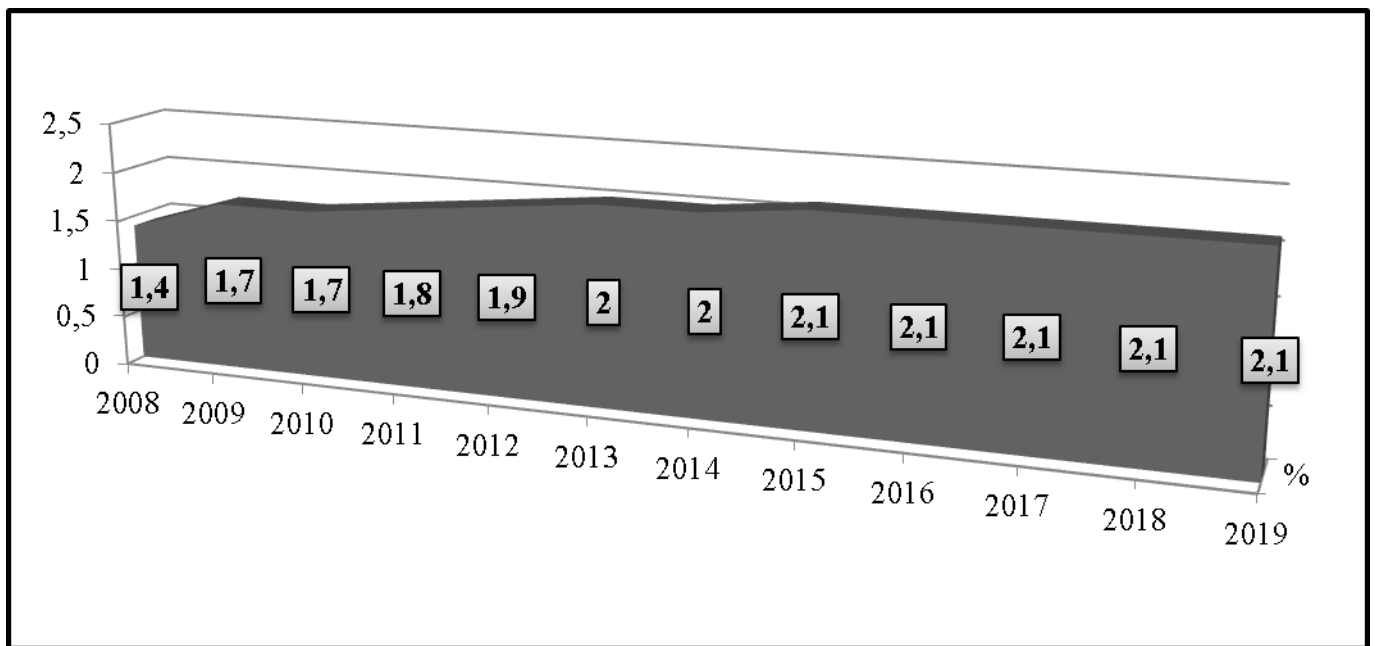

Рис. 2.17. Динаміка витрат КНР на НДДКР в 2008-2019рр, (% від ВВП).

Примітка. Побудовано автором за даними Global R&D funding forecast 2019.

Інвестиції в дослідження та розробки є провідним показником довгострокової економічної сили країни. Розроблена інфографіка витрат на НДДКР у різних країнах наочно демонструє, що США та Китай продовжуватимуть постійне протистояння в економічному контролі над рештою світу.

Найбільші витрати на НДДКР за країнами світу в 2019 році у підприємств США (24,98%), Китаю (22,32%) та Японії (8,3%). До п'ятірки лідерів також входять Німеччина (5,3%), Індія та Південна Корея з частками 4,04 % та 4,02 % відповідно.

Витрати на НДДКР Росії також становлять близько 3%, що є вагомим показником, [91], (рис. 2.18.):

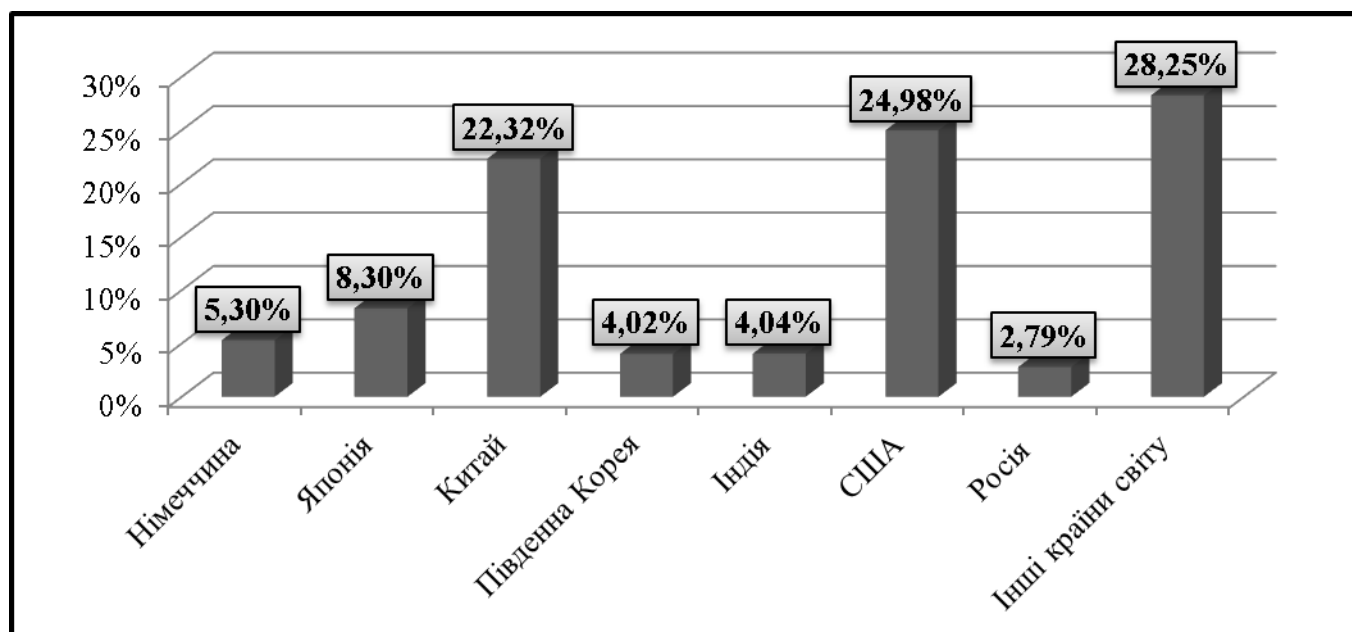

Рис. 2.18. Витрати на НДДКР за країнами світу в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Global R&D funding forecast 2019.

Варто зазначити, що світові лідери щодо витрат на НДДКР залишилися здебільшого такими ж за останні десять років, хоча порядок ранжування змінився. У 2009 році країнами витрат на НДДКР (за порядком) були США, Японія, Китай, Німеччина та Франція. У 2019 році є Сполучені Штати, Китай, Японія, Німеччина та Індія. Вкладені суми у цих перших фінальних країнах у 2009 та 2019 роках становило 786 млрд. дол. США та 1,51 трлн. дол. США відповідно [91].

Інвестиції в дослідження та розробки свідчать про те, як країни розвиватимуться в довгостроковій перспективі. З візуалізації, зрозуміло, що США та Китай і надалі триматимуться в постійному протистоянні щодо економічного контролю над рештою світу.

КНР систематично підвищує витрати на високотехнологічні розробки та наукові дослідження. Такий досвід для України є цікавим, адже демонструє важливість НДДКР для економічного розвитку країни. Нині промислове

виробництво зумовлене міжнародною конкуренцією та необхідністю швидкої адаптації до запитів ринку.

Такі вимоги можуть бути виконані шляхом упровадження досягнень інноваційних технологій виробництва. Саме Індустрія 4.0 дає змогу поєднати світ онлайн-технологій зі світом промислового виробництва. Концепція Індустрії 4.0 передбачає все більшу автоматизацію абсолютно всіх процесів та етапів виробництва: від проектування виробу до доставки його кінцевому споживачу з урахуванням вимог останнього. Окрім того, передбачається надання післяпродажного сервісу. Ідеальним у такому разі є налагоджене виробництво без участі людини, що забезпечуватиме максимальну ефективність. Проте з об'єктивних причин неможливим є абсолютно роботизоване виробництво. Упровадження інструментів Індустрії 4.0 IoT, Data Driven Decision (аналітика Big data), Connected machines, Artificial Intelligence дає змогу оптимізувати виробництво та підвищити конкурентоспроможність продукції. Тому в межах міжнародного науково-технічного співробітництва між Україною та Китаєм мають бути враховані зазначені інструменти Індустрії 4.0. [41, с. 42].

Деякі спеціалісти визначають, що для України визначальним проектом з Китаєм може стати «Один пояс, один шлях», оскільки це не заважає інтеграції до Європейського Союзу та може надати Україні економічні переваги, що дасть поштовх до економічного розвитку. Метою цього проекту було створення транспортної інфраструктури для міжнародної торгівлі [43, с. 32].

Таким чином, торговельно-економічна складова стратегічного партнерства між Україною та КНР свідчить про загрозові для України тенденції інноваційно-технологічної асиметрії. Цілеспрямоване розв'язання окреслених проблем потребує розробки відповідної довгострокової інноваційної стратегії України.

Одним із шляхів подолання відставання України в інноваційному розвитку та посилення інноваційності торговельно-економічної складової стратегічного партнерства з Китаєм вбачається розбудова на території України спільних парків високих технологій та індустріальних парків, що також сприятиме активізації участі

України у реальних проектах китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». При цьому необхідно дотримуватися таких основних позицій:

1. Спеціалізації на високих технологіях та інноваціях весь період функціонування таких парків.

Умовами створення та подальшого функціонування парків високих технологій та індустріальних парків має бути відповідна спеціалізація. В нормативно-правових документах необхідно зазначити основні види діяльності парків та критерії для реєстрації як резидентів парку:

– для парків високих технологій: розробка та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та програмного забезпечення як для внутрішнього використання, так і на експорт, роботи за конкретними високотехнологічними напрямками (із зазначенням їх назв, наприклад, створення матеріалів для мікро- і наноелектроніки, розробка та виготовлення авіаційної і ракетно-космічної техніки тощо);

– для індустріальних парків: реалізація інвестиційних проектів в галузях машинобудування, електроніки та телекомунікації, у фармацевтиці, тонкій хімії, біотехнології, з нових матеріалів, а також комплексна логістика, електронна комерція, діяльність, пов'язана із зберіганням і обробкою великих обсягів даних, здійснення НДДКР тощо.

2. Дотримуватися пільгових умов господарської діяльності резидентів парків.

Основні преференції резидентів парків із зазначенням термінів їх дії:

а) звільнення від:

– податку на нерухомість об'єктів, розташованих в парку;

– земельного податку з ділянок у парку для резидентів і спільної керуючої компанії на весь термін дії спеціального правового режиму;

– податку на прибуток щодо прибутку резидентів парку від реалізації товарів (робіт, послуг), вироблених на території парку, строк терміном у 10 років з першого податкового періоду, в якому у резидента виник прибуток від реалізації зазначених товарів (робіт, послуг), надалі сплата податку здійснюється за ставкою,

зменшеною на 50% від чинної в Україні до закінчення терміну дії спеціального правового режиму;

- звільнення резидентів і керуючої компанії парку від ПДВ при придбанні робіт та послуг на території України для реалізації інвестиційних проектів;

- невключення курсових різниць до складу позареалізаційних доходів і витрат з метою обчислення податку на прибуток;

б) надання преференцій при сплаті:

- прибуткового податку фізичних осіб;

- єдиного соціального внеску в частині доходів, що перевищують середню в країні місячну заробітну плату;

в) спрощення у сфері митного регулювання:

- можливість функціонування в індустріальному парку «територіальної» або «бондової» зони;

г) спрощення у сфері дотримання державних будівельних норм України (але з обов'язковим проведенням державних експертиз):

- можливість будівництва об'єктів в індустріальному парку за закордонними нормами без адаптації проекту до вітчизняних норм;

- адаптація у спрощеному порядку закордонних норм до українських норм;

- вільне формування цін в будівництві;

- спрощення процедури прийняття до експлуатації побудованих в парку об'єктів;

д) скорочення термінів здійснення низки процедур:

- ухвалення рішень про надання (вилучення) земельної ділянки в 3-денний термін;

- прийняття об'єктів до експлуатації впродовж 30 календарних днів;

- узгодження адміністрацією парку переліку товарів (робіт, послуг), за якими надається вирахування сум ПДВ, впродовж 5 робочих днів;

- ухвалення рішення про видачу спеціальних дозволів на право заняття трудовою діяльністю іноземним громадянам впродовж 5 календарних днів;

е) надання преференцій у дотриманні вимог валютного законодавства щодо:

- проведення певних валютних операцій;
- оголошення та формування статутних фондів резидентів парку і спільної керуючої компанії в іноземній валюті;

- вільне ціноутворення без встановлення квот на продукцію, вироблену в індустріальному парку;

є) надання преференцій щодо вимог візового режиму:

- безвізовий в'їзд особам, зацікавленим у інвестуванні в індустріальний парк або тим, які вже інвестують на цій території, на термін до 180 днів;

- можливість реєстрації іноземних громадян і осіб без громадянства, які залучаються для будівництва об'єктів парку, в житлових приміщеннях, які не є об'єктами житлового фонду (тобто в будівельних містечках).

3. Надати гарантії захисту інвесторів від невігідних для них змін законодавства.

Необхідно встановити стабілізаційне застереження, тобто зафіксувати встановлений спеціальний правовий режим на весь термін його дії та забезпечити незмінюваність його для резидентів; надати гарантії, що інвестори парку будуть захищені від невігідних для них змін законодавства, а за умови прийняття в країні кращих умов господарювання, ніж у парках зі спеціальним правовим режимом, впровадження чинності таких умов на територію парків).

4. Встановити кількісні критерії мінімального обсягу інвестицій.

З метою залучення інвестицій у високі технології встановити диференціацію критеріїв для юридичної особи для реєстрації як резидента парку:

- мінімальний обсяг інвестицій у реалізацію інвестиційного проекту – на рівні не менше 5 млн. дол. США; за умови здійснення інвестицій в 100% обсязі впродовж трьох років з дня реєстрації як резидента, сума інвестицій може бути еквівалентною не менше 500 тис. дол. США;

– за реалізації інвестиційного проекту щодо здійснення НДДКР сума інвестицій не повинна бути меншою за 500 тис. дол. США.

5. Організувати діяльність парків зі спеціальним правовим режимом.

З метою ефективного залучення інвесторів створити дві інституції:

– державну адміністрацію для реєстрації резидентів парку та співпраці з дозвільними органами в Україні;

– керуючу компанію (на самоокупності за рахунок дивідендів) для надання на безоплатній основі консалтингових, передпроектних та інжинірингових послуг інвесторам.

6. Залучити університетську освіту до діяльності парків зі спеціальним правовим режимом. З цією метою необхідно розробити стимули для посилення мотивації для цих установ вищої освіти брати участь у дослідженнях та розробках на комерційній основі.

Отже, для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай, безумовно, є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком. Україна має всі можливості для співпраці з Китайською Республікою, до того ж Китай також зацікавлений у науково-технічному партнерстві з Україною. Інтеграція України до проектів КНР може надати нам нові економічні переваги, які в перспективі можуть змінити наше положення на світовій арені. Проте, аналізуючи сучасне зовнішньоторговельне співробітництво України та Китаю, можна дійти висновку, що для Китаю наша країна є більш вигідним партнером, ніж Китай для нас, адже Україна більшою мірою експортує сировину з невеликою доданою вартістю, а імпортує вже готову високотехнологічну продукцію. Таким чином, вважаємо необхідним розроблення програми міжнародного науково-технічного співробітництва між Україною та Китаєм на засадах взаємовигідного партнерства у контексті технологічних зрушень Індустрії 4.0, що дасть змогу підвищити інноваційно-інвестиційну активність країн та рівень їхнього економічного розвитку.

Висновки до розділу 2

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2018 рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком.

В умовах сьогодення Китай володіє одним з найбільших у світі інвестиційних потенціалів, а також є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі роки. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОГЛИБЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Стратегія раціоналізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та участь в ній України

Від часу започаткування в Китаї реформ і політики відкритості 1979 року країна пройшла поступовий процес економічних змін, що призвели до суттєвої трансформації внутрішньої економіки, які змінили життя мешканців, водночас перетворивши Китай на надзвичайно впливового гравця світової економіки.

Спершу уряд Китаю заохочував політику залучення іноземних інвестицій, яка перетворила країну на «світовий завод», що базувався, в основному, на використанні китайської робочої сили. В той час, як багатонаціональні корпорації отримували вигоду і збільшували прибутки через зниження виробничих витрат за рахунок нижчої заробітної плати та гірших умов праці, приплив ПІІ став основним чинником, що спричинив безпрецедентні темпи економічного зростання.

Пов'язані з цим реформи та реструктуризація економіки призвели до появи великих китайських компаній, в тому числі багатонаціональних (часто у державній власності), які почали нарощувати свою експансію за кордоном. Якщо 20 років тому лише дві компанії з Китаю входили до списку «Global Fortune 500», то через 10 років їх було уже 22, а зараз – більше сотні компаній входять до списку, а три китайські компанії входять до п'ятірки найбільших БНП у світі.

До останнього часу офіційно ключовим пріоритетом китайської економічної політики називалось залучення ПІІ, але поступово відбувся зсув акценту на прямі закордонні інвестиції (ПЗІ) з Китаю.

На початку 2000-х рр. уряд країни проголосив початок стратегії економічної експансії, яка заохочувала китайські підприємства інвестувати в зарубіжні країни.

Від середини 2000-х рр. ПЗІ Китаю значно зросли, а зараз обсяг закордонних інвестицій перевищує обсяг отриманих прямих інвестицій [53, с. 76].

Отже, після створення Спеціальних економічних зон та долучення Китаю до СОТ, наступним раундом економічної експансії стала Ініціатива «Один пояс, один шлях», яку запропонував Сі Цзіньпін. Це дуже вагомий та амбітний крок у посиленні тієї ролі, яку Китай відіграє на глобальній арені, і його втілення позначиться на життях мільйонів людей по всьому світу.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» була запропонована 2013 року. Від цього часу була проведена низка наукових досліджень з метою оцінки впливу цього проекту на світову економіку і політику. На сьогодні, аби передбачити ймовірні сценарії розвитку, потрібно оцінити також основні мотиви, якими керується уряд КНР.

Другий форум міжнародного співробітництва з реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях», який відбувся у Пекіні 25-27 квітня 2019 року, зібрав рекордну кількість учасників – 5000. Гості приїхали з 150 країн світу. Кількість делегацій на рівні лідерів країн також була вищою, ніж раніше – 38.

Офіційні документи форуму називають 283 практичних результатів та рішень, які були досягнуті, і це на додачу до 140 контрактів, укладених між учасниками форуму на 64 млрд. дол. США. В цілому форум засвідчив, що китайська ініціатива за час після першого форуму, який відбувся у травні 2017 року, вже дає практичні результати [52, с. 27].

Ініціатива «Один пояс, один шлях» вже стала чинником глобального зростання та відкрила нові можливості для глобального розвитку. На країни-учасниці ініціативи припадає 13,4% світової торгівлі, а загальний обсяг торгівлі між Китаєм та країнами-членами ініціативи перевищив 6 млрд. дол. США.

На новому етапі реалізації ініціативи потрібно чіткіше визначити пріоритети і сфокусувати увагу на покращенні всебічних зв'язків та сумісності, прагнути для якісного розвитку.

Сьогодні цілком зрозуміло, що ініціатива потрібна не лише самому Китаю, а всім країнам-учасникам. Відповідним було й загальне гасло другого форуму – «Спільно будувати «Один пояс, один шлях», відкривати прекрасне майбутнє» – вказувало на те, що без зусиль усіх учасників буде складно досягти кінцевої мети: працювати на розвиток і процвітання для всього людства, мати обопільний зиск.

В заявах китайських представників та лідерів, як напередодні, так і під час самого форуму йшлося про те, що ініціатива відбулася і вже давно перестала бути лише ідеєю на папері. Це реальний механізм кооперації країн, який вже створює нові зв'язки і приносить вигоду, допомагає країнам-учасникам боротися зі спільними викликами, які б жодна країна сама по собі не могла здолати.

Формальними учасниками ініціативи стали 127 країн світу, які підписали з Китаєм відповідні документи. Це удвічі більше, ніж на першому форумі у 2017 році. До цього слід додати 29 міжнародних організацій, які також формально беруть участь у ініціативі, проте на форумі було зафіксовано присутність представників від 90 міжнародних та регіональних організацій, тобто кількість учасників надалі зростатиме [40, с. 18].

Уряд Італії у квітні 2019 року приєднався до ініціативи «Один пояс, один шлях». Італія стала першою країною з групи країн «Великої Сімки», яка підтримала китайську ініціативу. Окрім того, до ініціативи, можливо, приєднається Швейцарія, що розширить коло високорозвинених країн, які зацікавилися ініціативою. За нею можуть бути й інші країни Західної Європи.

Враховуючи ці нові факти, слід сказати, що тепер ініціатива не спрямована вже ексклюзивно на встановлення зв'язків Китаю з Європою, адже великі проекти Китай розвиває в Азії, Африці, з перспективою дивиться на Американський континент, особливо на його південну частину.

З іншого боку, від того, що ініціатива вже перетворилася на глобальний проект, який реалізує Китай, фактично, всі зовнішньополітичні зв'язки Пекіна з окремими країнами так чи інакше починають розглядатися через фактор участі або неучасті країни в ініціативі «Один пояс, один шлях». Кажучи інакше, країнам, які

формально не приєдналися до ініціативи, буде все важче вибудувувати свої взаємини з Китаєм, обмежуючись сферами, які не охоплює ініціатива «Один пояс, один шлях».

Цікавим прикладом тут може бути Російська Федерація, яка учасником ініціативи не є і демонстративно дистанціювалася від неї, хоча виступає як один з ключових партнерів Китаю на міжнародній арені. Відстоюючи свою власну ініціативу «Євразійської інтеграції», Москва демонструє небажання ставати частиною китайської ініціативи. Через це так звана «інтеграція інтеграцій» – зближення між Євразійським Економічним Союзом та ініціативою «Один пояс, один шлях» – йде кволю, через принципово інакші підходи Москви та Пекіну до співпраці з партнерами.

Ця двоїстість створює певні складнощі для країн Центральної Азії, які воліють співпрацювати з Китаєм, але певною мірою залежні у своїх рішеннях від Москви. Лише Казахстану вдалося суттєво випередити сусідів, та й саму Російську Федерацію, у просуванні своїх спільних проєктів з Китаєм, не вступаючи у протиріччя з Москвою. Таким самим шляхом намагається йти й Білорусь. На форумі у Пекіні і одразу після нього виявила свою особливу позицію до співпраці з Китаєм в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», ще одна з країн-учасниць ЄАЕС – Вірменія. Їй було запропоновано стати містком для нового транспортного коридору «Південь-Північ», що зв'яже Перську затоку з Чорним морем через Іран (від порту Бендер-Аббас) через Вірменію до грузинського Поті. Цікаво, що одразу після оприлюднення цієї ініціативи Китай уклав з Вірменією угоду про безвізовий режим.

Експерти Rhodium Group, компанії, базованої в Нью-Йорку, у своєму спеціальному дослідженні проаналізували 40 найбільших кредитних угод Китаю з 24 країнами у Азії, Африці та Латинській Америці. Вони дійшли висновку, що лише передача владою Шрі-Ланки під контроль китайської державної компанії порту у місті Хамбантота на 99 років є реальним прикладом посилення китайської присутності в окремій країні через боргові зобов'язання останньої. Проте факти свідчать, що Китай зазвичай змінює умови кредитування на користь країн-

боржників, або просто списує борги, як було це зроблено щодо Куби, Ботсвани та ще кількох країн. Показовим є приклад Зімбабве. Китай пробачив цій країні 40 млн. доларів кредиту, але відмовив у фінансовій допомозі на 1,5 млрд доларів США, коли країна зіткнулася з кризою у 2015 році [40, с. 19].

Загалом сума таких списань або кредитів зі зміненими термінами становить вже понад 50 млрд. доларів США. Проте Китай з року в рік продовжує нарощувати інвестиції до країн вздовж ініціативи «Один пояс, один шлях». На проекти в рамках реалізації ініціативи Китай за всі роки, починаючи з 2013-го, витратив майже 500 млрд. доларів США. Ще 90 млрд. дол. США склали приватні інвестиції китайських підприємців. 30 млрд. дол. США Китай витратив на створення зон торгової та промислової кооперації, що дозволило створити у країнах-учасницях 300 тис. нових робочих місць для місцевих робітників.

У ключовій промові китайського лідера Сі Цзіньпіна у перший день роботи Форуму йшлося про нові підходи до співпраці, які мусять на новому етапі підвищити, якість і силу взаємодії країн учасниць.

Спільне будівництво «Одного поясу, одного шляху» йде за історичною течією економічної глобалізації, відповідає вимогам епохи з реформування системи глобального управління і прагненню народів різних країн до кращого життя.

Для забезпечення стабільного розвитку країн-учасниць, Сі Цзіньпін запропонував зосередитися на великих проектах ініціативи, на питаннях їх фінансового забезпечення, інвестиційній співпраці, безпеці і управлінні ризиками під час реалізації інфраструктурних проектів. Країни мусять співпрацювати у нарощуванні виробничих потужностей, в інвестиціях в індустріалізацію та у створення технологічних парків. Головними критеріями для такого співробітництва мають бути відповідність ринковим принципам та міжнародним правилам.

У своїй промові Сі Цзіньпін також проголосив нові ініціативи щодо дальшої відкритості Китаю і поглиблення реформ, що розширюють горизонти для співпраці з іноземними країнами [40, с. 20].

По-перше, Китай розширить сфери для іноземних інвесторів і сприятиме захисту їх інвестицій. Список сфер, заборонених для іноземних інвестицій, буде скорочено у галузях сучасних послуг, обробної промисловості та сільського господарства. Китай дозволить зарубіжним інвесторам вести господарську діяльність з контрольним або стовідсотковим пакетом акцій у більшій кількості секторів. Розширяться пілотні зони вільної торгівлі і порти вільної торгівлі.

По-друге, Китай зобов'язався розвивати міжнародне співробітництво в галузі захисту прав інтелектуальної власності, буде всебічно вдосконалювати правову систему у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Заборонить примусову передачу технологій іноземними компаніями, що працюють в Китаї.

По-третє, Китай збільшуватиме імпорт товарів і послуг; знижуватиме мита, ліквідуватиме нетарифні бар'єри. Китай вітатиме продукцію високої якості з різних країн світу на своєму ринку.

По-четверте, Пекін готовий ефективніше здійснювати міжнародну координацію макроекономічної політики, зокрема, з найбільшими економіками світу. Мета цього акту – сприяти інтенсивному, сталому, збалансованому та інклюзивному зростанню світової економіки. Китай відмовляється від намірів проводити девальвацію валюти з перекладанням труднощів на плечі торгових партнерів.

По-п'яте, Китай приділятиме особливу увагу виконанню багатосторонніх і двосторонніх торговельно-економічних угод, досягнутих з різними країнами. Китай будуватиме правовий і чесний уряд, вдосконалюватиме закони і правила відповідно до потреб відкритості, переглядатиме політику ліцензування на ринковій, правовій та спрощеній основі [52, с. 24].

У промовах і виступах Голови КНР Сі Цзіньпіна оглядачі найбільше відзначили нові ідеї, які не лунали так ясно раніше. Взаємопов'язаність названо однією з ключових умов, як і потребу пошуку «нових рушійних сил для зростання», також новими були слова про цифровий «Шовковий шлях», про нетерпимість до корупції в рамках ініціативи і про її чітку спрямованість на захист довкілля і на

боротьбу з кліматичними змінами. Китайські керівники неодноразово підкреслювали, що ініціатива цілком відповідає Порядку денному ООН в галузі сталого розвитку на період до 2030 року і відкрита до стикування з регіональними та національними програмами розвитку [40, с. 21].

Новелою в організації Другого форуму стало проведення паралельно з форумом лідерів та голів делегацій, 12 окремих тематичних підфорумів та великих зборів представників ділових кіл з країн учасниць-ініціативи. Тут обговорювали, як ідеї самої ініціативи «Шовкового шляху», так і перспективні проекти і окремі сфери співпраці для її просування на майбутнє.

Одним з форумів, який викликав велике зацікавлення, була зустріч експертного середовища за участю 300 делегатів з 60 країн, зокрема і від України. Ключовим тут був виступ Хуан Куньміна, члена політбюро ЦК КПК, який закликав спеціалістів та науковців з аналітичних центрів країн «Шовкового шляху» вивчати та пояснювати сутність ініціативи для громадян різних країн для підвищення взаєморозуміння та поваги один до одного. За результатами цього форуму постала «Мережа щодо вивчення Поясу і Шляху». Її було засновано Інститутом «Сіньхуа» та 15 аналітичними центрами з країн ініціативи [54, с. 109].

Також відбулися окремі тематичні міні-форуми щодо екологічного розвитку в рамках «Один пояс, один шлях», запущено цифрову платформу «великих даних» країн учасниць ініціативи, відбулася дискусія на тему торгівлі, інвестицій і підтримки якісного економічного зростання. Відбулися підфоруми з інновацій та транспортних проектів, за темою боротьби з корупцією, з розбудови контактів між людьми і народами, з культурного діалогу, з регіонального співробітництва тощо.

При цьому Китай не прагне через ініціативу «Один пояс, один шлях» нав'язувати моделі розвитку для інших. Проте він розглядає ініціативу, як майданчик, де він може поділитися часткою свого досвіду розвитку з рештою світу. На цьому етапі Китай лише застеріг за собою право встановити інституційні стандарти для ініціативи, які, натомість, відповідали б чинним міжнародним стандартам і були б відкритими [54, с. 110].

В час, коли Китай вступає у новий етап поглиблених реформ і відкритості, Пекіну важливо в майбутньому докладати зусиль, щоб ініціатива «Один пояс, один шлях» приносила максимальний ефект не лише для нього самого, а для всієї глобальної економіки, стала основою багатостороннього економічного розвитку.

Нині можна ствердити, що Другий форум міжнародного співробітництва з реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» здобув належну оцінку. Китай одержав згоду всіх учасників на продовження практики проведення таких форумів у майбутньому [40, с. 22].

Україна взяла участь у Другому міжнародному форумі «Один пояс, один шлях» вже в традиційному для себе форматі. Українську делегацію очолював перший віце-прем'єр-міністр України, міністр економічного розвитку і торгівлі Степан Кубів [53, с. 76].

Проект «Один пояс, один шлях» має на меті посилити геополітичну співпрацю між Азією і Європою, тому саме Україна має важливе значення у його реалізації. Україна є стратегічно важливим логістичним вузлом між Азією та Європою. Найкращий підхід до подальшої розбудови китайського експресу до Європи – це створення маршрутів через Україну. Україна пропонує китайським колегам спільний проектний портфель: розвиток портової інфраструктури, об'єктів альтернативної енергетики, будівництво автомобільних доріг та мостів, розвиток об'єктів залізниці та аеропортів, високі технології, співпрацю в аерокосмічній сфері, переробку агропродукції [53, с. 77].

Незважаючи на те, що участь української делегації припала на розпал компанії з виборів президента України, Київ наполягав на своїй готовності говорити про вигідні транспортні маршрути територією України для сполучення Китаю з країнами Європи, налагодження кооперації між підприємствами України і Китаю з подальшою реалізацією продукції на ринках ЄС.

Україна прагне розвивати співробітництво з модернізації української промисловості та створювати спільні виробничі потужності.

Під час форуму українською делегацією було погоджено підписання інвестиційної угоди між урядами України та Китаю на загальну суму 340 млн. дол. США на будівництво мосту через Дніпро у м. Кременчук. Підписано Меморандум, який передбачає розробку детальної дорожньої карти Україна-Китай щодо спільного будівництва «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття» («Одного поясу, одного шляху»).

В останні роки провідні експерти України все більше уваги приділяють питанням багатостороннього співробітництва та проблемам глобального рівня в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Багато українських громадських, наукових та освітніх організацій працюють в рамках китайської ініціативи активніше, ніж це роблять державні структури. Особливо за останні декілька років в Україні зросла кількість наукових праць, аналітичних досліджень та публікацій у ЗМІ з цього питання [43, с. 32].

Таким чином, ініціативу «Один пояс, один шлях» було висунуто 6 років тому. За ці роки світова спільнота пройшла шлях від початкового ознайомлення з ідеєю спільної побудови ініціативи до її прийняття та широкої участі. З активним просуванням «Одного поясу, одного шляху» глибоко розвиваються та прогресують - п'ять взаємозв'язків, що виступають опорою та головним ядром ініціативи:

1. Політична координація.
2. Взаємозв'язок інфраструктур.
3. Безперервна торгівля.
4. Фінансова інтеграція.
5. Зміцнення зв'язків між народами [52, с. 25].

П'яти опорам відповідають такі п'ять конкретних заходів:

1. Надання кредитів: Китай має намір надавати державні позики дружнім країнам (країни Азії, Африки та Латинської Америки, що розвиваються), які будуть спрямовані на будівництво інфраструктури країни-позичальника.

2. Часткове або повне звільнення від податків: надавати дружнім країнам, що розвиваються, податкові пільги на певні групи товарів.

3. Підготовка кадрів: Китай відкриватиме в країнах, що розвиваються, заклади з підготовки кадрів і проведення досліджень, надаватиме іноземним студентам державні стипендії, що надасть поштовх розвитку локальної економіки.

4. Збільшення матеріальної допомоги: надавати матеріальну допомогу різним країнам, що розвиваються, зокрема у сфері сільського господарства, продовольства, освітньої підготовки, охорони здоров'я, зеленої енергетики тощо.

5. Ліквідація боргів: після початку фінансової кризи, Китай, розв'язуючи власні труднощі, також продовжив підтримувати країни, що розвиваються, надаючи безоплатну допомогу, безвідсоткові, пільгові кредити [52, с. 27].

3.2. Проблемні аспекти та перспективи розвитку економічних відносин України та КНР

КНР - перша за чисельністю населення, друга за розмірами економіки, третя за територією і друга по залученню іноземних інвестицій країна світу, так само займає лідируюче місце серед країн, що експортують свій капітал за кордон. КНР має величезний питому вагу в світовій економіці, володіє великим запасом як трудових, так і мінеральних ресурсів, показує високі темпи економічного зростання [93].

Китай є одним із найважливіших стратегічних партнерів для України і посідає перше місце за обсягом товарообігу. Україна виступає за посилення торговельно-економічних зв'язків із Китаєм і поглиблення науково-технічної співпраці. Китайська Народна Республіка за підсумками 2019 року посідає перше місце у переліку перспективних ринків для експорту української продукції.

Протягом 2001-2019рр. зберігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту та від'ємного сальдо торгівлі між Україною та КНР. Спостерігається негативна товарна структура торгівлі, переважання експорту товарів з низьким ступенем переробки, недостатня диверсифікація експортної номенклатури України та збільшення обсягів імпорту високотехнологічної продукції. Потребує диверсифікації секторальна і просторова структура

торговельних відносин з переорієнтацією на стратегічні сектори і галузі національної економіки (науково-технологічний, гуманітарний, туристично-рекреаційний сектори, військово-промисловий комплекс, сільське господарство).

Системний аналіз впливу основних чинників впливу на розвиток українсько-китайської зовнішньої торгівлі дозволяє зробити такі висновки: більшості товарних груп вітчизняного експорту властива порівняльна перевага з експортною номенклатурою підприємств КНР з переважанням продукції АПК (сільськогосподарська сировина), харчової промисловості, металургійних напівфабрикатів та окремих груп товарів машинобудування з високим ступенем технологічності; порівняно з іншими країнами-партнерами АТР нижчим є значення показника подібності експорту України та КНР; рівень комплементарності торгівлі між Україною та КНР постійно знижується внаслідок завершення процесів індустріалізації у КНР і, відповідно, зменшення попиту на українську продукцію металургії та машинобудування; динаміка індексу інтенсивності торгівлі України та КНР відповідає недостатній реалізації потенціалу двосторонньої зовнішньої торгівлі. Таким чином, двосторонні торговельні відносини України і КНР потребують невідкладного корегування стратегічних пріоритетів та засобів їх досягнення з урахуванням національних інтересів України.

На відміну від українського середньо- та низькотехнологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним близько 50% від загального обсягу.

Високотехнологічна продукція відіграє значну роль у розвитку національної економіки, її зростанні та забезпеченні конкурентних переваг країни на міжнародних ринках. В умовах переорієнтації української економіки все частіше йде мова про зниження зовнішньої торгівлі сировинними товарами і орієнтацію на експорт високотехнологічних. Така тенденція сприятиме нарощуванню експортної спроможності України та забезпеченню інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Відповідно до продуктового підходу, Секретаріатом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) був розроблений класифікатор SITC, на основі

якого до високотехнологічних відносять такі групи товарів: аерокосмічна продукція, комп'ютерна та офісна техніка, електроніка та телекомунікації, фармацевтична продукція, наукові інструменти, електричні машини та обладнання, хімічна продукція, неелектричні машини та обладнання.

В Україні відсутній (офіційний) Перелік високотехнологічних товарів за кодами УКТЗЕД, який був розроблений Державним інститутом комплексних техніко-економічних досліджень (ДІКТЕД), гармонізований із класифікаторами НПП та міжнародним стандартом моніторингу зовнішньої торгівлі – High Technology Products List-SITC Rev. 4, складаючись з дев'яти груп та налічуючи 305 найменувань високотехнологічних товарів.

Для визначення обсягу та частки торгівлі високотехнологічними товарами в загальному товарообороті з КНР необхідно провести декомпозицію загального торговельного профілю з цим партнером та виділити окремі товари та товарні групи, що належать до високотехнологічних. Проведена декомпозиція (див. Рис. 2.8.) свідчить про низький рівень високотехнологічної продукції у вітчизняному експорті протягом 2001–2019рр.

У 2017 році частка високотехнологічного експорту України до КНР за класифікацією УКТЗЕД становила 7,9 %. В 2018 році цей показник збільшився на 1,3 % та становив 9,2 % від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Ріст в 2018 році відбувся за рахунок збільшення частки статті торговельного балансу «реактори ядерні, котли, машини». В 2019 році частка високотехнологічного експорту України до КНР знову зменшилася до 5,5%, а стаття «реактори ядерні, котли, машини» становила лише 4,7%. Водночас надходження технологічної продукції з КНР становить в 2019 році понад 59,6% від загального обсягу імпорту з цієї країни [63], (див. Рис. 3.1.).

Конкурентна технологічна перевага України є тимчасовою і поступово втрачається. Для запобігання не вигідної для України безпосередньої конкуренції з КНР на ринку озброєнь доцільно концентрувати співробітництво у військово-

промисловій сфері навколо проектів та технологій до яких у китайські підприємства ще не мають доступу.

Рис. 3.1. Динаміка частки високотехнологічної продукції в торгівлі України та КНР, 2001–2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

Державі для створення потужного високотехнологічного виробництва необхідно вжити всіх можливих заходів щодо створення та підтримки сприятливих умов діяльності за рахунок наступних рекомендацій:

- удосконалення нормативно-правової бази, реалізація та контроль виконання програм щодо розвитку науково-технічної діяльності;
- міжнародна інтеграція науки, виробництва та освіти;
- формування механізму координації науково-технічної діяльності;

- створення системи залучення іноземних інвестицій;
- забезпечення технологічної підтримки та безпеки;
- надання допомоги в просуванні наукоємної та високотехнологічної продукції на світові ринки, перегляд митної системи.

При правильній державній антикорупційній та інституційній політиці Україна має можливість сформувати конкурентоспроможне виробництво і цим самим усунути негативні стримуючі фактори розвитку і стимулювання експортного нарощування та підвищення експортного потенціалу держави.

Глибокого дослідження потребують також торговельні зв'язки з КНР у торгівлі сільськогосподарською сировинною продукцією і продовольством.

У КНР з її населенням актуальною залишається продовольча проблема і продовольча безпека. Розширення торгівлі харчовою продукцією та сільськогосподарською сировиною створює для України можливості максимальної реалізації природного ресурсного потенціалу за умов розвитку агропромислового сектору. Проте подальше збільшення обсягів експорту аграрної продукції не заперечує і негативні наслідки. Так, станом на три квартали 2019 року головними статтями експорту аграрної продукції до КНР були кукурудза та соняшникова олія.

Зацікавленість підприємців КНР в імпорті соняшникової олії українського виробництва створює певні загрози, оскільки надмірне розширення площ вирощування соняшнику призводить до виснаження ґрунту і завдає непоправної шкоди сільському господарству України в довгостроковій перспективі.

У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції та завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР вітало підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та розглядає залучення України до розбудови «Нового економічного поясу — Великий шовковий шлях», що є особистою ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна. У разі успішної реалізації амбітного китайського плану — Україна матиме принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху».

За останні декілька років українсько-китайські економічні відносини помітно активізувалися. Регулярним став обмін державними візитами, зокрема з участю перших осіб обох країн, було ухвалено Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, визначено сфери економічних інтересів, що мають пріоритетне значення у двосторонніх стосунках. Як результат, зовнішньоторговельний оборот обох країн демонструє позитивну динаміку: від 6,14 млрд. дол. США до майже 10 млрд дол. США.

Серед перешкод для розвитку міжнародної економічної співпраці між Україною та Китаєм назвемо наступні: недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень взаємних офіційних візитів, посередники у торгівлі, коливання китайського ринку, мовні та культурні бар'єри тощо.

Основні переваги України включають: сприятливе розташування, науково-технічний потенціал, відсутність політичних спорів.

Можна зробити висновок, що на основі проведеного аналізу, в т. ч. SWOT, стратегічний розвиток партнерських відносин в економічній сфері між Україною та Китаєм в період до 2030 р. включно має ґрунтуватися на трьох таких принципах: По-перше, активізація та посилення діалогу з питань поглиблення торговельно-економічного співробітництва через систему інструментів торговельної політики, передусім зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку (наприклад, тариф на пшеницю та кукурудзу становить 65%). По-друге, оптимізація торгової, економічної та інвестиційної співпраці: так, Україні як країні Східної Європи доцільно долучитися до співробітництва з Китаєм в рамках Ініціативи «16+1» і проекту «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури, а також дослідити можливості і загрози створення ЗВТ між країнами. По-третє, розробка довгострокової стратегії розвитку торговельно-економічної співпраці між Україною та Китаєм з виокремленням та обґрунтуванням секторальних пріоритетів [59, с. 58], (табл. 3.1):

SWOT-аналіз торговельно-економічної співпраці України з Китаєм

<p>ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ (Китай)</p> <p>ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ (Україна)</p>	<p>Можливості (О)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення співробітництва країн в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях». 2. Укладання угоди та створення зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм. 3. Вихід на ринок та визначення секторальних пріоритетів торговельно-економічного співробітництва. 	<p>Загрози (Т)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Технологічні асиметрії у торгівлі країн: сировинний імпорт з України та високотехнологічний експорт КНР. 2. Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок Китаю. 3. Збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів. 4. Високий рівень тарифного захисту, передусім на с.-г. продукцію.
<p>Сильні сторони (S)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне розташування України. 2. Багаті природні ресурси. 3. Високий рівень освітнього потенціалу. 4. Наявність науково-технологічного потенціалу. 	<p>Очікування (S+O):</p> <p>Повна лібералізація торговельного режиму, посилення торгових та економічних відносин, можливість створення зони вільної торгівлі, посилення прагматики у торгових і економічних відносинах на з метою встановлення симетричної економічної взаємозалежності сторін.</p>	<p>Очікування (S+T):</p> <p>Посилення розриву виробничих і технологічних можливостей країн, зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, зростання залежності у секторі сировинного експорту до Китаю, відсутність товарної та географічна диверсифікація експорту України.</p>
<p>Слабкі сторони (W)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збройний конфлікт на території країни. 2. Енергозалежність держави. 3. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. 4. Низька конкурентоздатність вітчизняних товарів та послуг. 5. Нестабільність курсу національної валюти. 	<p>Очікування (W+O):</p> <p>Перезавантаження китайсько-українських відносин з наданням цим відносинам більш активного політичного характеру, розширення торговельно-економічного співробітництва країн з метою захисту і просування національних інтересів.</p>	<p>Очікування (W+T):</p> <p>Дестабілізація двосторонніх відносин, демотивація підприємницької діяльності внаслідок значної кількості торговельних перешкод, взаємного сприйняття країн з урахуванням загроз та зменшення інвестиційної привабливості країн.</p>

Примітка. Складено автором за даними Яценко О. М. Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна-Китай». – №1 (15). – 2019. - С. 58.

Отже, наразі Україна є перспективною країною Східної Європи та має значний відстрочений потенціал купівельної спроможності, який підвищуватиметься, якщо

політична та економічна ситуація в країні стабілізується. Пріоритетною задачею в торговельно-економічній співпраці на тривалу перспективу слід вважати зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку; оптимізацію торгової, економічної та інвестиційної співпраці в рамках в Ініціативі «16+1» і проекті «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури; визначення доцільності та переваг і небезпек від створення ЗВТ між Україною і Китаєм. Китай імпортує продукції майже на 2 трлн. дол. США. У цій країні налічується близько 1,5 млрд. споживачів. Це свідчить про те, що китайський ринок дуже перспективний для українського бізнесу, тому Україна шукає будь-які можливості для активізації співпраці.

Висновки до розділу 3

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

В умовах необхідності швидкої та ефективної модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проекті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у короткотривалій перспективі уповільнення китайської економіки обумовлене переходом від експортозалежної моделі до інклюзивного розвитку, що відповідає меті створення «суспільства середнього класу» до 2020 року, який базується на стимулюванні внутрішнього споживання, зменшення обсягів торгівлі унаслідок торгівельного конфлікту з США, впливу іноземного капіталу та високий рівень корпоративного боргу.

За 70 років КНР пройшла великий шлях від аграрної країни до глобального економічного, інноваційного й технологічного лідера. Це шлях сповнений трансформацій та реформ, злетів і падінь у соціально-економічному розвитку, однак сьогодні бачимо вражаючі успіхи цієї країни, а також стійкість та здатність гнучко реагувати на зовнішні ризики. Продовження будівництва соціалізму з китайською специфікою в нову еру забезпечить створення інноваційної й середньозаможної нації, а також, починаючи з 2030 року, китайська економіка стане першою в світі, а у 2050 році у 1,5 раза буде перевищувати американську (за прогнозами PwC).

Китай як «країна-центр» прагне до створення багаторівневої моделі відносин із різними країнами, що в цілому представляється як ідея багатопольярного світу. Для досягнення цієї мети Китай встановлює дружні відносини з країнами в усьому світі. Особливу роль тут може грати Україна як країна, що займає важливе геополітичне і геоекономічне положення на Новому шовковому шляху, як місток між Європою та Азією.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

В умовах необхідності швидкої та ефективною модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проекті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

Китай та Україна незмінно зберігають мирні та дружні дипломатичні відносини, а двостороннє співробітництво у сфері політики, економіки та культури досягло значних успіхів. Ініціатива «Один пояс, один шлях» надала Україні історичні можливості. Побудова ЗВТ між Китаєм та Україною, що зміцнить торговельно-економічні відносини між двома державами та надасть економічному розвитку обох сторін нові життєві сили, безумовно, має важливе значення.

Отже, можна бачити, що Україна і Китай мають зацікавленість у налагодженні та подальшому розвитку двосторонніх відносин, які будуть взаємовигідні для обох країн. Тому при визначенні зовнішньополітичних орієнтирів української держави не можна відсувати можливість співробітництва з КНР на другий план, оскільки успішне здійснення саме українсько-китайського партнерства може стати для України запорукою вдалого вирішення внутрішніх проблем.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560–ХІІ.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959–ХІІ ІV.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411–VІ.
5. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 № 1540а–ХІІ.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96–ВР.
7. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080–VІ.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40–ІV.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964–ІV.
10. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 19.01.2006 № 3370–ІV (3370–15).
11. Закон України “Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну” від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.
12. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205–VІ від 06.09.2012 р.
13. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки КНР

щодо надання підтримки у створенні українсько–китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона від 20.06.2011 р. № 156–082.

14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI.

15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011 р.

16. Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво від 27.04.1992р.

17. Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993р.

18. Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки від 18.06.2002 р. №156–043.

19. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва від 31.10.1992р.

20. Угода про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки від 15.05.2003р. №156–001.

21. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873.

22. Антонюк Л. Л., Гальперіна Л. П. Інноваційно–технологічні виміри стратегічного партнерства України та Китаю// Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – 2018. – №13. –С. 46–53.

23. Антонюк Л. Л., Антонюк Б. О., Хлистова О. С. Стратегічні напрями забезпечення конкурентного лідерства Китаю // Україна–Китай. – 2016. – №2(8). – С. 49–55.

24. Антонюк Л.Л., Хоменко О.В. Стратегічні вектори економічної співпраці України та КНР // Україна–Китай. – 2017. – №3 (9). – С. 70–75.

25. Геєць В. М. Перспективи співробітництва України та КНР в науково–дослідних програмах / В. М. Геєць // Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 28–31.
26. Герасимчук В.Г., Лі Іму Реформування економіки Китаю: етапи, результати, перспективи/ В. Г. Герасимчук, Іму Лі // Економічний вісник НТУУ КПІ. – №15.– 2018. – С. 42–54.
27. Гончарук А. З. Україна – Китай: непростий шлях до зміцнення партнерства у суперечливих міжнародних умовах / А. Гончарук // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 20–28.
28. Гончарук А. З. Роль і місце Китаю в сучасному світі (до 70–річчя Китайської Народної Республіки/ А. Гончарук // Україна – Китай. – 2019. – №3 (17). – С.20–26.
29. Гончарук А. Українсько–китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі / А. Гончарук // Україна – Китай. – 2018. — №1. – С.44–46.
30. Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна–Китай. Дискусійна записка. / А. Гончарук // Інститут світової політики. – К.: 2016. – 60 с.
31. Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна–Китай». – К.: 2019. – №3 (17). – С. 32–45.
32. Дроботюк О.В. Сталий розвиток Китайської Народної Республіки: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 2. – С. 127–132.
33. Дроботюк О. В. Китайська економіка на порозі 2019 року: підсумки та прогнози/ О. Дроботюк // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 42–46.
34. Жибер Т.В. Пріоритети державного фінансового регулювання соціально–економічного розвитку Китайської народної республіки / Т.В. Жибер // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 23–35.

35. Єрмолаєв А.В. Україно–китайське стратегічне партнерство: співпраця зі створення спільного майбутнього для євро–азійського континенту /А.В. Єрмолаєв //Україна–Китай». – К.: – №13.– 2018. – С. 40–45.
36. Кіктенко В. О. Україна – Китай // Спеціальний випуск №1 (7) / За ред. В. О. Кіктенко, Н. А. Кірносорова, 2017. – 176 с.
37. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» / В.О. Кіктенко// Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – В.1. – С. 58–68.
38. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – К.: 2017. – 316 с.
39. Коваль О. С. Потреби реіндустріалізації України в контексті виконання плану дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху ХХІ століття»// Україна–Китай. – №13.– 2018. – С. 80–83.
40. Коваль О.А. Новий етап реалізації ініціативи «Поясу і шляху» /О.А. Коваль // Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 18–22.
41. Корольова С.Г., Скоробогатова Н.Є. Науково–технічне співробітництво України та Китаю в контексті індустрії 4.0. / Н.Є. Скоробогатова, С.Г. Корольова // Інфраструктура ринку. – Випуск 29. – 2019. – С. 38–43.
42. Литвиненко О. В. Українсько–китайська взаємодія в політичній сфері (доповідь) / О. В. Литвиненко // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 16–19.
43. Лі Янь. Переваги та труднощі участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях» й перспективи китайсько–українського співробітництва/ Лі Янь // Україна–Китай». –2018. – №13. – С. 32–35.
44. Макогон Ю.В. Співробітництво України та Китаю на сучасному етапі/ Ю.В. Макогон // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2019. – С.124–131.
45. Никітенко Р. Правове регулювання імпортно–експортних відносин між Україною та Китаєм/ Р. Никітенко // Україна–Китай». – №16 (2). – 2019. –С. 98–106.

46. Пей Чанхун. 40-річний досвід реформування економічної системи Китаю/ Пей Чанхун // Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 98–106.

47. Побоченко Л.М. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько–китайських торговельних відносин// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №1. – С. 77–83.

48. Побоченко Л.М. Внесок КНР в глобальні потоки прямих іноземних інвестицій// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжн. науково–практична конференція, 10 квітня 2019 року: – К., 2019.– С. 52–56.

49. Побоченко Л.М. Прогнози розвитку світової економіки та роль КНР в глобальному економічному зростанні. «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів в світовій економіці»: XII міжнародна науково–практична конференція, 11 листопада 2019 року: тези доп. – К.: НАУ, 2019.– С.105–108.

50. Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально–економічний профіль КНР//Fundamental and applied science – 2019: XIV International scientific and practical conference, Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.

51. Стегней М.І., Король М.М., Парлаг С.В. Особливості зовнішньоторговельної політики Китаю в сучасних умовах / М.І. Стегней, М.М. Король, С.В. Парлаг // Економіка і суспільство. – К.: – №20. – 2019. –С. 53–62.

52. Стрижак О. О. П'ять головних ланок ініціативи «Один пояс, один шлях»/О.О.Стрижак// Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 24–27.

53. Сюй Цзянь. Перспективи та виклики будівництва Китаєм та Україною «Одного поясу, одного шляху» згідно з концепцією побудови «спільноти єдиної долі» / Сюй Цзянь // Україна–Китай. – К.: – №13.– 2018. – С. 76–77.

54. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113.

55. Хоменко О.В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О.В. Хоменко // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 69–76.

56. Чжао Хуейжун. Поточний стан і перспективи китайсько–українських торгово–економічних відносин / Чжао Хуейжун // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 84–89.

57. Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень. Вивчення перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях» / Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень //Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 94–103.

58. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 188 с.

59. Яценко О. М. Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 52–58.

60. Ukrainets L.A. Dynamics and prospects of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // East European Science Journal. – 2019. – № 3 (43), part 5. – P. 58 – 67.

61. Ukrainets L.A. Chinese FDI to Ukraine in the context of road and belt initiative/ L.A. Ukrainets // Eastern European Journal of Regional Studies. – 2019. – Volume 5. –Issue 1. – P. 62–77.

62. Ukrainets L.A. Strategic priorities of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // Sustainable development under the conditions of European integration / [editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher]. – Ljubljana: VŠPV, Visoka šola za poslovne vede = Ljubljana School of Business, 2019. – Part 1. P. 216–235.

63. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.

64. <http://www.mfa.gov.ua/china> – офіційний сайт Посольства України в КНР.

65. <http://ua.chineseembassy.org/rus/> – офіційний сайт Посольства Китайської Народної Республіки в Україні.

66. <http://www.wto.org/> – офіційний сайт СОТ.

67. <https://www2.deloitte.com> – офіційний сайт компанії Deloitte.

68. <http://www.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України.
69. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
70. <http://www.mfa.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України.
71. <http://www.niss.gov.ua> – офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень.
72. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку.
73. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
74. <http://unctad.org/en/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
75. <https://www.PricewaterhouseCoopers> – офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).
76. <http://aucc.org.ua> – офіційний сайт Асоціації Українсько–Китайського співробітництва.
77. Доповідь Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації «Ведення бізнесу 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkpr.gov.ua>.
78. Індекс економічної свободи / Index of Economy Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket>.
79. Між Україною та Китаєм активне торговельно–економічне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade>.
80. Науково–технічне співробітництво між Україною та Китаєм.– [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://china.mfa.gov.ua>.
81. Украина получит от Китая квоты на экспорт аграрной продукции. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа к статье: <http://glavcom.ua/news>.
82. Bloomberg Innovation Index 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://datawrapper.dwcdn.net>.

83. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org>.
84. China Exports [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/exports>.
85. China Foreign Direct Investment [Электронный ресурс] // CEIC. – 2019. – Режим доступа: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/foreign-direct-investment>.
86. China GDP [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/gdp>.
87. China Imports [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/imports>.
88. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [2019–2020/ind-world-digital-competitiveness-rankings-2019.pdf](https://www.imd.ch/~/media/Files/2019-2020/ind-world-digital-competitiveness-rankings-2019.pdf).
89. Easy of Doing Business 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.
90. Easy of Doing Business 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.
91. Global R&D funding forecast 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://digital.rdmag.com>.
92. Global Peace Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://visionofhumanity.org>.
93. The Global Competitiveness Report 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.weforum.org/reports>.
94. The Global Innovation Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf.
95. The Legatum Prosperity Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.prosperity.com/rankings>.
96. Trade Profiles: China Trade Policy // World Trade Organization. – 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stat.wto.org>.

97. Trade Policy Review: China (Report by the Secretariat) // World Trade Organization. – 2019. – p. 200 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.

98. Human Development Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <files/hdr2019.pdfhdr.undp.org>.

99. Future State 2030: The global megatrends shaping governments KPMG [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.kpmg.com>.

100. Social Progress Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.socialprogress.org>.

101. World Trade Statistical Review 2019 // World Trade Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.

102. World Investment Report 2019: Special economic zones [Электронный ресурс]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org>.